

ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΑΡΧΑΙΟΥ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΥ ΒΕΡΓΙΝΗΣ (1960/1)

Τὸ ἐκτεταμένον νεκροταφεῖον μεταξύ Βεργίνης καὶ Παλατιτίσιων εἶναι κυρίως γνωστόν ἐκ τῶν συστηματικῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας διὰ τοῦ κ. Μ. Ἀνδρονίκου¹. Τὸ σπουδαιότατον, μοναδικὸν ὄντως, νεκροταφεῖον τοῦτο ἐκτείνεται σχεδὸν καθ' ὅλον τὸν χῶρον τὸν μεταξύ τοῦ ἀρχαίου ἀνακτόρου², τοῦ λεγομένου τῆς Παλατίτισης, τῆς ὁμωνύμου κοινότητος, καὶ τῆς Βεργίνης³. Χρονικῶς καλύπτει περὶ τοὺς ὀκτῶ αἰῶνας, ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς χαλκῆς ἐποχῆς μέχρι τῶν ἐλληνιστικῶν χρόνων. Οἱ προϊστορικοὶ τύμβοι εἶναι διάσπαρτοι, ἀραιοὶ εἰς εὐρύτερον χῶρον, ἐνῶ οἱ ἐλληνιστικοὶ εἶναι πυκνότεροι εἰς περιοχὴν περιορισμένην κατὰ μῆκος τῶν παραλλήλων ἀπὸ Βεργίνης εἰς Παλατίτσια διαφόρων ὁδῶν.

Τὸ νεκροταφεῖον διέτρεξε κατὰ τὸ 1960 διπλοῦν κίνδυνον καταστροφῆς⁴.

Νέα ἀμαξιτῆ ὁδός, ἀπὸ τοῦ φράγματος τοῦ Ἀλιάκμονος μέχρι Μελίκης (προκειμένου νὰ ἐκταθῆ βραδύτερον μέχρι τῆς ἐθνικῆς ὁδοῦ Ἀθηνῶν - Θεσσαλονίκης) ἔπρεπε νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ ἀρχαίου νεκροταφείου ἀπὸ τῆς Βεργίνης μέχρι Παλατιτίσιων (ιδὲ κυρίως Πί ν. 114 α, ὅπου μεμονωμένη οἰκία μεταξύ Βεργίνης καὶ Παλατιτίσιων σημειοῖ τὴν θέσιν τῆς διὰ τοῦ νεκροταφείου ζώνης τῆς ὁδοῦ καὶ πρβλ. Πί ν. 93 α, 97 β καὶ 105 α). Ἐξ ἑτέρου, ἀρδευτικὸν δίκτυον, προγραμματισθὲν ἐπίσης διὰ τὸ 1960, ἠπεῖλει μὲ τελείαν καταστροφὴν ὀλόκληρον τὸ νεκροταφεῖον, ὅχι χάριν τῆς κατασκευῆς τῶν ἀπαραιτήτων ἀρδευτικῶν αὐλάκων τόσον, ὅσον διὰ τὴν θεωρουμένην ἀναγκαίαν, τελείαν ἰσοπέδωσιν τῶν ἀγρῶν διὰ μηχανικῶν μέσων χάριν τῆς ἀρδεύσεως.

Ἡ Ἐφορεία διεπίστωσεν ἐγκαίρως τοὺς κινδύνους, οἱ ὅποιοι ἐν συνεχείᾳ, μὲ τὴν ἀρωγὴν τῆς Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων καὶ τὴν κατανόησιν ἐκ μέρους τῶν τοπικῶν ἀρχῶν, ἀντεμετωπίσθησαν κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικόν.

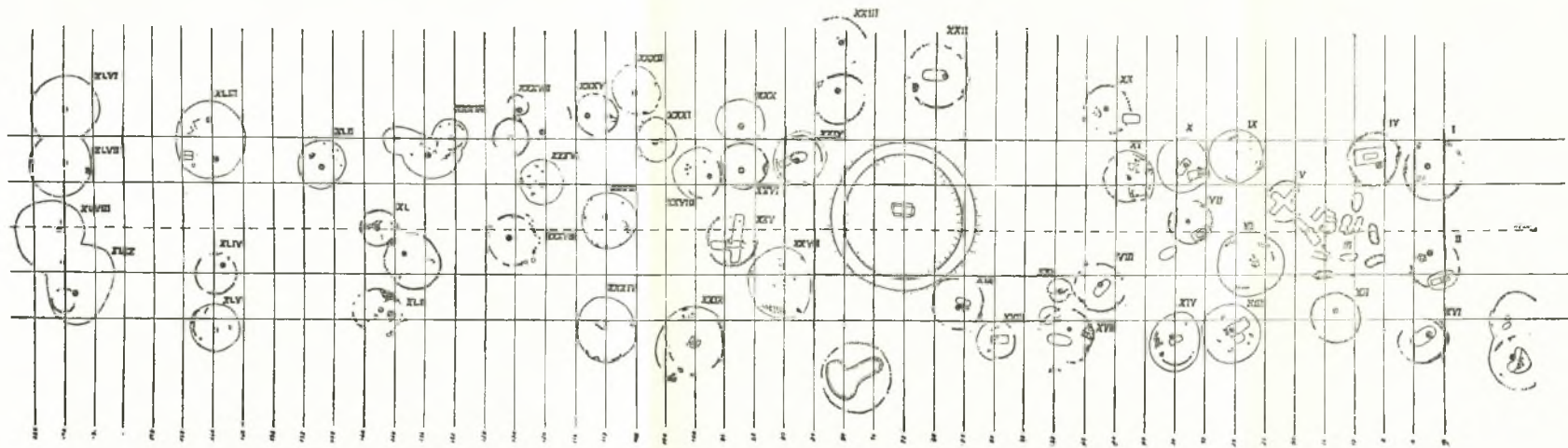
Τριμελὴς ἐπιτροπὴ ἐκ τοῦ κ. Μ. Ἀνδρονίκου, Ἐπιμελητοῦ τότε παρὰ τῇ ΙΑ΄ Περιφερείᾳ, τοῦ μηχανικοῦ παρὰ τῷ Νομομηχανικῷ Ἡμαθίας, κ. Ξ. Ζερζελίδου καὶ τοῦ ὑπογράφοντος τὴν παροῦσαν, εἰσηγήθη καὶ ἐπέτυχεν ἔγκρισιν τόσον τῆς Ὑπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων ὅσον καὶ τῶν ἐν Βεροῖᾳ ἀρχῶν, ὅπως αἱ ἀπαραίτητοι ἐργασίαι γίνουσι, ἀφοῦ πρῶτον ἐρευνηθῆ ἀρχαιολογικῶς ἡ ζώνη, διὰ τῆς ὁποίας ἐμελλε νὰ διέλθῃ ἡ νέα ὁδός.

1. Ἰδὲ τελευταίως Man. Andronikos, An early Iron Age Cemetery at Vergina, near Verroea, ἐν *Balkan Studies* 2 (1961) σελ. 85 κ.έ., ὅπου καὶ ἡ προηγουμένη βιβλιογραφία, εἰς ἣν πρόσθετος: Τὸ Ἔργον 1961 σελ. 99 κ.έ., Β.С.Н. 1961, *Chron.* 1960, σελ. 787 κ.έ. αὐτόθι 1962, *Chron.* 1961, σελ. 800 κ.έ. Περὶ τοῦ μακεδονικοῦ τάφου ἰδὲ κυρίως Κ.Α. Ραμαίου, Ὁ Μακεδονικὸς Τάφος τῆς Βεργίνας, Ἀθῆναι 1950.

2. Τελευταίως: Ἀνδρονίκου-Μακαρόνα-Μουτσοπούλου-Μπακαλάκη, Τὸ Ἀνάκτορον τῆς Βεργίνας, Ἀθῆναι 1961.

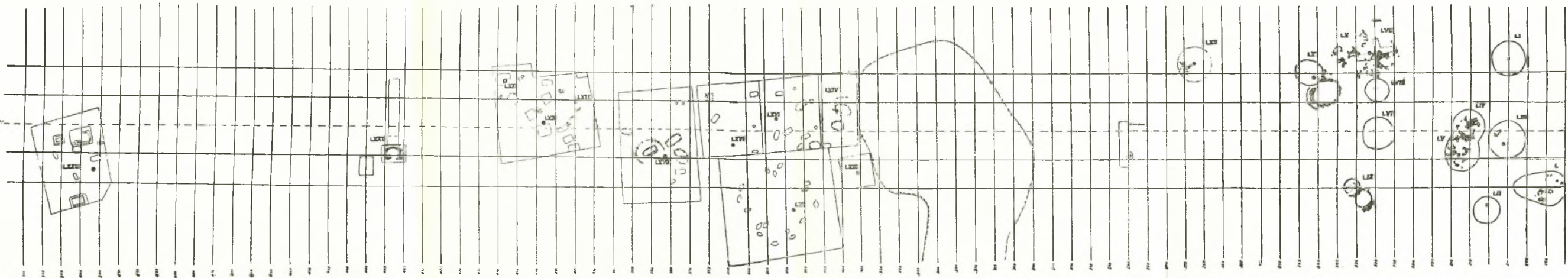
3. Πί ν. 92 α-β, 93α, 95δ, 97α-β, 104β, 105α, 107α, 108β, 114α, 115γ. Ἐν Πί ν. 92α καὶ 95δ, Α=Ἀνάκτορον Παλατίτισης, Τ=Μακεδονικὸς Τάφος Βεργίνης. Ἐν Πί ν. 92β καὶ 104β καὶ εἰς τὸ βάθος ἡ Κοινότης Βεργίνης.

4. Ἰδὲ καὶ Β.С.Н. 1961, *Chron.* 1960, σελ. 789 κ.έ.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ

- ⊙ Κορη Τυμβού
- Υψοστρώσθ σημείου
- 5 Θέσις ευρημάτων προθνημείου
- Ⓐ Τάφη υπό στοιχείου Α
- π Λιθολίθος
- Όριον σκαμματος
- - - - - Ήξων τής υπό κατασκευή Οηροβίας οδού. Θραγματός Ηλιακμους Μελίκας

Ἡ σχετική δαπάνη ἐνεκρίθη, ὅπως ἀντιμετωπισθῆ ἀπὸ κοινοῦ ὑπὸ τοῦ ἐκτελοῦντος τὴν ὁδὸν Νομαρχιακοῦ Ταμεῖου Ἡμαθίας καὶ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας.

Ὡς πρὸς τὸ ἀρδευτικὸν δίκτυον ἐπετεύχθη ἡ λύσις : νὰ ἐπιτραπῆ ἡ κατασκευὴ τῶν αὐλάκων, ἀποφυγομένης κατὰ τὸ δυνατόν τῆς καταστροφῆς ἐμφανῶν τύμβων, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ ἰσοπέδωσις τῶν ἀγρῶν, ὅπου τοῦλάχιστον ὑπάρχουν τάφοι. Οὐδεμία ἰσοπέδωσις ἐγένετο μέχρι τοῦδε. Ἀλλὰ κατὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἀρδευτικῶν αὐλάκων ἐθίγησαν (καὶ κατεστράφησαν ἐν μέρει) δύο οὐχὶ ἐμφανεῖς τύμβοι (Πίν. 114α καὶ 118α). Οὕτω ἐπεβλήθη ἡ ἄμεσος ἔρευνα αὐτῶν.

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν σωστικῶν τούτων ἀνασκαφῶν ἐκτίθενται κατωτέρω.

Ἡ νέα ὁδὸς διασχίζει τὸ νεκροταφεῖον ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς ἐπὶ μήκους 500 μ. περίπου. Τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ θὰ εἶναι 12 μ. Ἀλλὰ κατὰ τὰς σχετικὰς σκαφικὰς ἐργασίας θὰ ἐθίγεται ἀσφαλῶς εὐρυτέρα ζώνη, ὥστε ἀπεφασίσθη νὰ ἐρευνηθῆ ζώνη πλάτους οὐχὶ 12 μ., ἀλλὰ 24 μ., κατὰ τόπους μάλιστα, ἤτοι ἐκεῖ ὅπου ἡ ζώνη τῶν 24 μ. ἔθιγε τύμβον, οὗτος κατ' ἀνάγκην ἠρευνηθῆ ὁλόκληρος. Ὡστε τελικῶς προεβλέφθη νὰ ἐρευνηθῆ ἀνασκαφικῶς ζώνη μήκους 500 μ. περίπου καὶ πλάτους 30 μ. περίπου.

Ἡ ζώνη αὕτη ἐπασσαλώθη μὲ βάσιν τὸν ἄξονα τῆς ὁδοῦ (ιδὲ Σχέδιον 1). Μία σειρά πασσάλων ἀνὰ τέσσαρα μέτρα κατὰ τὸν ἄξονα τῆς ὁδοῦ (= Α), ἑτέρα εἰς ἀπόστασιν 6 μ. ἀπ' αὐτῆς πρὸς βορρᾶν (= Β) καὶ εἰς ἀπόστασιν ἄλλων 6 μ., τρίτη ἐξωτερικὴ πρὸς βορρᾶν (= Β) καὶ δύο ἀντίστοιχοι πρὸς νότον (= ν ἢ ἐσωτερικὴ, Ν ἢ ἐξωτερικὴ) καθώρισαν τὴν ἀνασκαπτέαν ζώνην καὶ ἀπετέλεσαν τὴν βάσιν διὰ τὰς χονδρικὰς μετρήσεις. Μετρήσεις ἀκριβείας ἑκατοστοῦ διὰ τοπογραφικῶν ὀργάνων μὲ βάσιν τὸν περίβολον ἐκάστου τύμβου ἐγένοντο διὰ τὸν καθορισμὸν τῆς θέσεως ἐκάστου εὐρήματος, ὡς ἐμφαίνεται εἰς τὰ σχέδια λεπτομερειῶν⁵.

Ἐντὸς τῆς ζώνης ταύτης ἐπεσημάνθησαν περὶ τοὺς ἑβδομήκοντα τύμβοι ἀριθμηθέντες διὰ λατινικῶν ἀριθμῶν. Ἀνεμένετο ὅτι θὰ διεπιστοῦτο κατὰ τὴν πρόοδον τῆς ἐργασίας, ὅτι τινὲς τῶν ὑποθετικῶν τύμβων εἶναι τυχαῖα ἐξάρματα, ὅπως ἐπίσης, ὅτι θὰ ἀνακαλυφθοῦν τύμβοι, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον ἐπισημανθῆ. Τοῦτο συνέβη πράγματι εἰς τινὰς περιπτώσεις.

Τὸ Σχέδιον 1 δεικνύει δεξιὰ τοὺς ἀνασκαφέντας κατὰ τὸ 1960 πλήρως 21 πρώτους ἀπ' ἀνατολῶν τύμβους τῆς ζώνης, ἀριθμηθέντας ἀπὸ I ἕως XXI. Ἡ κορυφὴ ἐκάστου τύμβου, μὴ ἀντιστοιχοῦσα πάντοτε πρὸς τὸ γεωμετρικὸν κέντρον τοῦ τύμβου, σημειοῦται διὰ δύο ὁμοκέντρων κύκλων μετὰ στιγμῆς ἐν τῷ μέσῳ. Διακρίνεται ἐπίσης ὁ διὰ λίθων περίβολος ἐκάστου τύμβου, ὅπου ὑπάρχει. Οἱ περίβολοι ἦσαν εἰς τὸ ὕψος περίπου τῆς ἐπιφανείας τοῦ πέριξ ἐδάφους. Ἐσημειώθησαν ἐπίσης ἐν τῷ Σχεδίῳ αἱ διαστάσεις τοῦ σκάμματος περὶ ἕκαστον τύμβον ἢ ταφήν, ὡς καὶ βαθύτεραι τομαί, γενόμεναι πρὸς ἀναζήτησιν ταφῶν, ὅπου ἐπιφανειακαὶ ἐνδείξεις ὑπεδείκνυον.

Οἱ ἐντὸς ἐνὸς ἐκάστου τύμβου τάφοι ἢ ταφαὶ ἠριθμήθησαν κεχωρισμένως δι' ἕκαστον τύμβον διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου. Τὰ ἐντὸς ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τύμβου εὐρήματα ἠριθμήθησαν διὰ τῶν ἀραβικῶν ἀριθμῶν ἀδιακρίτως ταφῆς. Τὸ σύστημα τοῦτο διαφέρει τοῦ συστήματος ἀριθμήσεως τοῦ κ. Ἀνδρονίκου. Οὕτω ἀποφεύγεται σύγ-

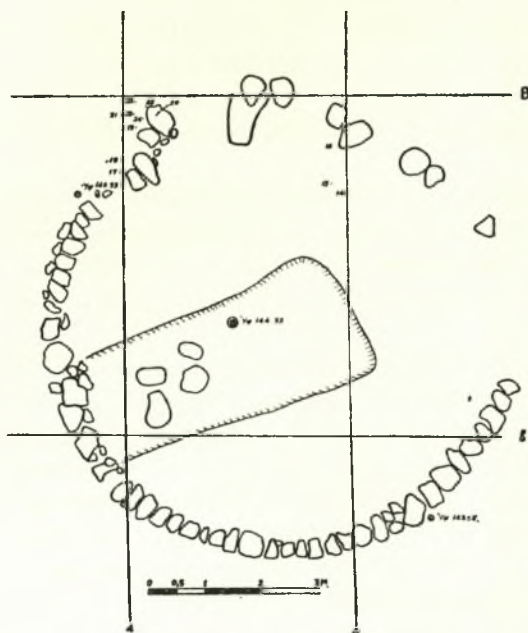
5. Τὰς μετρήσεις καὶ τὰ τοπογραφικὰ σχέδια ἐξετέλεσεν ὁ τοπογράφος Βύρων Σκουρτόπουλος μὲ εὐσυνειδησίαν καὶ ἀκρίβειαν. Πολυτίμους ὑπηρεσίας προσέφερον ἐπίσης κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν οἱ φοιτηταὶ Ἡρακλῆς Γεωργιάδης καὶ Γεώργιος Μάντζιος. Αἱ φωτογραφίαι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀφείλονται εἰς τὸν φωτογράφον κ. Σπυρ. Τσαβδάρουλου.

χυσισ ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐξυπηρετεῖται ἡ ἀνάγκη νὰ ἀριθμηθοῦν τύμβοι καὶ πιθανῶς εὐρήματα κατὰ τύμβον πλείονα τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου, ἐνῶ τὰ γράμματα τοῦ ἀλφαβήτου καθ' ὑπόθεσιν ἀρκοῦν διὰ τὴν ἀρίθμησιν τῶν ταφῶν ἐκάστου τύμβου.

Κατὰ τὴν περιγραφὴν τῶν τύμβων, χάριν συντομίας, σαφηνείας καὶ εὐκολίας διὰ τὸν ἀναγνώστην, ἀκολουθοῦμεν ἐνιαῖον σύστημα.

Ἐν πρώτοις, παρέχεται περίπου ἡ θέσις τοῦ κέντρου ἢ μᾶλλον τοῦ ὑψηλοτέρου σημείου τοῦ τύμβου, δηλουμένου εἰς τὰ σχέδια διὰ δύο ὁμοκέντρων κύκλων. Ἡ θέσις τοῦ τύμβου παρέχεται διὰ τῶν ἐν τῷ σχεδίῳ συντεταγμένων Β,β,Α (= ἄξων τῆς ὁδοῦ), γ καὶ Ν, ἀπεχουσῶν 6 μέτρα ἀπ' ἀλλήλων, καὶ καθέτων ἀφ' ἑτέρου δηλουμένων δι' ἀριθμῶν ἀπὸ 1 καὶ ἐξῆς, ὅπου οἱ ἀριθμοὶ σημαίνουν μέτρα.

Δεύτερον, δίδεται κατὰ προσέγγισιν τὸ σχῆμα τῶν τύμβων μετὰ τῶν διαστάσεων μεβάσιν ὡς πρὸς τὸ ὕψος τὰ ἀπολύτως ἀκριβῆ ὑψόμετρα, ληφθέντα διὰ τοπογραφικῶν ὀργάνων κατὰ διάμετρον εἰς τρία σημεῖα ἤτοι τὴν κορυφὴν καὶ τὰ ἐκατέρωθεν ἄκρα. Τὸ ἐν τῇ περιγραφῇ τοῦ κειμένου ὕψος παρέχεται με ἀκρίβειαν, περιοριζομένην εἰς ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου. Εὐρέθη δι' ἀφαιρέσεως τοῦ μέσου ὄρου τῶν δύο περιμετρικῶν ὑψομέτρων ἀπὸ τοῦ κεντρικοῦ. Ἄλλωστε αἱ διαστάσεις, μάλιστα τοῦ ὕψους, εἶναι ἐντελῶς συμπτωματικαί, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι αἱ ἀρχικαί. Μόνον διὰ τοὺς τύμβους τοὺς σφάζοντας τὸν διὰ λί-

Σχεδ. 2. Ὁ τύμβος Ι

θων περίβολον ὑπάρχει βásiμος ὑπολογισμὸς τῆς διαμέτρου, ἀλλὰ ἡ περίμετρος, ἐννοεῖται, δὲν εἶναι συνήθως ἀκριβῆς κύκλος.

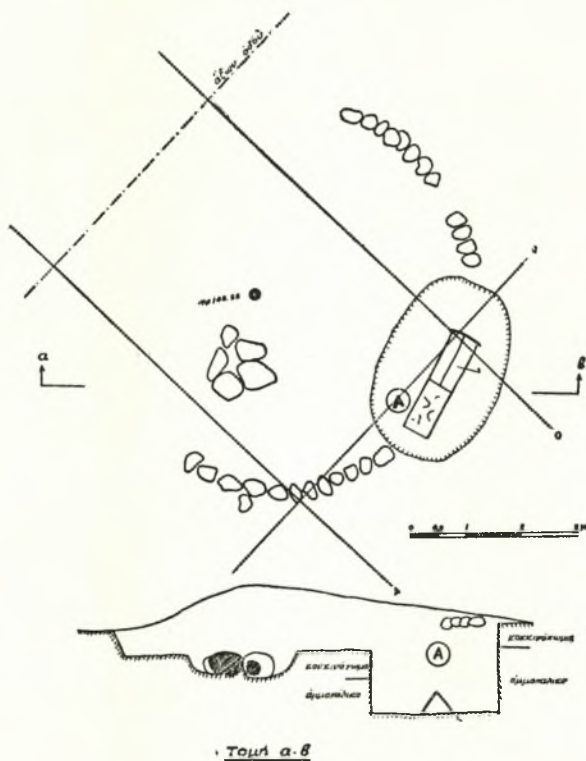
Ἐν συνεχείᾳ δηλοῦται ἐὰν ὑπάρχη περίβολος, ὅστις καὶ περιγράφεται συντόμως. Μετὰ τοῦτο ἀναφέρεται ἡ σύστασις τῆς ἐπιχώσεως καὶ τυχόν εὐρήματα ἐκτὸς τάφων. Ἀκολουθῶς περιγράφονται αἱ ταφαὶ καὶ τὰ ἐντὸς αὐτῶν εὐρήματα.

Ἄπαντες οἱ τύμβοι καὶ ἅπασαι αἱ ταφαὶ ἐφωτογραφήθησαν ἅπαξ τοῦλάχιστον καὶ

έσχεδιάσθησαν κεχωρισμένως κατά τύμβον οί πλείστοι, ἀλλὰ καὶ κατὰ ταφήν, ὅπου παρίστατο ἀνάγκη. Ἐνταῦθα δημοσιεύεται μόνον κατ' ἐπιλογὴν ἀριθμὸς φωτογραφιῶν καὶ σχεδίων. Πλήρης σειρά φυλάσσεται εἰς τὸ ἐν τῷ Μουσεῖῳ Βεροίας Ἀρχεῖον τῆς Ἐφορείας μετὰ τῶν ἀρνητικῶν τῶν φωτογραφιῶν. Εἰς τὸ Μουσεῖον Βεροίας κατετέθησαν ἐπίσης τὰ κινητὰ εὐρήματα.

Τύμβος I

Θέσις: β0. Ὑψος 0,89 μ. Διάμ. 8,50 μ. Βέβαιος περίβολος ἑλλειπῶς διατηρούμενος ὡς ἐν τῷ Σχεδίῳ 2 (Πρβλ. Πίν. 92γ). Ἐντὸς τῶν φορητῶν χωμάτων τοῦ τύμβου ἀραιοὶ λίθοι, ὄστρακα ἄβαφα ἑλληνιστικὰ μᾶλλον ἀσήμαντα (ἐκ δακρυδόχων κλπ.), ἀλλὰ καὶ τμήματα χαλκῶν κοσμημάτων τῆς πρωίμου ἐποχῆς τοῦ σιδήρου (σπειροειδῆ σύρματα, τμήμα ὀκτωσχήμου πόρπης κλπ.), τὰ ὁποῖα προανήγγειλαν ταφὰς προϊστορικής.

Σχεδ. 3. Ὁ τύμβος II

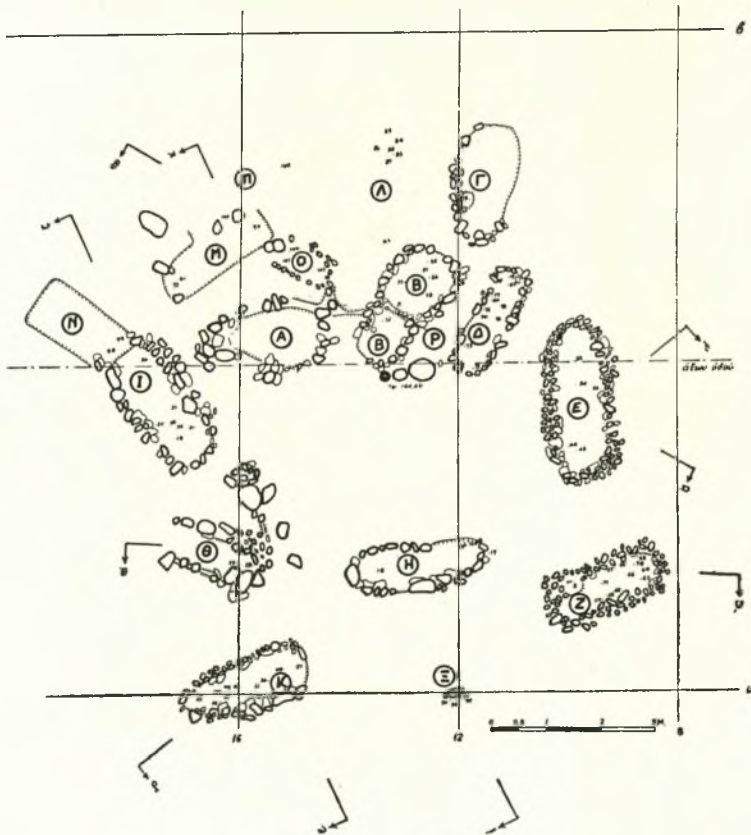
Ταφή A. Ἀρύταινα καὶ φιαλόσχημον ἄγγειον παραπλεύρως (Πίν. 94β, πρβλ. Πίν. 94α καὶ Σχέδιον 2 ὑπ' ἀριθ. 14 καὶ 15) ἀποτελοῦν πιθανῶς λείψανα ταφῆς τῆς πρωίμου ἐποχῆς τοῦ σιδήρου. Ἐκ τοῦ σκελετοῦ εὐρέθησαν μόνον οἱ ὀδόντες εἰς τὸ σχῆμα ὀδοντοστοιχίας (ἀριθ. 16 ἐν τῷ Σχεδίῳ 2).

Ταφή B. Ὀλιγώτερον τετραγαμνὴ καὶ διατηροῦσα τὰ πλείστα τῶν κτερισμάτων ἀδιατάρακτα εὐρέθη δευτέρα προϊστορική ταφή τῶν αὐτῶν περίπου χρόνων. Ἐν τῷ Σχεδίῳ 2 σημειοῦνται φιαλόσχημον ἄγγειον (ἀριθ. 20), σπειροειδῆ σύρματα καὶ λοι-

πά κοσμήματα κόμης (ἀριθ. 22-25 ἐξ ὧν τὸ IB 24 εἰκονίζεται ἐν Πίν. 145 α) καὶ εἰς τὴν θέσιν τῶν ὤμων δύο ὀκτώσχημοι πόρπαι (ἀριθ. 19 καὶ 21. Πρβλ. Πίν. 93 γ καὶ Πίν. 145 β). Εἰς ἀπόστασιν 0,80 μ. περίπου ἀπὸ τῶν πορπῶν, ἦτοι παρὰ τοὺς πόδας τῆς νεκρᾶς πιθανῶς, εὐρέθησαν δύο ἀγγεῖα, ἐξ ὧν τὸ ἐν σκυφοειδῆς (ἀριθ. 17), τὸ ἕτερον φιαλῶσχημον (ἀριθ. 18), εἰκονιζόμενα ἐν Πίν. 94 γ.

Τύμβος II

Θέσις: νο. Ὑψος 0,75 μ. Διάμ. 7 μ. Ἐπαρκῆ διὰ τὴν βεβαίωσιν περιβόλου λείψανα (ἰδὲ Σχέδιον 3 καὶ Πίν. 93 α). Ἐντὸς τῶν φορητῶν χωμάτων τοῦ τύμβου ἀραιοὶ λίθοι καὶ ὄστρακα τόσον προϊστορικῶν χειροποιήτων ἢ τροχηλάτων ἀγγείων ὅσον καὶ ἑλληνιστικῶν (βάσις κανθάρου, κλπ.).

Σχέδ. 4. Ὁ τύμβος III

Ταφή Α. Κατὰ τὸ σημεῖον νο ὁ περίβολος εὐρέθη διακεκομμένος, σκαφή δὲ εἰς βάθος 1,30 μ. ἀπεκάλυψε κεραμοσκεπῆ τάφον (Πίν. 95 α). Περιεῖχε, ἐκτὸς διαλελυμένων ὄστῶν, κυάθιον καὶ ἐντὸς αὐτοῦ νόμισμα χαλκοῦν τοῦ Κασσάνδρου (Πίν. 95 β-γ).

Τύμβος III

Θέσις: Α12-16. Ὑψος 1,07 μ. ἦτοι τὸ μέγιστον ἐξ ὄλων τῶν τύμβων I-XXI. Ἡ διάμετρος δυσκόλως προσδιορίζεται διὰ τὴν ἑλλειψιν περιβόλου ἐκ λίθων (Σχέδιον 4. Πρβλ. Πίν.

95δ, 96α και 101γ). Κατά προσέγγισιν περί τὰ 12 μ. Ὁ τύμβος κατ' ἐξαίρεσιν ἀπετελέσθη ἐκ σωροῦ λίθων μετὰ χωμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρέθησαν διάφορα, διάσπαρτα, τεμαχισμένα κατὰ τὸ πλεῖστον, μικροευρήματα, ἅπαντα προϊστορικά. Δύο εἰκονίζονται ἐν Πί ν. 145α ἤτοι ὁ δακτύλιος ΠΙ 56 καὶ τὸ χαλκοῦν ὀκτώσχημον κόσμημα ΠΙ 57 (Πρβλ. τὸ ὅμοιον ἐν Σχ εδίφ 10). Οὐδὲν εὔρημα νεώτερον τῆς πρωίμου ἐποχῆς τοῦ σιδήρου, οὐδὲν σημεῖον οἰασδήποτε διαταραχῆς τοῦ τύμβου εἰς νεωτέρους χρόνους, πλὴν περιοχῆς ἀντιστοιχούσης εἰς τὸν κενόν, νοτίως τοῦ κέντρου, χῶρον ἐν τῷ Σχ εδίφ 4 (Ἰδὲ καὶ Πί ν. 97β καὶ 99ε). Μόνον κατὰ τὴν περιοχὴν ταύτην, περὶ τὸ τέλος τῆς ἀνασκαφικῆς ἐρεύνης τοῦ τύμβου, εὐρέθησαν εἰς βάθος μεγαλύτερον τῶν περὶ προϊστορικῶν ταφῶν, ἑλληνιστικά ὄστρακα καὶ δακρυδόχος ἀπαρτισθεῖσα πλήρως ἐκ τεμαχίων.

Ὁ λιθοσωρὸς καὶ ἡ μεταξὺ τῶν λίθων παρουσία εὐρημάτων ἐπέβαλον περίσκεψιν καὶ προσοχὴν. Μόνον ἐφ' ὅσον ἐβεβαιούτο, ὅτι οἱ λίθοι δὲν ἀνήκον εἰς τεχνικὸν ἔργον ἀπεμακρύνοντο. Τὰ μεμονωμένα εὐρήματα ἐπίσης ἐσημειοῦντο ἐν σχεδίῳ καὶ εἰκονίζοντο ἐν φωτογραφίαις πρὶν ἀπομακρυνθοῦν. Οὕτω, μετὰ διαδοχικὰς φάσεις, μίαν τῶν ὁποίων εἰκονίζονται οἱ Πί ν α κ ε ς 95δ, 96α καὶ 96β, διεφάνησαν οἱ περίβολοι ταφῶν ὡς ἐν Σχ εδίφ 4 (Πρβλ. Πί ν. 97α-β, 99ε καὶ 101γ ἄνω). Ἡ ἐν τῷ Σχ εδίφ 4 σειρὰ γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου εἶναι συμβατικὴ καὶ δὲν σημαίνει εἰ μὴ τὴν χρονικὴν σειρὰν περίπου ἀνασκαφῆς τῶν τάφων. Γενικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν τάφων εἶναι τὰ ἑξῆς :

Ὅλοι οἱ τάφοι (ἰδὲ Σχ εδίφ 5-9) εὐρίσκονται εἰς μικρὸν βάθος ὑπὸ τὴν πιθανὴν ἀρχικὴν ἐπιφάνειαν τοῦ περὶ ἐδάφους (ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἐνταφιασμοὺς τῶν ἱστορικῶν χρόνων, οἱ ὅποιοι ἐν γένει εὐρέθησαν εἰς σημαντικῶς μεγαλύτερον βάθος). Περιβάλλονται κατὰ κανόνα δι' ἀπλῆς ἢ πολλαπλῆς σειρᾶς λίθων, οἱ ὅποιοι ὠρίζον τὸν χῶρον τῆς ταφῆς καὶ ἐστήριζον πιθανὸν κάλυμμα τοῦ τάφου διὰ ξύλων, κλάδων καὶ τῶν τοιούτων. Τοιοῦτοι τάφοι εὐρέθησαν μετὰ περιβόλου ἑνδεκα (Α-Κ καὶ Ο), ἐνῶ διὰ τοὺς ὑπολοίπους ἕξ (Λ-Π καὶ Ρ) δὲν ἐβεβαιώθη περίβολος (Πρβλ. Σχ εδίφ 4).

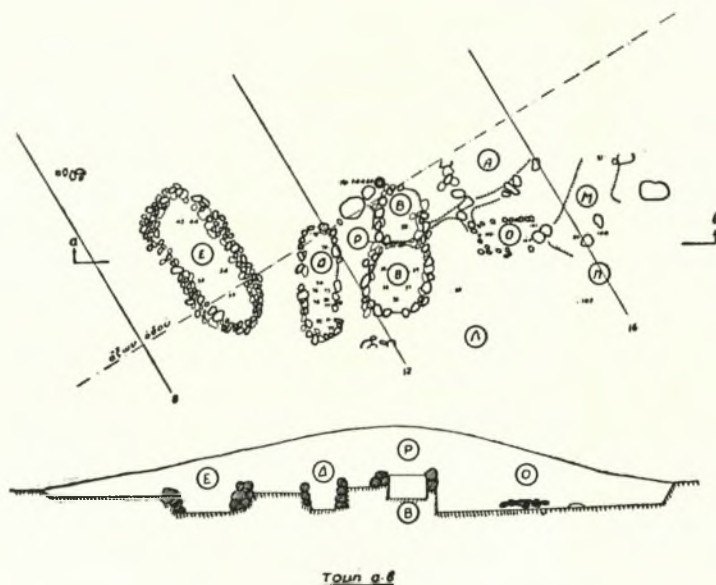
Εἰδικώτερον δι' ἐκάστην ταφὴν :

Ταφή Α. Ὁ ἐκ λίθων περίβολος περιεῖχε ἡμισυ πίθου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου πιθανῶς εἶχεν ἀποτεθῆ νεκρὸς ἢ μᾶλλον νεκρά, διότι τὰ μόνα ἐντὸς τοῦ πίθου εὐρήματα ὑπῆρξαν πόρπαι χαλκαῖ. Παρὰ τὸν πίθον, ἐπὶ τοῦ περιβόλου, εὐρέθη πρόχους πηλίνη (ἀριθ. 3 ἐν τῷ Σχ εδίφ 4. Πρβλ. καὶ Σχ εδίφ 9 καὶ Πί ν. 102 α).

Ταφή Β. Ἡ ταφή αὕτη εὐρέθη ἀδιατάρακτος τοῦλάχιστον κατὰ τὴν κεφαλὴν καὶ τοὺς πόδας, ἐνῶ κατὰ τὸ μέσον ἴσως διεταράχθη ἀπὸ ὑπερκειμένην παιδικὴν ταφὴν Ρ, ἂν εἰς ταφὴν ἀνήκῃ τὸ θήλαστρον ἀριθ. 8 ἐν τῷ Σχ εδίφ 4, εὐρεθὲν εἰς ὕψος 0,45 μ. ἀπὸ τοῦ πυθμένος τῆς ταφῆς Β (ἰδὲ Πί ν. 98β καὶ Σχ εδίφ 5). Κατὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ τάφου Β εὐρέθησαν ἀνοικτὸν ἀγγεῖον μετὰ κομβιοσχημῶν λαβῶν (ἀριθ. 35), κατὰ τὴν θέσιν τῶν ὤμων ἀνὰ μία χαλκῆ ὀκτώσχημος πόρπη (ἀριθ. 36 καὶ 37 ἐν Πί ν. 145β) καὶ δύο ψέλια κατὰ τὴν θέσιν τῶν χειρῶν (ἀριθ. 38 καὶ 39. Πρβλ. καὶ Πί ν. 98α καὶ 145γ). Εὐρέθησαν ἐπίσης κοσμήματα τῆς κόμης, ταινία χαλκῆ κλπ. Κατὰ τοὺς πόδας τέλος εὐρέθη πρόχους ὀπισθότμητος (ἀριθ. 32).

Ταφή Γ. Πλησίον λειψάνων περιβόλου εὐρέθη ἑλλιπὲς ἀγγεῖον εἰς τεμάχια (Πί ν. 102 α, ἀριθ. ΠΙ Γ 9), πιθανῶς τὸ μόνον ὑπόλειμμα ταφῆς τῶν αὐτῶν περίπου χρόνων.

Ταφή Δ. Μία ἐκ τῶν πλουσιωτέρων καὶ καθ' ὅλα ἀδιαταράκτων ταφῶν τοῦ τύμβου III εἶναι ὁ τάφος Δ. Οὗτος ὡς καὶ ὁ ἐπόμενος τάφος Ε διακρίνονται καὶ διὰ τὸ ὕψος τοῦ περιβόλου (ιδεὲς Σχέδιον 5). Τὰ κτερίσματα τοῦ τάφου εὐρέθησαν ἀδιατάρακτα. Κατὰ τὴν θέσιν τῆς κεφαλῆς εὐρέθη χαλκῆ ταινία διαδήματος (ἀριθ. 79 ἐν τῷ Σχεδίῳ 4. Πρβλ. Πί ν. 98 δ ἄνω καὶ Πί ν. 98 γ κάτω δεξιᾷ). Περὶ αὐτὴν κοσμήματα τῆς κόμης (ἀριθ. 80 καὶ τὸ ἐν Σχεδίῳ 10 ὑπὸ στοιχεῖα III Δ 81, καὶ ἀριθ. 82) καὶ αἱ συνήθεις δύο ὀκτώσχημοι πόρπαι (ἀριθ. 77 καὶ 78 ἐν Πί ν. 145 β). Κατωτέρω εἰς τὴν θέσιν τῶν χειρῶν ἀνὰ ἓν ψέλιον (ἀριθ. 75 καὶ 76 ἐν Πί ν. 145 γ) καὶ παρὰ τὴν δεξιὰν χεῖρα τὸ ἀγγεῖον ἐν Πί ν. 102 β (Πρβλ. Σχέδιον 4 ἀριθ. 74 καὶ Πί ν. 98 γ). Κατὰ τοὺς πόδας εὐρέθησαν δύο ἀγγεῖα, τὸ ἐν μετὰ κομβιοσχημῶν λαβῶν (Πί ν. 102 β. Πρβλ. Σχέδιον 4 ἀριθ. 73 καὶ Πί ν. 98 δ), τὸ δὲ ἕτερον πρόχους (ἀριθ. 72 ἐν τῷ Σχεδίῳ. Πρβλ. Πί ν. 98 δ).

Σχεδ. 5. Τομὴ α-β τοῦ τύμβου III

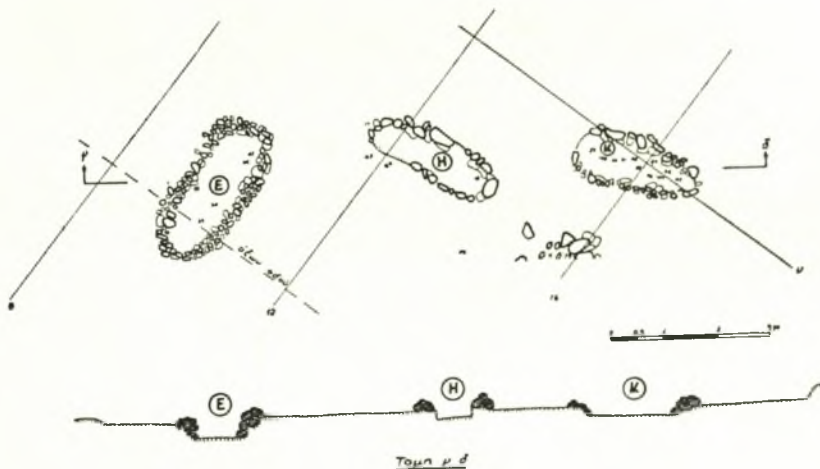
Ταφή Ε. Ἡ ταφή Ε διακρίνεται τῶν ἄλλων διὰ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ περιβόλου. Οὐχὶ ἀπλῆ σειρὰ λίθων, ἀλλὰ κτίσμα δι' ἀργῶν λίθων εἰς περίπου πέντε ὑπὲρ ἀλλήλας σειράς (Σχέδιον 5 καὶ 6 καὶ Πί ν. 97 β καὶ 99 β-γ) ἐστήριζε τὸ πιθανὸν κάλυμμα ἐκ κλάδων, ὑπὲρ τοὺς ὁποίους ἐτέθησαν ἐπίσης λίθοι, εὐρεθέντες ἐπὶ τοῦ δαπέδου τοῦ τάφου. Οὗτος ὑπῆρξε σχετικῶς πενιχρὸς μὲ ὀλίγα κτερίσματα ἀνήκοντα εἰς ἀνδρικήν ταφήν. Παρὰ τὴν κεφαλὴν εὐρέθη κύπελλον (Πί ν. 102 α κατὰ τὸ κέντρον. Πρβλ. Σχέδιον 4, ἀριθ. 43, καὶ Πί ν. 99 β). Παρ' αὐτὸ αἰχμὴ δόρατος (Σχέδιον 4 ἀριθ. 44, Πρβλ. Πί ν. 99 β). Κατὰ τὴν ὀσφὸν δρεπανοειδῆς μάχαιρα σιδηρᾶ (ἀριθ. 53 ἐν τῷ Σχεδίῳ) καὶ ἀκόνη ἐκ λίθου ὑποπρασίνου (ἀριθ. 54. Πρβλ. καὶ Πί ν. 99 β)⁶. Χαλκοῦς δακτύλιος (ἀριθ. 55) καὶ λείψανα ὀστέων ἦσαν τὰ μόνα ἄλλα εὐρήματα.

6. Πρβλ. ἀκόνας ἐξ ἄλλων μακεδονικῶν τόπων ἐν W. A. Heurtley, *Prehistoric Macedonia*, Cambridge 1939, σελ. 230, εἰκ. 103 d-f.

Ταφή Ζ. Ἡ ταφή Ζ παραβάλλεται πρὸς τὴν Ε κατὰ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ περιβόλου, καὶ πρὸς τὴν Δ καὶ Κ κατὰ τὸν πλοῦτον τῶν κτερισμάτων. Εὐρέθῃ ἐπίσης ἀδιατάρακτος. Ἐπὶ τοῦ περιβόλου εὐρέθῃ θρυμματισμένον ἀγγεῖον (μὴ συγκολληθὲν εἰσέτι, ἰδὲ Πί ν. 99 α καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 4, ὅπου σημειοῦται ὑπ' ἀριθ. 5). Περὶ τὴν κεφαλὴν εὐρέθῃ πρόχους (Πί ν. 102 γ. Πρβλ. ἀριθ. 62 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω καὶ Πί ν. 99 α), χαλκοῦν κόσμημα τῆς κόμης (ἀριθ. 64), ψῆφοι ἐξ ἠλέκτρον (ἀριθ. 70) καὶ χαλκοῦ (ἀριθ. 66 ἐν Πί ν. 145 α) καὶ δύο πόρπαι ὀκτώσχημοι (ἀριθ. 63 καὶ 65. Πρβλ. Πί ν. 99 α καὶ 145 β). Κατωτέρω εὐρέθησαν τρία ψέλια χαλκᾶ (ἀριθ. 67-69, Πί ν. 145 γ) καὶ ἕτερον (ἀριθ. 111) ὑπὸ τὸ ἀγγεῖον ὑπ' ἀριθ. 5. Διὰ τοῦ ἀριθ. 110 δηλοῦται ἡ θέσις χαλκῶν περιειλιγμένων συρμάτων, διὰ δὲ τοῦ ἀριθ. 71 ἡ περιοχὴ, ἐν τῇ ὁποία εὐρέθησαν πολλὰ μικρὰ ἐλάσματα, τὰ ὁποῖα προφανῶς ἐκόσμου, προσηλούμενα, ἐνδυμα ἢ ζώνην τῆς νεκρᾶς. Πρβλ. καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 8.

Ταφή Η. Ἡ ταφή Η εὐρέθῃ διατηροῦσα μέρος μόνον τοῦ περιβόλου (Πί ν. 97 β καὶ 99 ε), ἐκ τῶν κοσμημάτων δύο ὀκτωσχήμους πόρπας (ἀριθ. 16 καὶ 16 α ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω 3. Πρβλ. καὶ Σ χ έ δ ι α 6, 8 καὶ 9) καὶ πρόχουν (ἀριθ. 18. Ἰδὲ Πί ν. 102 γ ἀριστερά).

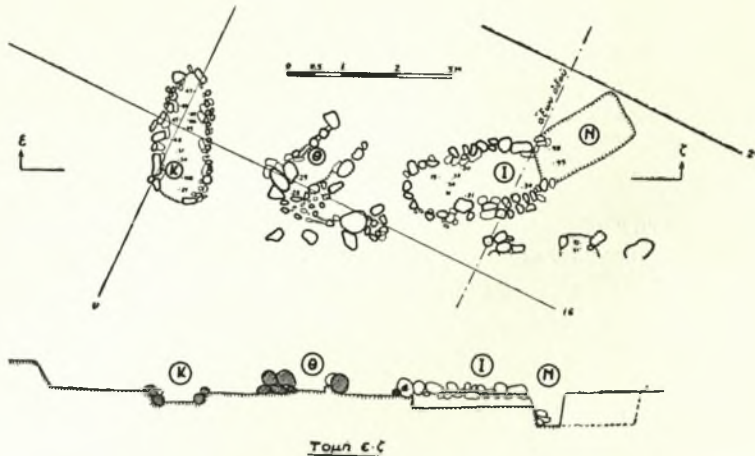

Σχεδ. 6. Τομή γ-δ τοῦ τύμβου III

Ταφή Θ. Ὅμοιος πρὸς τὴν ταφὴν Η, καὶ ἡ Θ διέσωσε μόνον μέρος τοῦ περιβόλου (Πί ν. 99 ε) καὶ ἐκ τῶν κοσμημάτων ψέλιον (ὑπ' ἀριθ. 28) καὶ ψῆφον χαλκῆν (ἀριθ. 29). Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν καταπεσόντων λίθων τοῦ περιβόλου ἀπεκαλύφθησαν καὶ αἱ δύο χαλκαὶ ὀκτώσχημοι πόρπαι ἐν Πί ν. 99 δ. Ἰδὲ καὶ Σ χ έ δ ι α 7 καὶ 8.

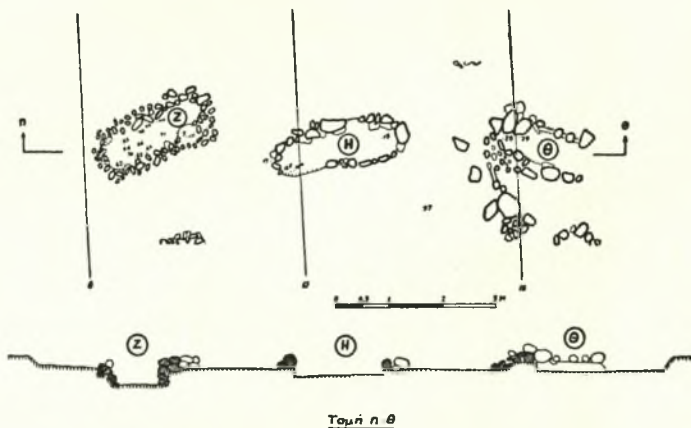
Ταφή Ι. Ἡ ταφή Ι εὐρέθῃ περιβαλλομένη ὑπὸ ἀθίκτου περιβόλου, πιθανώτατα δὲ ὅλως ἀδιατάρακτος. Παρὰ τὰς συνήθεις ὀκτωσχήμους πόρπας (ἀριθ. 19 καὶ 31 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω 4) εὐρέθησαν ψῆφος (ἀριθ. 33) καὶ χρυσοῦς δακτύλιος (ἀριθ. 34) ἀνήκων πιθανῶς εἰς τὸν διάκοσμον τῆς κόμης. Κατωτέρω δύο ψέλια, ἀνὰ ἓν ἐκατέρωθεν καθ' ἑκατέραν χεῖρα (ἀριθ. 20 καὶ 21, Πρβλ. Πί ν. 100 α καὶ 145 γ). Κατὰ τοὺς πόδας εὐρέθῃ χαλκοῦν ἔλασμα (ἀριθ. 30). Ἰδὲ καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 7.

Ταφή Κ. Ὁ τάφος Κ διετῆρει ἀκέραιον τὸν περίβολόν του (Πί ν. 97 β καὶ 99 ε) καὶ γενικῶς εὐρέθη ἄθικτος. Ἡ κεφαλὴ, ἐὰν κρίνη τις ἐκ τῆς θέσεως τῶν εὐρημάτων, εὐρίσκετο πρὸς δυσμᾶς. Παρ' αὐτὴν ἔκειτο πρόχους μὲ ὀπισθότμητον λαιμὸν (ἀριθ. 45 ἐν τῷ Σχεδίῳ 4 καὶ Πί ν. 102 δ) καὶ σιδηρᾶ αἰχμὴ δόρατος (ἀριθ. 46). Κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ τάφου εὐρέθη ἑτέρα πρόχους διαφόρου σχήματος (ἀριθ. 27 ἐν τῷ Σχεδίῳ. Πρβλ. καὶ Πί ν. 102 δ). Τὰ ἄλλα εὐρήματα ἦσαν χαλκῆ ψήφος (ἀριθ. 47 ἐν Πί ν. 145 α), διάφοροι

Σχέδ. 7. Τομή ε-ζ τοῦ τύμβου ΙΙΙ

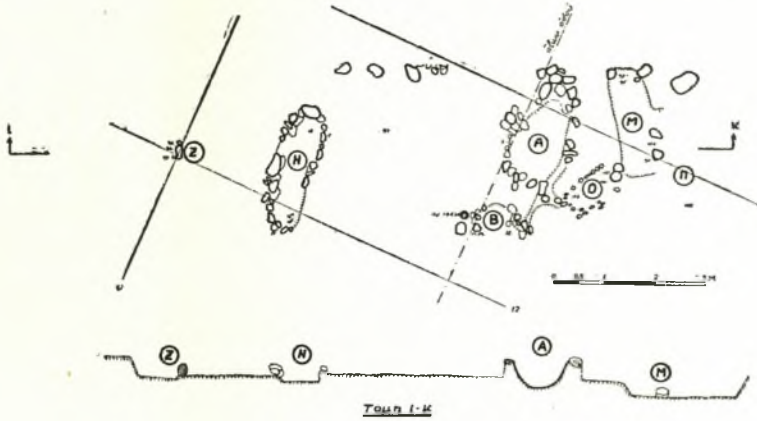
χαλκοῖ δακτύλιοι (ἀριθ. 48, 50 καὶ 51, ἐξ ὧν ὁ ὑπ' ἀριθ. 48 εἰκονίζεται ἐν Πί ν. 145 α), σιδηροὶ ἥλοι (ἀριθ. 49 καὶ 107), καὶ τεμάχια περιειλιγμένων συρμάτων (ἀριθ. 106 καὶ 108). Ἴδὲ καὶ Σχέδια 6 καὶ 7.

Σχέδ. 8. Τομή η-θ τοῦ τύμβου ΙΙΙ

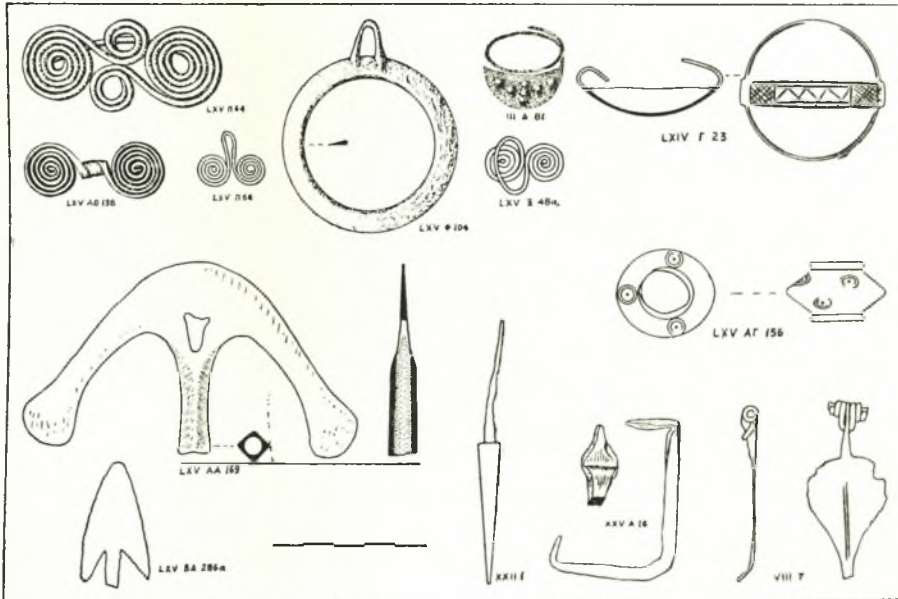
Ταφή Λ. Ἡ ταφή Λ δὲν ὠρίζετο ὑπὸ περιβόλου, ἀλλ' ἡ θέσις τῶν εὐρημάτων καθιστᾷ βεβαίαν τὴν ταφήν, ἀδιατάρακτον τοῦλάχιστον κατὰ τὸ περι τὴν κεφαλὴν μέρος. Ἐκεῖ εὐρέθησαν, περὶ ἀνοικτὸν ἀγγεῖον μετὰ κομβιοσχῆμων λαβῶν (ἀριθ. 84 ἐν τῷ Σχε-

δίφ 4 και Πί ν. 103 α δεξιά), χαλκᾶ περιειλιγμένα ἐλάσματα τῆς κόμης διακρινόμενα ἐν Πί ν. 100 γ (ἀριθ. 89 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ), δύο μικραὶ ὀκτώσχημοι πόρπαι (ἀριθ. 85 καὶ 86 ἐξ ὧν ἡ ὑπ' ἀριθ. 86 εἰκονίζεται ἐν Πί ν. 145 α), ψῆφοι ἐξ ἠλέκτρου (ἀριθ. 88) καὶ πενταπλοῦς δακτύλιος ἐκ τῶν κοσμημάτων τῆς κόμης (ἀριθ. 87). Εἰς τὴν αὐτὴν πιθανῶς

Σχεδ. 9. Τομή ι-κ τοῦ τύμβου ΙΙΙ

ταφὴν ἀνήκει τὸ ἀγγεῖον ἐν Πί ν. 103 α ἀριστερά, εὑρέθεν εἰς ἀπόστασιν 1,70 μ. περίπου ἤτοι εἰς τὴν πιθανὴν θέσιν τῶν ποδῶν.

Σχεδ. 10. Διάφορα μεταλλικὰ εὐρήματα

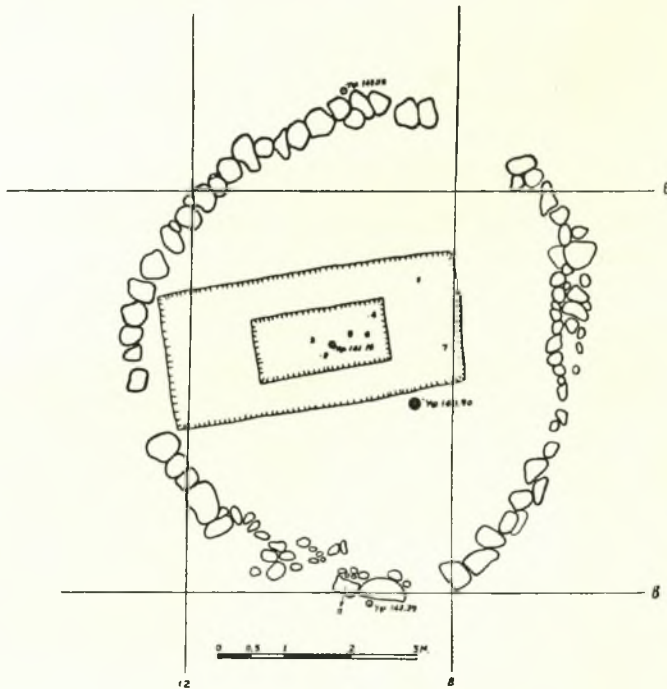
Ταφή Μ. Ὅμοιος προβληματικὸς εἶναι ὁ τάφος Μ, ὡς καὶ ὁ Π, περὶ οὗ κατωτέρω. Μεταξὺ ἀραιῶν λίθων, πιθανῶς λειψάνων περιβόλου, εὑρέθησαν τὰ ἐν Πί ν. 103 β τρία ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα εἶναι δυνατὸν νὰ σημειώσουν τὰ δύο ἄκρα τῆς ταφῆς (ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 4 ἀριθ. 90 ἀφ' ἑνὸς καὶ 91 καὶ 92 ἐφ' ἑτέρου, καὶ Πί ν. 100 δ). Ἴδὲ καὶ Σ χ ε δ ι ο ν 9).

Ταφή Ν. Ἐκ τῆς ταφῆς ταύτης εὐρέθησαν κατὰ χώραν μόνον τὰ δύο ἐν Πί ν. 103 γ ἀγγεῖα (ὕπ' ἀριθ. 98 καὶ 99 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 4. Πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 6 καὶ Πί ν. 100 β).

Ταφή Ξ. Ὡσαύτως ἐκ τῆς ταφῆς Ξ εὐρέθησαν, πιθανῶς ἀποτεθειμένα μετὰ ἐκταφῆν, ἐπάλληλα : αἰχμὴ δόρατος σιδηρᾶ (ἀριθ. 93), δρεπανοειδῆ μαχαίρια (ἀριθ. 94 καὶ 95) καὶ λιθίνη ἀκόνη (ἀριθ. 96 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 4. Πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 9 καὶ Πί ν. 101 α).

Ταφή Ο. Ὁ μικρὸς, παιδικὸς προφανῶς, τάφος Ο περιεῖχε ἐντὸς ἐλλιποῦς περιβόλου τὰς δύο ἐν Πί ν. 103 δ πρόχους (ἀριθ. 100 καὶ 101 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 4), εὐρέθησαν δὲ καὶ παιδικοὶ ὀδόντες (ἀριθ. 102. Πρβλ. Πί ν. 101 β. Ἴδὲ καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 5).

Ταφή Π. Ὁ τάφος Π, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη ἐξ ἀφορμῆς τοῦ τάφου Μ, εἶναι προβληματικός. Εἶναι ἁπλῶς ὑπόθεσις γενομένη πρὸ τοῦ πέρατος τῆς ἀνασκαφῆς, ὅτι ἀνήκουν εἰς

Σχεδ. 11. Ὁ τύμβος IV

κοινήν ταφήν τὰ δύο ἀγγεῖα ἐν Πί ν. 103 ε, εὐρεθέντα εἰς ἀπόστασιν 1,30 μ. ἀπ' ἀλλήλων (ἀριθ. 103 καὶ 104 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 4). Ἄλλ' εἶναι ἐξ ἴσου πιθανόν, ὅτι τὸ ὑπ' ἀριθ. 104 συνανήκει μετὰ τῶν 90-92 εἰς τὴν ταφήν Μ. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τὸ ὑπ' ἀριθ. 103 ἀπομονοῦται (Πρβλ. Πί ν. 100 δ).

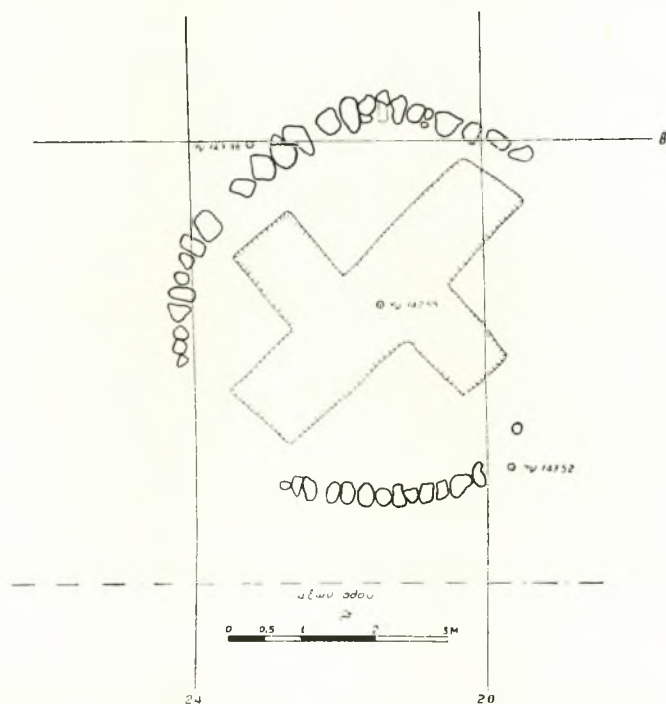
Ταφή Ρ. Ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη ἐξ ἀφορμῆς τῆς ταφῆς Β, ἡ ταφή Ρ ὠνομάσθη καὶ ἠριθμήθη ὡς ταφή μόνον χάριν τοῦ θηλάστρου τοῦ εὐρεθέντος ὑπὲρ τὴν ταφήν Β, εἰς ὕψος 0,45 μ. ἀπὸ τοῦ πυθμένου αὐτῆς. Οὐδὲν δυνάμενον νὰ σχετισθῇ μετὰ τοῦ θηλάστρου παρετηρήθη πλὴν ἴσως λειψάνων περιβόλου, ὁ ὁποῖος ὁμως τελικῶς δὲν ἐβεβαιώθη (Ἴδὲ Πί ν. 98 β καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 5).

Τύμβος IV

Θέσις: Β 8. Ύψος 0,69 μ. Διάμ. 7 μ. Περίβολος καλῶς διατηρημένος ὡς ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω 11 (Πρβλ. Π ί ν. 92 γ καὶ 101 γ). Ὁ τύμβος οὗτος τόσον ἐν τῇ ἐπιχώσει τῶν φορητῶν χωμάτων του, ὅσον καὶ εἰς τὰς γενομένας κατὰ τὸ κέντρον τομάς, μίαν μεγαλυτέραν καὶ ἑτέραν μικράν εἰς μεγαλύτερον βάθος, οὐδὲν βέβαιον προϊστορικὸν εὑρημα σημαντικὸν ἔδωκε. Τοῦναντίον εὑρέθησαν τετραγαμμένα, μάλιστα κατὰ τὰς τομάς εἰς βάθος, ἑλληνιστικὰ μικροευρήματα, ἤτοι ὄστρακα (ἀριθ. 5 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω) καὶ τεμάχια εἰδωλίων ζωομόρφων (ἀριθ. 4), σιδηροῦς σαυρωτήρ (ἀριθ. 2) καὶ ἤλοι (ἀριθ. 3 καὶ 8), τεμάχια ὑαλίνου ἀγγείου (ἀριθ. 6) κλπ.

Τύμβος V

Θέσις: β 20-24. Ύψος δὲν ἐμετρήθη. Βέβαιος περίβολος ἐκ σαφῶν λειψάνων (Σ χ ε δ ι ο ν 12 καὶ Π ί ν. 104 α). Διάμετρος 5,50 μ. Παρὰ τὸν βέβαιον περίβολον καὶ τὸ ἐπίσης

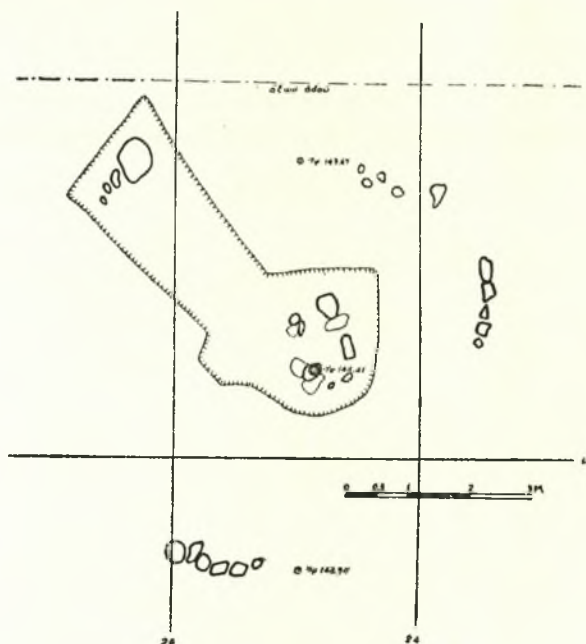
Σχεδ. 12. Ὁ τύμβος V

βέβαιον ἔξαρμα τύμβου οὐδὲν εὑρέθη οὔτε ἐν τῇ ἐπιχώσει τοῦ ἔξαρματος οὔτε ἐν τῶν σταυροειδοῦς περίπου τομῆς, τὴν ὁποίαν ἠνοιξαμεν οὐχὶ καθ' ἡμετέραν βούλησιν, ἀλλὰ ἀκολουθοῦντες ἀσφαλῶς προηγηθεῖσαν σκαφήν κατὰ τὸ σχῆμα τοῦτο. Ἡ κανονικότης τῆς προηγουμένης ἐπιμελοῦς ταύτης σκαφῆς καὶ τὸ καθαρὸν τῶν χωμάτων καθιστοῦν πιθανὸν ὅτι ὁ τύμβος ἠρρευνήθη συστηματικῶς ὑπὸ ἀρχαιολόγου. Ἀποκλειομένης ἑλληνικῆς ἀνασκαφῆς, ἡ ὁποία θὰ ἦτο γνωστή, παραμένει ὡς μόνη πιθανὴ ἐκδοχὴ ἢ

υπόθεσις ὅτι ὁ τύμβος εἶναι εἷς ἐξ ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἀνέσκαψε παρανόμως κατὰ τὴν κατοχὴν (1942) ὁ Γερμανὸς ἀρχαιολόγος Dr. Exner⁷, μολονότι ὁ φύλαξ ἀρχαιοτήτων Βεργίνης βεβαίωσεν ὅτι ὁ Dr. Exner δὲν ἀνέσκαψε κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο.

Τύμβος VI

Θέσις: ν 24-28. Ὑψος 0,63 μ. Ὀλίγα, ἀλλὰ βέβαια λείψανα περιβόλου ὡς ἐν Σχέδιῳ 13 (Πρβλ. Πί ν. 104 α). Οὕτω καθίσταται δυνατὸς ὁ ὑπολογισμὸς τῆς διαμέτρου τοῦ τύμβου εἰς 7 μ. περίπου. Τὰ λείψανα τοῦ περιβόλου εἶναι ἡ μόνη σχεδὸν ἔνδειξις περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ τύμβου. Λίθοι διάσπαρτοι καὶ ἀραιὰ ὄστρακα ὑπῆρχον κατὰ τὴν

Σχεδ. 13. Ὁ τύμβος VI

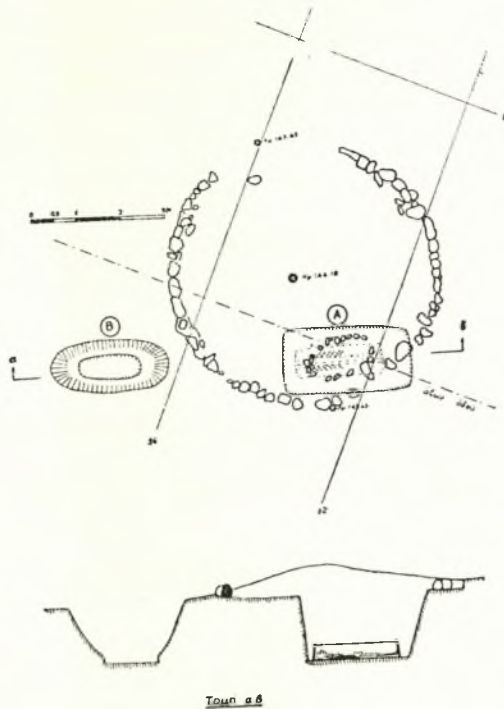
ἐπίχωσιν. Οὐδὲν ἀδιατάρακτον εὔρημα παρατηρήθη καὶ κατὰ σκαφήν, οὐχὶ ἐξαντλητικὴν, εἰς βάθος.

Τύμβος VII

Θέσις: A 32-36. Ὑψος 0,64 μ. Περίβολος κατὰ τὸ πλεῖστον διατηρούμενος (Σχέδιον 14. Πρβλ. 104 β καὶ 107 α). Διάμετρος 6 μ. Εἰς τὰ χῶματα τῆς ἐπιχώσεως οὐδὲν ἀξιοσημείωτον. Ὑπὸ τὸν περίβολον, εἰς βάθος 1,50 μ. περίπου, εὐρέθη κεραμοσκεπῆς τάφος (Σχέδιον 14 καὶ Πί ν. 105 γ), ἐξωθεν δὲ καὶ παρ' αὐτὸν αἰχμὴ (ὑπ' ἀριθ. VII A 1 ἐν Πί ν. 146 α) καὶ σαυρωτὴρ δόρατος ἀμφοτέρωθεν κατὰ χῶραν τοῦ μεταξὺ ξύλου διαλυθέντος. Ἐντὸς τοῦ τάφου τούτου οὐδὲν ἕτερον ἀντικείμενον ὑπῆρχε πλὴν ὄστων ἐν διαλύσει.

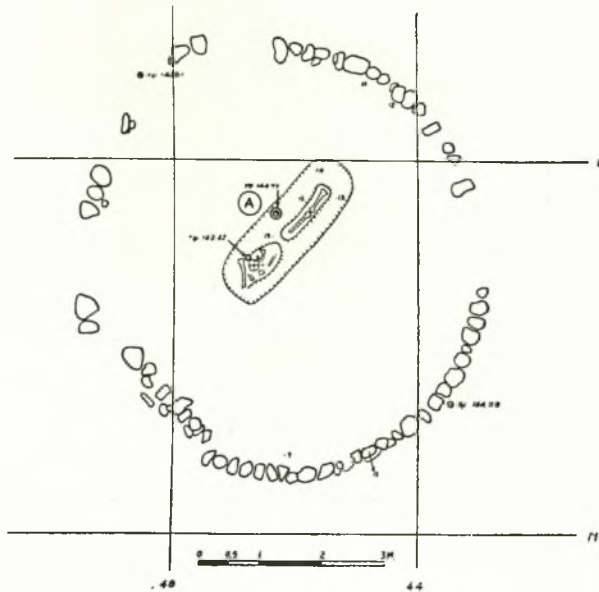
7. Ἴδὲ παραπομπὰς εἰς Man. Andronikos ἔ. ἀ. σελ. 86, σημ. 3.

Ταφή VII B. Έκτός του περιβόλου του τύμβου VII και εις απόστασιν 1 μ. περίπου

Σχεδ. 14. 'Ο τύμβος VII, κάτωως και τομή α - β

πρὸς δυσμάς, τομή εις βάθος 1,30 μ. ἀπεκάλυψε και ἕτερον τάφον κεραμοσκεπῆ διατεταρα-

Σχεδ. 15. 'Ο τύμβος VIII

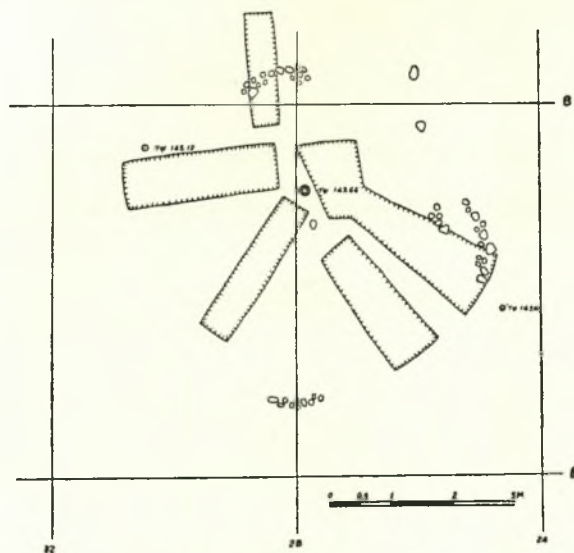
γμένον. Μόνον λίθοι και θραύσματα εὐρέθησαν (ιδε Σ χ έ δ ι ο ν 14 και Π ί ν. 105 β).

Τύμβος VIII

Θέσις: ν 44-48. Ύψος 0,93 μ. Περίβολος σαφής, κατά τὸ πλείστον διατηρούμενος (Σ χ ε δ ι ο ν 15 καὶ Π ί ν. 104 β, 105 α καὶ 110 α). Διάμετρος 7 μ. Ἐν τῇ ἐπιχώσει τοῦ τύμβου εὐρέθησαν διάσπαρτα ἐξαιρετικῶς πολλὰ μικροεurrήματα π.χ. ὄστρακα ἐκ μεταρικοῦ σκύφου κλπ. (ἀριθ. 11 καὶ 12), σιδηροῦν φύλλον κισσοῦ (ἀριθ. VIII 7 ἐν Σ χ ε δ ι φ 10), σιδηροῖ ἤλοι κλπ. Τομὴ εἰς βάθος 1,20 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πέριξ ἐδάφους ἀπεκάλυψε λείψανα ταφῆς ἑλληνιστικῆς πιθανῶς, ἐκ τῆς ὁποίας, πέριξ ὀστῶν ἐν διαλύσει (Π ί ν. 106 γ), εὐρέθησαν ὄστρακα (ἀριθ. 13-15), σιδηροῦς σωρωτήρ (ἀριθ. 17) βελόνη (ἀριθ. 19) καὶ εἴκοσι περίπου σιδηροῖ ἤλοι διάσπαρτοι (ἀριθ. 18).

Τύμβος IX

Θέσις: Β 28. Ύψος 0,55 μ. Λείψανα περιβόλου ἐπιτρέπουν ὑπολογισμὸν διαμέτρου 5,50 μ. Εἰς τὴν ἐπίχωσησιν τοῦ τύμβου εὐρέθησαν μόνον ὄστρακα ἀνήκοντα εἰς κυάθια κλπ. Τομαὶ εἰς βάθος ὡς ἐν Σ χ ε δ ι φ 16 (πρβλ. Π ί ν. 105 δ) οὐδὲν σημαντικὸν ἀπέδωσαν.

Σχ. 16. Ὁ τύμβος IX

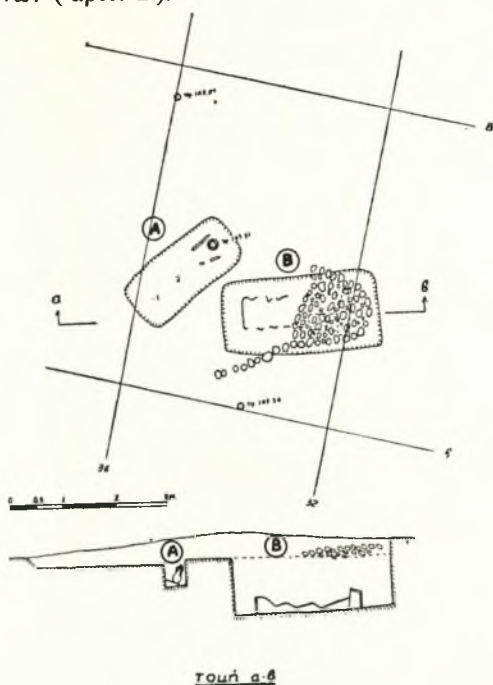
Τύμβος X

Θέσις: β 32-36. Ύψος 0,41 μ. Λείψανα περιβόλου, τὰ ὁποῖα δὲν καθιστοῦν δυνατὸν ὑπολογισμὸν διαμέτρου (Ἰδὲ Π ί ν. 105 δ καὶ 107 α). Οὐδὲν σημαντικὸν ἐν τῇ ἐπιχώσει. Δύο τομαὶ εἰς βάθος (0,40 μ. καὶ 1 μ.) ἀπεκάλυψαν λείψανα ἰσαριθμῶν ταφῶν (Α καὶ Β ἐν τῷ Σ χ ε δ ι φ 17).

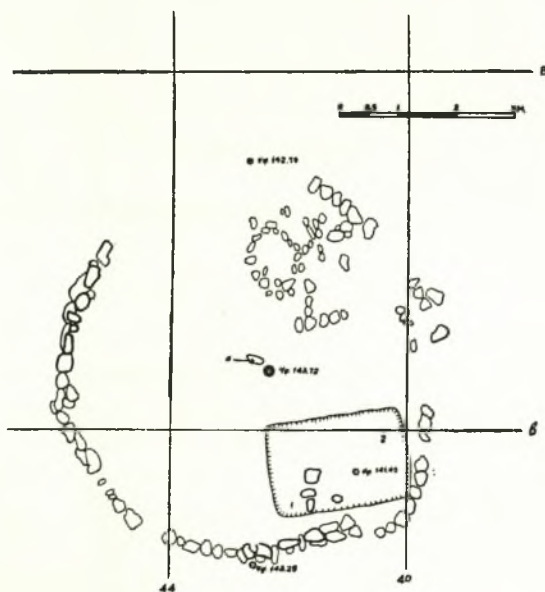
Ταφὴ Α. Ἐν αὐτῇ εὐρέθησαν, ἐκτὸς ὀλίγων ὀστῶν ἐν διαλύσει, μόνον ἀμφορεῖς ἀκέ-

ραιος ύψους 0,35 μ. (Πί ν. 106 α, υπ' αριθ. 1 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω) καὶ λείψανα σιδηρῶν ἀντικειμένων κατιωμένων (ἀριθ. 2).

Σχεδ. 17. Ὁ τύμβος X, κάτωτις καὶ τομή α-β

Σχεδ. 18. Ὁ τύμβος XI

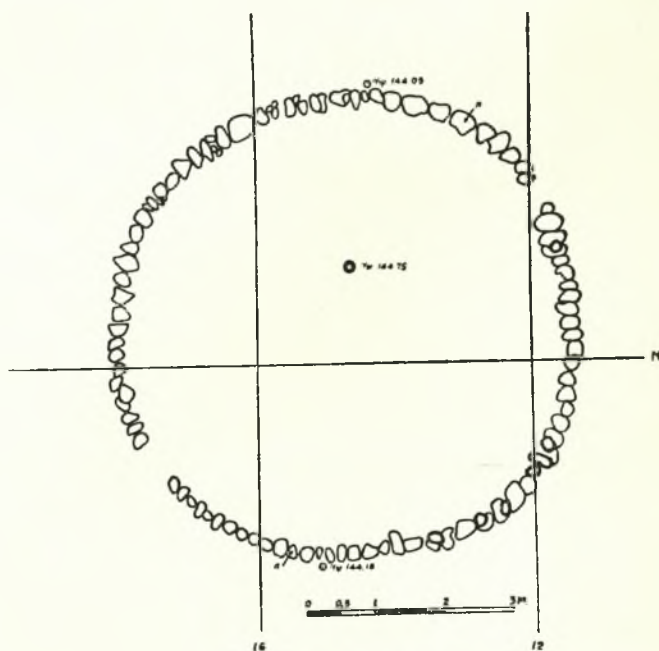
Ταφή Β. Ὁ κεραμοσκεπὴς τάφος Β (Πί ν. 106 δ) οὐδὲν εὗρημα ἀπέδωσε.

Τύμβος XI

Θέσις : β 40-44. Ύψος 0,68 μ. Περίβολος, ἐν μέρει διατηρούμενος, διαμέτρου 6,50 μ. περίπου (Ίδὲ Πί ν. 105 δ). Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν ἀξιοσημείωτον. Τομὴ εἰς βάθος 1,85 μ. ἀπεκάλυψε λείψανα ἑλληνιστικῆς ταφῆς ἤτοι κυάθιον (ἀριθ. 2 ἐν τῷ Σχ ε-δ ἰ φ 18), ὄστρακα ἐτέρου ἀγγείου (ἀριθ. 3) καὶ περὶ τοὺς 15 ἤλους (ἀριθ. 1).

Τύμβος XII

Θέσις : N 12-16. Ύψος 0,64 μ. Ἄριστα διατηρούμενος περίβολος διαμέτρου 7 μ. (Σχ ἔδ ι ο ν 19. Πρβλ. Πί ν. 95 δ, 96 α, 97 α καὶ 107 β). Σχετικῶς πολλὰ ὄστρα-

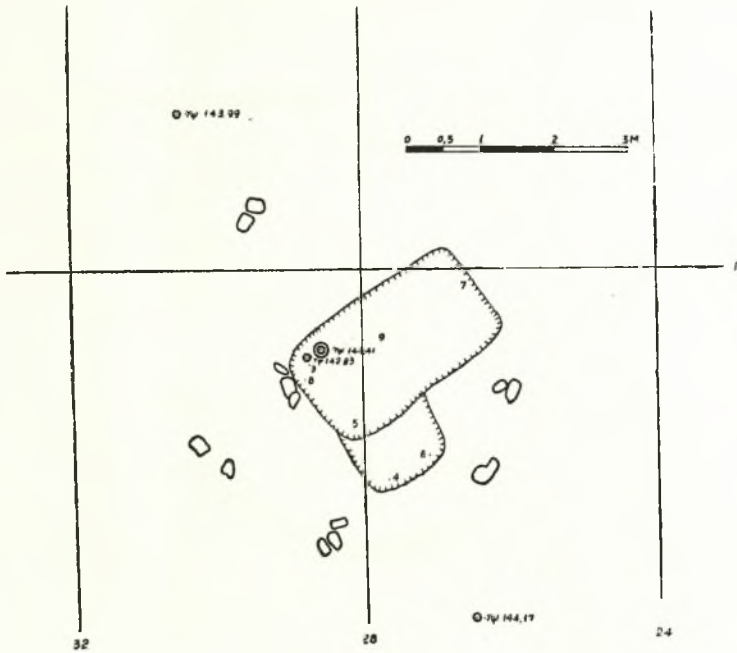
Σχ εδ. 19. Ὁ τύμβος XII

κα ἀγγείων πρῶιμων ἑλληνιστικῶν χρόνων εὐρέθησαν διάσπαρτα ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τύμβου. Ἰδιαιτέρως ἀξιοσημείωτος ἢ πρόχους ἐν Πί ν. 106 β, καὶ τὸ ἐν Πί ν. 145 α χαλκοῦν ἀντικείμενον XII 4. Ταφὴ δὲν ἐβεβαιώθη.

Τύμβος XIII

Θέσις : N 28. Ύψος 0,33. Δὲν εὐρέθη διατηρημένος περίβολος, ὥστε δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ὑπολογισθῇ διάμετρος, εἰ μὴ μόνον κατὰ προσέγγισιν, περίπου 7 μ. (ἰδὲ Πί ν. 104 α, 107 α καὶ 110 α). Ἄραιοι λίθοι καὶ εὐρήματα διάσπαρτα ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως. Εἰς βάθος 1,25 μ. περίπου ὄστρακα ἐκ δακρυδόχων (ἀριθ. 4-6 ἐν τῷ Σχ ε-

δίφ 20), ἀμφορέως (ἀριθ. 3) καὶ κυθίου (ἀριθ. 7), θραύσματα μεταλλικῶν ἀντικειμένων (ἀριθ. 1-2, 8 καὶ 9), οὐδὲν ἰδιαίτερος σημαντικὸν ταφῆς ἀδιαταράκτου.

Σχεδ. 20. Ὁ τύμβος XIII

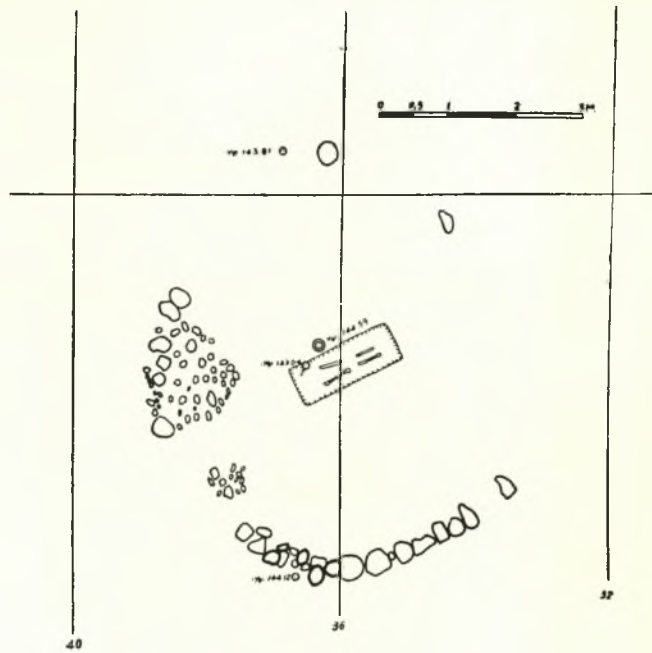
Τύμβος XIV

Θέσις: N 36. Ὑψος 0,63 μ. Λείψανα περιβόλου δὲν ἐπιτρέπουν ὑπολογισμὸν διαμέτρου (ἰδὲ Σ χ ε δ ι ο ν 21 καὶ Π ί ν. 104 α, 107 α καὶ 110 α). Κατὰ προσέγγισιν 7 μ. Ἐκ τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τύμβου προῆλθε χαλκῆ πόρπη ὀκτώσχημος οὐχὶ κατὰ χώραν (ἀριθ. 1 ἐν Σ χ ε δ ι φ 21). Ἐν τομῇ εἰς βάθος 1 μ. περίπου ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πέριξ ἐδάφους εὐρέθη τὸ μόνωτον ἀγγεῖον εἰς Π ί ν. 106 β δεξιὰ, πλησίον διαλελυμένου σκελετοῦ, ὃ ὁποῖος ἔσφριζε κατὰ χώραν τὰ ὀστέα τῶν σκελεῶν (Π ί ν. 108 α).

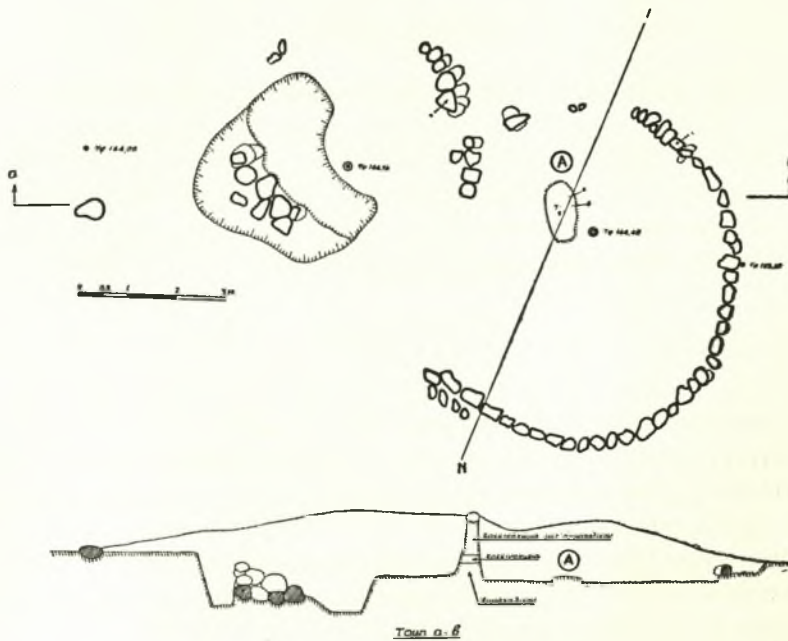
Τύμβος XV

Θέσις ἐκτὸς τῆς πασσαλωθείσης ζώνης, ἀνατολικῶς τοῦ τύμβου XVI, περὶ οὗ κατωτέρω. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἐβεβαιώθη ὅτι ἐπρόκειτο πράγματι περὶ δύο τύμβων, ἐξ ὧν ὁ νότιος ἔβαινε ἐν μέρει ἐπὶ τοῦ βορείου, ὅθεν ὁ τύμβος ὠνομάσθη δίδυμος, ἑκάτερος δὲ τῶν ἀρχικῶν δύο τύμβων ὠνομάσθη XVN καὶ XVB. Τὰ ὕψη τῶν κορυφῶν τῶν τύμβων παρέχονται εἰς τὸ Σ χ ε δ ι ο ν 22 (πρβλ. Π ί ν. 93 α ἐμπρὸς ἀριστερὰ καὶ Π ί ν. 107 β εἰς τὸ βάθος, ὅπου μόνον ὁ XVB εἶναι ἐν μέρει ἀνεσκαμμένος). Ἡ σκαφὴ εἰς βάθος διὰ τὴν ταφὴν τοῦ τύμβου XVN κατέστρεψεν ἐν μέρει τὸν περίβολον τοῦ τύμβου XVB, διατηρούμενον κατὰ τὰ λοιπὰ ὡς ἐν Σ χ ε δ ι φ 22. Ἀντιθέτως ὁ περίβολος τοῦ ὑπερκειμένου τύμβου XVN μόνον κατὰ μικρὰ μέρη ἐβεβαιώθη (ἰδὲ Π ί ν. 109 α). Πλουσιώτερα εὐρήματα ἀπέδωκεν ὁ τύμβος XVB, μάλιστα κατὰ τὰ λείψανα πυρᾶς ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου καὶ εἰς τὸ αὐτὸ πρὸς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ πέριξ ἐδάφους ὕψος (ἰδὲ Π ί ν. 109 α, β).

Έκεί, ἐν μέσῳ τεφροχωμάτων, εὐρέθησαν θρυμματισμένα σκυφίδια, κυάθια, καὶ δακρυ-

Σχεδ. 21. Ὁ τύμβος XIV

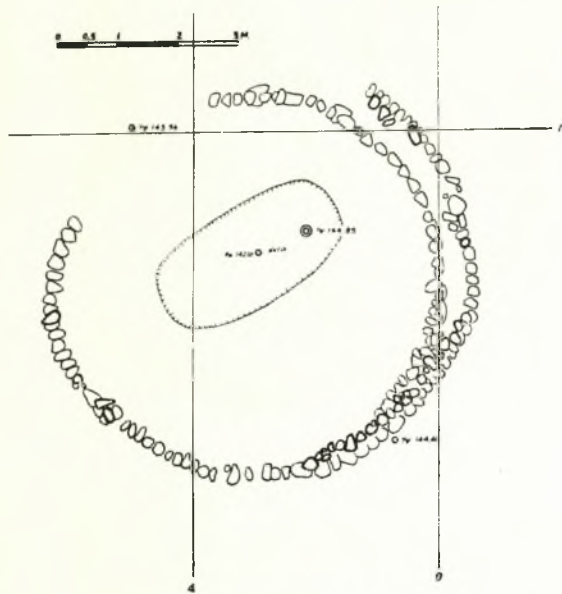
Σχεδ. 22. Ὁ τύμβος XV, κάτωφης καὶ τομὴ α-β

δόχοι (ἀριθ. 6 καὶ 8 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 22), αἰχμη δόρατος μήκους 0,34 μ. (ἀριθ. 7), κλπ.

Σκαφαι εἰς βάθος, μάλιστα ἐν τῷ τύμβῳ XVN, οὐδὲν ἀδιατάρακτον ἢ ἄλλως σημαντικὸν ἀπέδωσαν πλὴν διασπάρτων ὄστράκων ἐξ ὧν τινα καὶ προϊστορικά.

Τύμβος XVI

Θέσις : ΝΟ-4. Ὑψος 0,64 μ. Περίβολος κατὰ μοναδικὴν περίπτωσιν ἐν μέρει διπλοῦς. Δὲν ἐξηκριβώθη ἂν μέρος ἀνήκη εἰς διάφορον χρόνον κατασκευῆς (ἰδὲ Σχέδιον 23 καὶ Πί ν. 93 α, 95 δ, 97 α, 107 β, καὶ 108 β). Διάμετρος περίπου 7 μ. Ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως οὐδὲν σημαντικὸν πλὴν χαλκοῦ περιειλιγμένου σύρματος προϊστορικῆς ἐποχῆς ἀνήκοντος προφανῶς εἰς τὰ φορητὰ χρώματα. Τομὴ εἰς βάθος 2,10 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ πέριξ ἐδάφους, ἀπέδωσεν, εἰς βάθος 1,70 μ., κρανίον καὶ παρ' αὐτὸ νόμισμα χαλκοῦν τοῦ Κασσάνδρου, ὅμοιον πρὸς τὸ ἐν Πί ν. 95 γ. Εἰς τὴν αὐτὴν ταφὴν πιθανῶς ἀνήκουν ψῆφοι ἐπί-

Σχεδ. 23. Ὁ τύμβος XVI

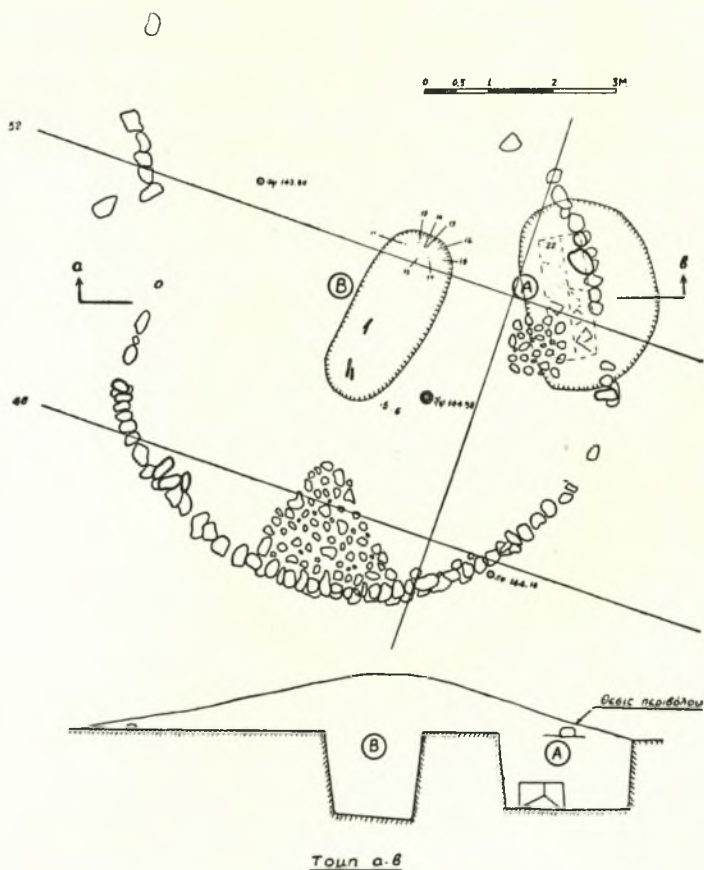
χρῆσι εὐρεθεῖσαι περὶ τὸ κρανίον καὶ εἰς ἀπόστασιν 1,70 μ. περίπου πρὸς δυσμὰς τεμάχια ἀγγείων, ἐνῶ ἄλλα ἀγγεῖα εἰς θραύσματα καὶ ἤλοι μὲ χαλκῆν κεφαλὴν εὐρέθησαν πέριξ διασπαρτοί.

Τύμβος XVII

Θέσις : Ν 48-52. Ὑψος 0,95 μ. Περίβολος ἐπαρκῶς διατηρούμενος διὰ τὸν καθορισμὸν διαμέτρου, περίπου 7,50 μ. (ἰδὲ Σχέδιον 24 καὶ Πί ν. 110 α). Ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως ἀραιὰ ὄστρακα ἀγγείων καὶ θραύσματα μεταλλικῶν ἀντικειμένων οὐχὶ κατὰ χώραν. Δύο τομαὶ εἰς βάθος 1,20 μ. (Α) καὶ 1,30 μ. (Β ἐν τῷ Σχέδιῳ 24) ἀπεκάλυψαν κεραμοσκεπῆ τάφον καὶ μέρος κτερισμάτων ἄλλης ταφῆς.

Ταφὴ Α. Καλυπτόμενος ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ περιβόλου τοῦ τύμβου ὁ κεραμοσκεπῆς τάφος Α, Πί ν. 111 α) ἐπαρουσίασεν εὐχάριστον ἐκπληξιν μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν κα-

λυπτόντων τὸν τάφον συνήθων κεράμων (Πί ν. 111 β). Ἀπεκαλύφθη κεραμὶς εἰς τεμάχια διακοσμουμένη μὲ φοινικοειδῆ δένδρα, ἐν μέγα κατὰ τὸν ἄξονα καὶ ἕτερον μικρότερον ἀριστερά. Διὰ τριῶν γλυφῶν ἀποδίδονται ἰσάριθμοι ρίζαι καὶ ὁ κορμός, ὁ ὁποῖος φέρει ἐπὶ πλεόν τετραπλῆν σειρὰν ἐμπιέστων στιγμάτων. Οἱ κλάδοι καὶ ἡ κορυφή ἀποδίδονται ἐπίσης διὰ γλυφῶν. Δεξιᾷ, ὑπὲρ τὴν ρίζαν τοῦ κατὰ τὸν ἄξονα δένδρου, μονόγραμμα ἐπίσης ἐμπιέστον ΗΡ, πιθανῶς ἀντὶ Ἡρ(ως). Ἀφαιρεθείσης καὶ τῆς κεραμίδος

Σχεδ. 24. Ὁ τύμβος XVII, κάτωτις καὶ τομὴ α-β

ταύτης ἀπεκαλύφθη σκελετὸς νεκροῦ ἐν διαλύσει (Πί ν. 111 γ). Κυάθιον παρὰ τοὺς πόδας ἀπετέλει τὸ μόνον κτέρισμα (ἀριθ. 22 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 24. Πρβλ. Πί ν. 111 γ).

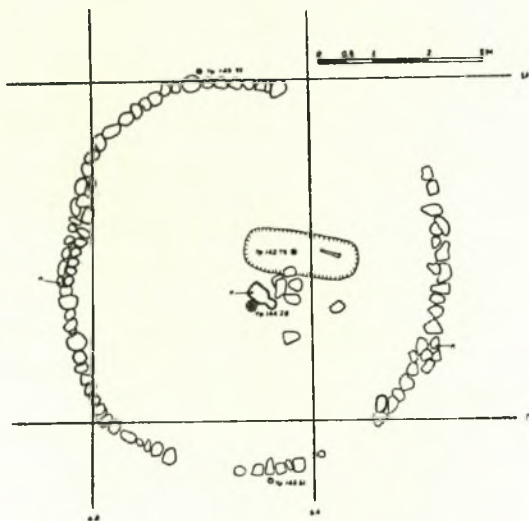
Ταφή Β. Παρὰ τὸ κέντρον τοῦ τύμβου ὁ τάφος Β περιεβάλλετο ὑπὸ ἀσβεστοκονιάματος, διὰ τοῦ ὁποῖου προφανῶς εἶχον ἀλείψει τὰς παρειὰς τοῦ σκάμματος. Τοῦτο διακρίνεται καὶ ἐν Πί ν. 110 β, ὅπου ἐπίσης εἰκονίζονται ἐν τῇ θέσει τῆς εὐρέσεως καὶ τὰ πλείστα τῶν εὐρημάτων ἦτοι ἀμφορεῦς (ἀριθ. 11 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ), τρεῖς δακρυδόχοι (ἀριθ. 12, 16 καὶ 17), πρόχους (ἀριθ. 13), πυξίς (ἀριθ. 15 καὶ 18) καὶ λύχνος (ἀριθ. 14).

Τύμβος XVIII

Θέσις : N 60. Περίβολος έπαρκώς διατηρούμενος δια τόν ύπολογισμόν διαμέτρου 5 μ. περίπου (Π ί ν. 110 γ). Είς τήν έπίχωσιν ουδέν σημαντικόν. Είς μικρόν βάθος τεμάχια κεράμων άνήκοντα είς διαλυθείσαν ταφήν, και ίχνη πυράς (Π ί ν. 110 δ).

Τύμβος XIX

Θέσις : N 64-68. Ύψος 0,52 μ. Περίβολος, κατά τό πλείστον διατηρούμενος, διαμέτρου 7 μ. (ιδέ Σ χ έ δ ι ο ν 25 και Π ί ν. 112 α, δπου, άριστερά, διακρίνεται ό κατά τό 1953 άνασκαφείς ύπό τοϋ κ. Μαν. Άνδρονίκου τύμβος 2 μετά έλληνιστικού τάφου⁸, διακρι-

Σχεδ. 25. Ό τύμβος XIX

νομένου ώσαύτως έν τή είκόνι). Έντός τής έπίχώσεως, πλην άραιών όστράκων και λίθων, εύρέθη ιδιόμορφος πώρος, ό όποίος δέν είναι έντελώς άδύνατον νά έτέθη έπί τής κορυφής τοϋ τύμβου (δπου και εύρέθη κεχωσμένος) ώς σήμα (εικονίζεται έν Πίν. 112 β). Ουδέν έτερον εύρημα.

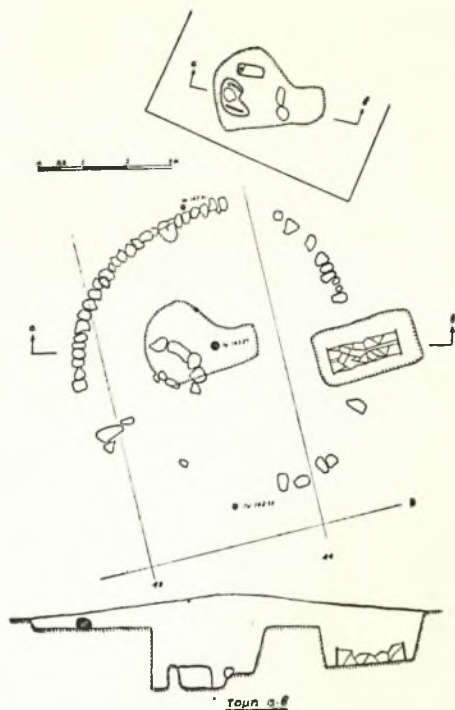
Τύμβος XX

Θέσις : B 44-48. Ύψος 0,69 μ. Περίβολος, διατηρούμενος κατά μέρη, διαμέτρου 7 μ. περίπου (Σ χ έ δ ι ο ν 26). Είς τήν έπίχωσιν όστρακα και λοιπά μικροευρήματα ουχι κατά χώραν. Έντός τομής κατά τό κέντρον τοϋ τύμβου, είς βάθος 0,80 μ. περίπου εύρέθησαν τεμάχια άγγείων και όστά τεταραγμένης ταφής (Π ί ν. 112 γ). Έτέρα τομή είς βάθος 1,10 μ. ύπό τόν περίβολον άπεκάλυψε κεραμοσκεπή τάφον (Π ί ν. 113 α και γ).

8. ΠΑΕ 1953, σελ. 141 κ.έ.

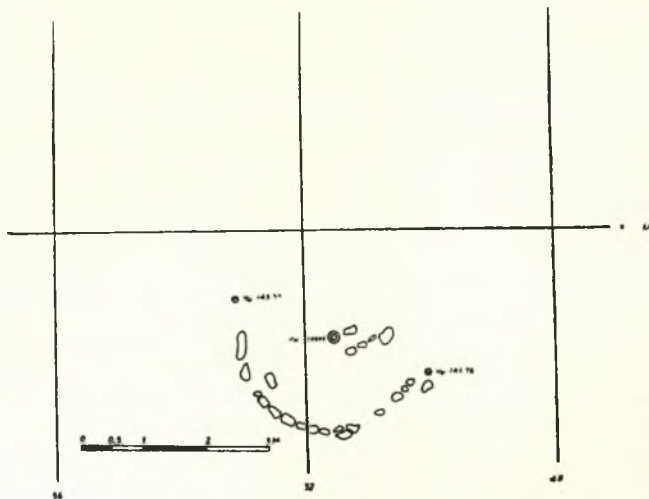
Τύμβος XXI

Θέσις: ν 52. Ύψος 0,41μ. Περίβολος, κατά τὸ ἥμισυ, διαμέτρου 3μ. Οὐδὲν σημαντικὸν μέχρι βάθους 1,30 μ. Ἴδὲ Σχέδιον 27.

Σχεδ. 26. Ὁ τύμβος XX, κάτοψις, τομή α-β καὶ λεπτομέρεια

Κατὰ τὸ 1960 ἐκτὸς τῶν περιγραφέντων ἀνεσκάφησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ ἕτεροι 20 περίπου τύμβοι. Ἡ ἐργασία αὕτη συνεπλήρωσε τὴν πρώτην φάσιν μόνον τῆς ἀνασκαφῆς, δηλαδή τὴν ἔρευναν τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τύμβου. Κατὰ τὸ ἔτος 1961 ὀλοκληρώθη ἡ ἀνασκαφή καὶ ἐπερατώθη ἡ ἔρευνα ὀλοκλήρου τῆς ζώνης, διότι αἱ ἐνδιαφερόμεναι διὰ τὴν ὁδοποιίαν ἀρχαὶ ἠπείγοντο. Αἱ εἰς Πί ν. 113 β καὶ δ φωτογραφίαι παρέχουν ἰδέαν τοῦ ἐκτελεσθέντος κατὰ τὸ 1960 ἔργου εἰς τοὺς τύμβους μετὰ τὸν XXI. Ἡ περιγραφή τούτων ἀφέθη διὰ τὴν Ἐκθεσιν τοῦ ἔτους 1961, ὅτε θὰ εἶχεν ὀλοκληρωθῆ ἡ ἔρευνά των. Ἐν συνεχείᾳ παρέχεται ἡ περιγραφή τῶν δύο τύμβων, τοὺς ὁποίους διέσχισεν ἀρδευτικὴ αὐλαξ, ὅθεν προεκλήθη ἡ ἀνάγκη ἀνασκαφῆς των (ἰδὲ ἀνωτ. σελ. 218 κέ.). Ἐπιφυλάξαντες τοὺς ἀριθμοὺς ἀπὸ I ἕως XCIX διὰ τοὺς τύμβους τῆς ζώνης τῆς ὁδοῦ, ὠνομάσαμεν τοὺς δύο τούτους τύμβους C καὶ CI, προτιθέμενοι νὰ δώσω-

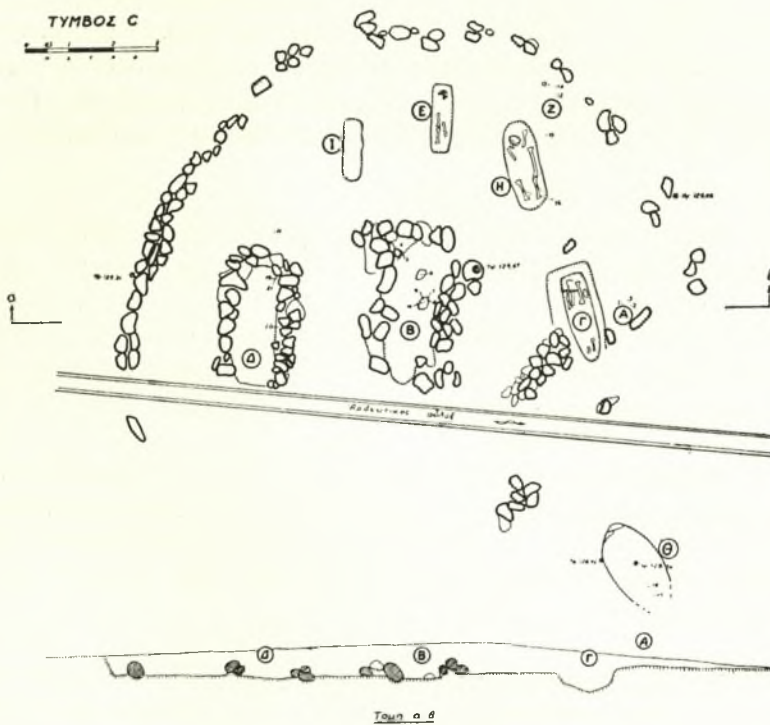
Σχεδ. 27. Ὁ τύμβος XXI

μεν τοὺς ἐν συνεχείᾳ ἀριθμοὺς εἰς τυχὸν ἄλλους τύμβους, τῶν ὁποίων ἐνδεχομένως θὰ ἐπιβληθῆ σωστικὴ ἀνασκαφή εἰς τὸ μέλλον.

Τύμβος C

Ἡ θέσις τοῦ τύμβου εὐρίσκεται βορείως τῆς κοινότητος Βεργίνης εἰς ἀπόστασιν 40 μ. περίπου ἀπὸ τῆς ὑπὸ κατασκευὴν νέας ὁδοῦ ἀπὸ φράγματος Ἀλιάκμονος εἰς Μελίκην, ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς ἀρδευτικῆς αὐλάκος ὡς δεικνύει ἡ φωτογραφία ἐν Πί ν. 114 α. Τὸ ὕψος τοῦ τύμβου ἦτο ἀνεπαίσθητον: 0,54 μ. περίπου ἐπὶ διαμέτρου 14 μ. περίπου. Λείψανα ἐπαρκῆ διὰ νὰ βεβαιώσουν περίβολον ὡς ἐν Σ χ ε δ ῖ φ 28 (πρβλ. Πί ν. 114 α). Μεταβυζαντινὰ ὄστρακα ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας μετὰ διασπάρτων προϊστορικῶν ὄστράκων ἔπεισαν ἐξ ἀρχῆς, ὅτι ἦτο προϊστορικός καὶ εἶχε διαταραχθῆ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς ἀβαθοῦς ἐπιχώσεως, μεταξὺ λίθων, οἱ ὅποιοι ἀρχικῶς ἀνῆκον

Σχεδ. 28. Ὁ τύμβος C, κάτοπις καὶ τομὴ α-β

πιθανώτατα εἰς τὸν περίβολον τοῦ τύμβου ἢ παραχθέντων προϊστορικῶν τάφων του, εὐρέθησαν καὶ ἀσήμαντα ὄστρακα ὡς καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ τύμβου. Ἐπίσης τὸ ἐν Πί ν. 145 α χαλκοῦν πεταλόσχημον ἀντικείμενον C 11. Εἰς μικρὸν βάθος ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ περίξ ἐδάφους εὐρέθησαν προϊστορικαὶ ταφαὶ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον τεταραγμέναι, εἰς μεγαλύτερον δὲ βάθος εὐρέθησαν ταφαὶ χριστιανικαὶ τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας (πρβλ. τομὴν α-β ἐν Σ χ ε δ ῖ φ 28).

Ταφή Α. Ἐκ τῆς ταφῆς Α διεσώθη μόνον μέρος τοῦ περι τὴν κεφαλὴν τμήματος ὡς προκύπτει ἐκ τῶν δύο τοξωτῶν πορπῶν, αἱ ὅποια εὐρέθησαν ἀδιατάρακτοι (ἀριθ. 2 καὶ

3 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω 28 καὶ ἐν Π ί ν. 145 α) ὡς καὶ πρόχους παρ' αὐτὰς (Π ί ν. 115 α καὶ ἀριθ. 1 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω. Πρβλ. καὶ Π ί ν. 114 γ καὶ 115 γ).

Ταφή Β. Ἡ ταφή Β περιεβάλλετο ὑπὸ περιβόλου ἐξ ὀγκωδῶν λίθων, ὁ ὁποῖος εὐρέθη τεταραγμένος (ιδὲ Σ χ ε δ ι ο ν 28 καὶ Π ί ν. 114 β) ὡς καὶ ἡ ταφή. Ἐκ τοῦ περιεχομένου τοῦ τάφου εὐρέθησαν τεμάχια σιδηροῦ ξίφους (ἀριθ. 6 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω) καὶ ὑψηλότερον τέσσαρες χαλκοὶ δακτύλιοι (ἀριθ. 7-10 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω καὶ ἐν Π ί ν. 145 α. Πρβλ. καὶ Π ί ν. 114 δ), ἐπίσης δὲ τὸ ἐν Π ί ν. 115 α (δεξιὰ) ἀγγεῖον μετὰ τριῶν μαστοειδῶν ἀποφύσεων (ἀριθ. 4 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω). Ὑστρακα μεταβυζαντινὰ ἀνάμικτα εἰς τὰ χῶματα τοῦ τάφου ἔπειθον περὶ τῆς διαταράξεως τῆς ταφῆς.

Ταφή Γ. Μεταξὺ τῶν τάφων Α καὶ Β εἰς σχετικῶς μεγαλύτερον βάθος εὐρέθη λάκκος, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ὑπῆρχον καλῶς διατηρούμενα ὀστᾶ οὐχὶ σκελετοῦ τεθαμμένου κανονικῶς, ἀλλὰ συγκεντρωμένα τὰ πλεῖστα κατὰ τὸ κρανίον καὶ ὀλίγα κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ λάκκου. Οὐδὲν κτέρισμα (ιδὲ Π ί ν. 117 γ, ὅπου ἡ περιγραφή τῆς εἰκόνας εἶναι λανθασμένη). Πρβλ. κατωτέρω ταφὰς Ε, Η καὶ Ι τοῦ τύμβου C καὶ ταφὰς Α καὶ Γ τοῦ τύμβου CI.

Ταφή Δ. Ὅπως ὁ τάφος Β οὕτω καὶ ὁ Δ περιεβάλλετο ὑπὸ περιβόλου ταραχθέντος (ιδὲ Σ χ ε δ ι ο ν 28 καὶ Π ί ν. 115 δ, πρβλ. Π ί ν. 115 β-γ). Ὑπὸ ὀγκῶδεις λίθους εὐρέθησαν τὸ δίδωτον ἀγγεῖον ἐν Π ί ν. 115 ε (ἀριθ. 19 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω) καὶ παρ' αὐτὸ χαλκοῦς δακτύλιος (ἀριθ. 21). Ὑγκῶδεις λίθοι ἐκάλυπτον καὶ τὸ ἐν Π ί ν. 115 δ χαλκοῦν ξίφος μήκους 0,72 μ., (ἀριθ. C Δ 20), τὸ πολυτιμότερον εὑρημα τοῦ νεκροταφείου τῆς Βεργίνης, ἀνήκον εἰς βόρειον τύπον καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς χαλκῆς ἐποχῆς (Π ί ν. 146 α)⁹.

Ταφή Ε. Ἡ ταφή Ε (Π ί ν. 117 α) διέσωζε σκελετὸν ἐν διαλύσει ἀδιατάρακτον, ἀκτέριστον, προσανατολισμένον κατὰ τὸν χριστιανικὸν τρόπον, ὥστε εἶναι βέβαιον, ὅτι ἀνήκει, ὡς καὶ οἱ ἐπόμενοι Η καὶ Ι, εἰς τοὺς χρόνους τῶν κατὰ τὴν ἐπίχωσιν διασπάρτων μεταβυζαντινῶν ὀστράκων. Ἰδὲ κατωτέρω ταφὰς Η καὶ Ι τοῦ τύμβου C καὶ ταφὰς Α καὶ Γ τοῦ τύμβου CI.

Ταφή Ζ. Ἐκ τῆς προϊστορικῆς ἄνευ περιβόλου ταφῆς Ζ διεσώθησαν τὰ συνήθως κατὰ τὰ ἄκρα τοῦ τάφου τοποθετούμενα ἀγγεῖα ἥτοι τὸ φιαλόσχημον καὶ ἡ πρόχους ἀριστερὰ ἐν Π ί ν. 119 δ (ἀριθ. 13 καὶ 14 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω), ἕτερον φιαλόσχημον μετὰ κομβιοσχημῶν λαβῶν (ἀριθ. 12) καὶ ἡ πρόχους δεξιὰ ἐν Π ί ν. 119 δ (ἀριθ. 15 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω). Ἡ μεταξὺ τῶν τριῶν πρώτων καὶ τοῦ τελευταίου ἀπόστασις ἦτο περίπου 1,10 μ. (ιδὲ καὶ Π ί ν. 116 α-β).

Ταφή Η. Ἡ ταφή Η (Π ί ν. 117 β) εἶχε τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ ὡς καὶ ἡ ἀνωτέρω ταφή Ε ἥτοι ἦτο χριστιανικῶν χρόνων. Εὐρέθησαν μάλιστα νεωτερικαὶ πόρπαι (ἀρσενικῆς καὶ θηλυκῆς κόπιττες) εἰς μέγαν ἀριθμὸν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ νεκροῦ, ἀνήκουσαι πιθανῶς εἰς ὑψηλὰ ὑποδήματα.

9. Ὑμοια ξίφη ιδὲ τελευταίως ἐν AM 75 (1960) Beil. 27, 1-2 καὶ 31, 1-2.

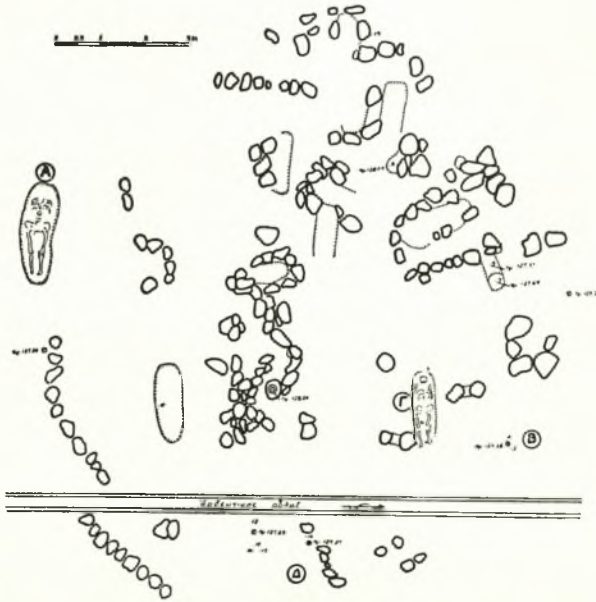
Ταφή Θ. Κατά τὸ πέραν (ἀνατολικῶς) τῆς αὐλακος τμήμα τοῦ τύμβου ὑπὸ καρροποιήτων ὁδῶν (ιδε Πί ν. 114 α ἀριστερὰ) ἔκειντο τὰ λείψανα ταφῆς ἐντὸς πίθου ἡμικατεστραμμένου (ιδε Σ χ ε δ ι ο ν 28 καὶ Πί ν. 116 γ). Ἐκ τοῦ περιεχομένου τῆς ταφῆς, μετὰ ἐλαχίστων λειψάνων ὀστῶν, εὐρέθησαν τὸ ἐν Πί ν. 119 ε δεξιὰ φιαλόσχημον ἀγγεῖον μετὰ κομβιοσχημῶν λαβῶν (ἀριθ. 17 ἐν τῷ Σ χ ε δ ι φ) καὶ ἡ ἐν Πί ν. 111 γ ἀριστερὰ πρόχους με ὀπισθότμητον ἀποκεκρουμένον στόμιον (ἀριθ. 18 ἐν τῷ Σ χ ε δ ι ω).

Ταφή Ι. Ἡ ταφή Ι εἶναι ἐκ τῶν χριστιανικῶν, ἄνευ οὐδενὸς ἐνδιαφέροντος πλὴν σκελετοῦ.

Ἄξιοπαρατήρητον ὅτι ὁ τύμβος εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων προϊστορικῶν τύμβων τοῦ νεκροταφείου Βεργίνης, ὡς δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ τῶν τοξωτῶν πορπῶν τῆς ταφῆς Α καὶ τοῦ χαλκοῦ ξίφους τῆς ταφῆς Δ.

Τύμβος C I

Ὁ τύμβος C I εὐρίσκεται περὶ τὰ 20 μ. βορείως τοῦ τύμβου C ἐντὸς ἀγροῦ τῆς Ἐλπίδος χήρας Χαραλάμπους Τσακηρίδου. Ἡ περιοχή τῶν τύμβων C καὶ C I, ἐν ἀντιθέσει πρὸς

Σχεδ. 29. Ὁ τύμβος C I

τὴν περιοχήν τῶν τύμβων I-XXI, καλλιεργεῖται ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν καὶ τοῦτο συνετέλεσεν εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ ἀρχικοῦ ὕψους τοῦ τύμβου, ὥστε νὰ εἶναι ἀνεπαίσθητον : 0,70 μ. ἐπὶ διαμέτρου περίπου 12 μ. Μικρὰ τμήματα περιβόλου εὐρέθησαν ἀδιατάρακτα. Ὁ τύμβος C I ἦτο ἀκόμη περισσότερον ταραγμένος ἀπὸ τὸν τύμβον C. Αἱ χριστιανικαὶ ταφαὶ ἦσαν περισσότεραι, ὥστε ὑπὸ τὰς συνθήκας τῆς ἐπείγουσας σωστικῆς ἀνασκαφῆς δὲν ἦτο δυνατόν νὰ δαπανηθῇ χρόνος καὶ χρήματα δι' αὐτάς. Περισσοτέρα προσπάθεια κατεβλήθη εὐλόγως διὰ τὴν διάσωσιν τῶν προϊστορικῶν εὐρημάτων. (Ἰδε Σ χ ε δ ι ο ν 29 καὶ Πί ν. 118 α).

Ταφή Α. Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς χριστιανικῆς ταφῆς Α συνίσταται εἰς τὴν ἀπουσίαν κρανίου παρὰ τὸν καλῶς διατηρούμενον σκελετὸν (Π ί ν. 118 γ, πρβλ. καὶ Π ί ν. 118 α ἄνω δεξιὰ καὶ 118 β ἐπίσης ἄνω δεξιὰ), καὶ εἰς τὴν εὕρεσιν μολυβδίνης σφαίρας πυροβόλου ὄπλου μεταξύ τῶν πλευρῶν τοῦ θώρακος. Τοῦτο καθιστᾷ πιθανόν, ὅτι ὁ νεκρὸς τῆς ταφῆς Α, ἀλλ' ἐνδεχομένως καὶ ἄλλων χριστιανικῶν ταφῶν τῶν δύο τύμβων C καὶ CI, δὲν ἀπέθανεν ἐκ φυσικοῦ θανάτου, ἀλλ' ἐφονεύθη καὶ ἀπεκεφαλίσθη κατὰ μίαν ἐκ τῶν πολλῶν τραγικῶν στιγμῶν τῆς νεωτέρας ἱστορίας τῆς Μακεδονίας.

Ταφή Β. Ἐκ τῆς προϊστορικῆς ταφῆς Β διεσώθησαν ἡ πηλίνη πρόχους εἰς τὸ κέντρον ἐν Π ί ν. 119 ε (ὑπ' ἀριθ. 3 ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ) καὶ φιαλόσχημον ἄγγειον μετὰ κομβιοσχῆμων λαβῶν ἐλλιπές (ἀριθ. 4). Διακρίνονται ἀμυδρῶς ἐν Π ί ν. 118 α ἀριστερά.

Ταφή Γ. Ἡ χριστιανικὴ ταφή Γ (Π ί ν. 119 β, πρβλ. καὶ Π ί ν. 119 α) ἦτο ἡ μόνη ἐκ τῶν χριστιανικῶν ταφῶν ἡ ὁποία ἔφερε κτέρισμα τὴν ἐν Π ί ν. 119 β διακρινομένην πρόχουν μετὰ τριφυλλοσχῆμου στομίου φέρουσαν ὑποπράσινον ἐφυσάλωσιν.

Ταφή Δ. Εἰς τὴν προϊστορικὴν ταφήν Δ ἀνήκουν τὰ ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 29 εὐρήματα : ὑπ' ἀριθ. 12 ἡ εἰς τὸ κέντρον ἐν Π ί ν. 119 ε πρόχους, ὑπ' ἀριθ. 13 φιαλόσχημον ἄγγειον, ὑπ' ἀριθ. 14 ὁμοιον μετὰ κομβιοσχῆμων λαβῶν, ὑπ' ἀριθ. 15 ἡ ἐν Π ί ν. 119 γ δεξιὰ πρόχους καὶ ὑπ' ἀριθ. 16 ὄστρακα ἄλλου ἄγγείου.

Ἄλλαι χριστιανικαὶ ταφαί. Ἐκ τῶν ἄλλων χριστιανικῶν ταφῶν καὶ διασπάρτων εὐρημάτων ἀξιοσημεῖωτα καὶ χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 29 : ὑπ' ἀριθ. 17 ψῆφοι νεωτερικαὶ ὄστρον, ὑπ' ἀριθ. 7 «στάμνα» μετὰ διακόσμησιν σπειρῶν διὰ λευκοῦ χρώματος καὶ ὑπ' ἀριθ. 9 τέσσαρα χάλκινα φλουριά.

Κατὰ τὸ ἔτος 1960 εἶχον ἀνασκαφῆ ἐν μέρει καὶ οἱ ἐν συνεχείᾳ εἴκοσι περίπου τύμβοι. Εἶχεν ἀνασκαφῆ ἡ ἐπιχώσις ἐκάστου ἐκ τούτων, ἀλλ' ἐπελθόντος χειμῶνος ἀνεστάλη ἡ ἐργασία, ἵνα συνεχισθῆ κατὰ τὸ ἔτος 1961. Κατωτέρω περιγράφονται ὁμοῦ τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐργασίας κατὰ τὰς δύο ἀνασκαφικὰς περιόδους εἰς τοὺς τύμβους XXII—LXV¹⁰.

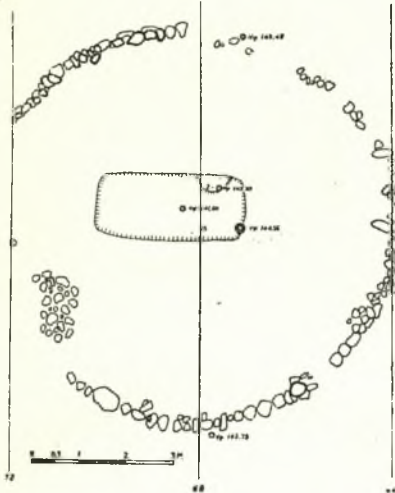
10. Ὅπως κατὰ τὸ 1960 οὕτω καὶ κατὰ τὸ 1961 ἡ σωστικὴ ἀνασκαφὴ τοῦ νεκροταφείου Βεργίνης δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀχθῆ εἰς αἰσίον πέρασ, ἀν δὲν ἐξησφαλιζέτο ἡ συνεργασία πολυτίμων βοηθῶν. Ἐλβεῖται Ἐπιμελητοῦ, τὸ βάρος τῆς ἐπι μῆνας σχεδόν συνεχοῦς παρακολουθήσεως τῆς ἀνασκαφῆς καὶ τηρήσεως ἡμερολογίου, ὑπὸ τὰς ὀδηγίας μου, ἔφερον ὁ φοιτητὴς Γεώργιος Μάντζιος βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ ἐγγραμμάτου ἐργάτου Δημητρίου Τσακνίδου καὶ ἐμπειρῶν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ νεκροταφείου Ἐπιστατῶν. Τὰ σχέδια ἐξετέλεσε καὶ πάλιν μετὰ τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν εὐσυνειδησίαν καὶ ἐπιμέλειαν ὁ τοπογράφος κ. Βύρων Σκουρτόπουλος. Κατὰ τὸ 1961 συνειργάσθη, μάλιστα εἰς τὰς μετρήσεις καὶ τὴν ἐκτέλεσιν λεπτομερειακῶν σχεδίων τῶν ἐπι μέρους ταφῶν, καὶ ὁ σχεδιαστὴς κ. Ἀργύριος Κούντουρας. Αἱ φωτογραφίαι κατὰ τὸ πλεῖστον ὀφείλονται καὶ πάλιν εἰς τὸν φωτογράφον κ. Σπυρ. Τσαβδάρωγλου.

Ὁ Πρόεδρος καὶ τὰ Μέλη τοῦ Νομαρχιακοῦ Συμβουλίου Ἡμαθίας συνετέλεσαν τὰ μέγιστα εἰς τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἄνετον, ἀπὸ ἀπόψεως χρόνου καὶ χρημάτων, διενέργειαν τῆς σωστικῆς ἀνασκαφῆς. Δικαιοῦνται νὰ ἐπικαλοῦνται μεθ' ὑπερφηφάνειας τὴν συνεργασίαν των διὰ τὴν διάσωσιν τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Νομοῦ τῶν ὡς παράδειγμα πρὸς μίμησιν.

Οι υπόλοιποι οκτώ τύμβοι (LXVI—LXXIII), πρὸς ἀποφυγὴν περιττῶν ἐπαναλήψεων καὶ χάριν ἐνότητος καὶ σαφηνείας, θὰ περιγραφοῦν κατὰ τὴν προσεχῆ ἔκθεσιν, ἐπειδὴ ὁ καθαρισμός, ταξινόμησις καὶ πρώτη μελέτη τῶν εὐρημάτων ἐγένετο κυρίως κατὰ τὸ ἔτος 1962.

Τύμβος XXII

Θέσις : βορείως Β 68. Ὑψος 1 μ. Περίβολος βέβαιος, ἔλλιπής κατὰ μέρη, διαμέτρου περίπου 8,50 μ. (ιδεὲ Σ χ έ δ ι ο ν 30 καὶ Π ί ν. 120 β). Ἐν τῇ ἐπιχώσει ὄστρακα

Σχεδ. 30. Ὁ τύμβος XXII

προϊστορικά (XXII 2) καὶ θραύσματα πίθων ἐκ τῶν πέριξ χωμάτων τῶν προϊστορικῶν τύμβων, ὡς καὶ ὁ σιδηροῦς σαυρωτήρ (XXII 1) ἐν τῷ Σ χ έ δ ι ο ν 30. Εἰς βάθος 2,95 μ. ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ τύμβου ἀπεκαλύφθη συλημένη ταφή ἑλληνιστικῆ. Εὐρέθησαν σιδηρᾶ αἰχμῆ (XXII 5) καὶ τεμάχια πηλίνων ἑλληνιστικῶν ἀγγείων.

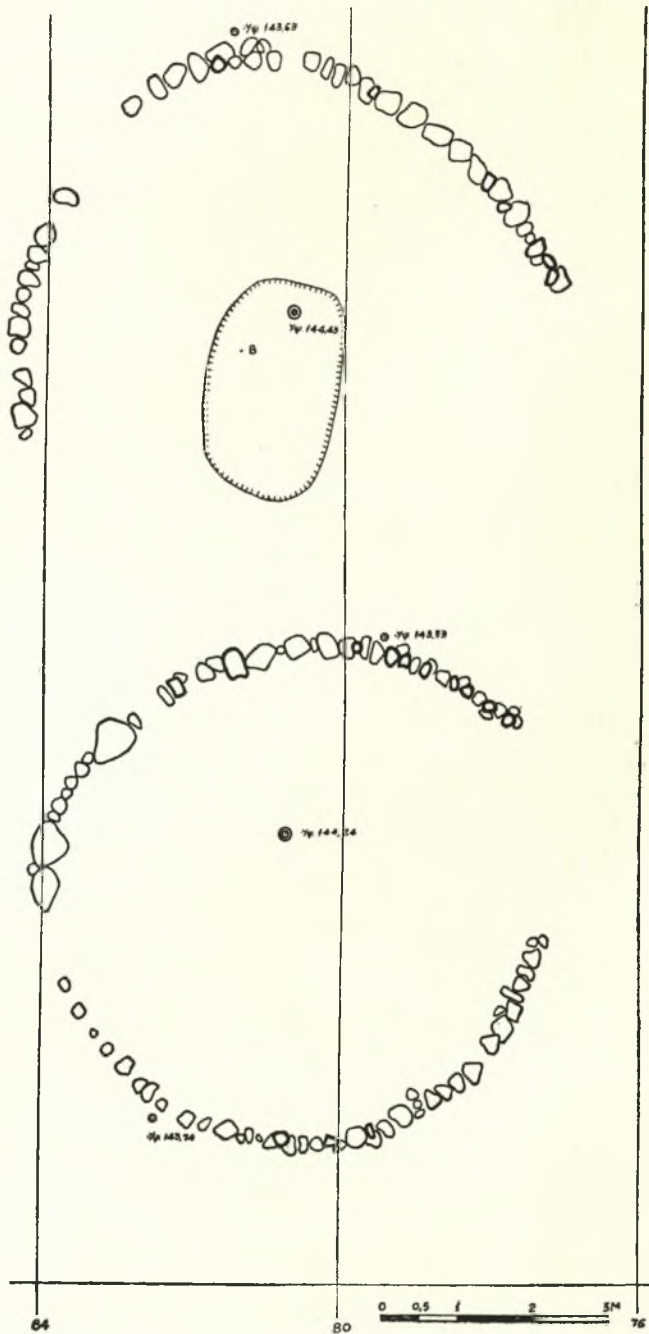
Τύμβος XXIII

Θέσις : βορείως Β 80. Ὑψος 0,85 μ. Μετὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τύμβου ἀπεκαλύφθησαν δύο περίβολοι, ἐξ ὧν ὁ νότιος μᾶλλον ἀκέραιος διαμέτρου 7 μ. περίπου, ὁ δὲ βόρειος, διαμέτρου 7,50 μ. περίπου, εὐρέθη ἔλλιπής κατὰ τὸ νότιον τμήμα του (ιδεὲ Π ί ν. 120 γ καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 31). Ἐν τῇ ἐπιχώσει ὄστρακα χειροποιήτων προϊστορικῶν ἀγγείων διάσπαρτα, ἀλλὰ καὶ ἑλληνιστικά (π.χ. ἐκ μεγαρικῶν σκύφων), ἐν οἷς καὶ λαβὴ ἀμφορέως μετὰ σφραγίσματος ἑλλιποῦς. Ἐν τομῇ εἰς βάθος 1,40 μ. ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου τοῦ περιβάλου (ιδεὲ Σ χ έ δ ι ο ν 31) εὐρέθησαν πλῆρες κυάθιον εἰς τεμάχια (XXIII 6), τρεῖς ἤλοι (XXIII 7) καὶ «δακρυδόχος» (XXIII 8).

Τύμβος XXIV

Θέσις : β-B 84-88. Ὑψος 0,42 μ. Περίβολος βέβαιος, ἔλλιπής κατὰ τὰ νοτιοανα-

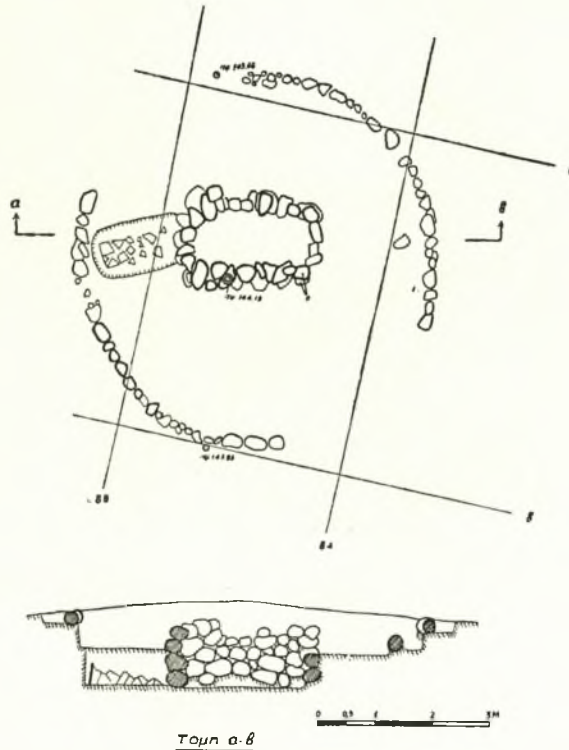
τολικά και βορειοδυτικά (ιδε Σχέδιον 32 και Πίν. 120 γ, 121 α), διαμέτρου περί τὰ 6 μ.
 Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν παρατηρήθη δυνάμενον νὰ ἀναχθῆ εἰς προϊστορικούς χρόνους.

Σχεδ. 31. Ὁ τύμβος XXIII μετὰ δύο περιβόλων

Εὑρέθησαν μόνον ὄστρακα ἐξ ἑλληνιστικῶν πινακίων (ὡς τὰ XXIV 1), σιδηροῖ ἦλοι

(XXIV 2) κ.τ.τ. Ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου τομὴ εἰς βάθος (ιδὲ Σχέδιον τομῆς α-β ἐν Σχ ε δ. 32) ἀπεκάλυψε κτίσμα ἐξ ἀργῶν λίθων, μεταξύ τῶν ὁποίων εὐρέθη τεμάχιον κορινθιακοῦ στρατηγῆρος καὶ δύο τεμάχια πωρολίθου (Π ἐν τῇ κατόψει τοῦ Σχ ε δ. 32). Τοῦ κτίσματος τούτου, ἐσωτερικῶν διαστάσεων 2 X 0,70 μ., οἱ τέσσαρες τοῖχοι ἐπλησίαζον ἢ ὑπερέβαινον εἰς ὕψος τὸ 1 μ. Ὁ κατὰ μῆκος ἄξων ἐβαιεν ἀπὸ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς, ἡ ἀνατολικὴ στενὴ πλευρὰ εὐρέθη χαμηλοτέρα, ὀπισθεν τῆς δυτικῆς στενῆς πλευρᾶς (ἐξω τοῦ κτίσματος) ἀπεκαλύφθη τεταραγμένη κεραμοσκεπὴς ταφὴ καὶ ἐντὸς τῶν χωμάτων τοῦ κτίσματος εὐρέθησαν μόνον ὀκτῶ ἀστράγαλοι κατὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν.

Σχ ε δ. 32. Ὁ τύμβος XXIV, κάτοψις καὶ τομὴ α-β

Τύμβος XXV

Θέσις : A 96. Ὑψος 0,80 μ. (ιδὲ Πί ν. 120 α, ἐμπρός). Περίβολος βέβαιος, ἐλλειπῆς κατὰ τὰ βορειοανατολικά (ιδὲ Σχ ε δ ι ο ν 33 καὶ Πί ν. 121 β, εἰς τὸ κέντρον), διαμέτρου περίπου 6,50 μ. Ἐν τῇ ἐπιχώσει ἴχνη πυρᾶς καὶ κατωτέρω, ἐκτὸς κεκαυμένων ὀστέων, πολυάριθμα ἐλληνιστικὰ ἀγγεῖα διάφορα, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐν Πί ν. 147 γ καὶ ἡ πυξίς ἐν Πί ν. 147 ε. Ἐκ τῶν ἄλλων εὐρημάτων ἀξιοσημεῖωτα τεμάχια χαλκοῦ πτυκτοῦ κατόπτρου (XXV A 12) καὶ ἐκ τῶν ἤλων ὁ ἐν τῷ Σχ ε δ ί φ 10 ὑπ' ἀριθ. XXV A 16.

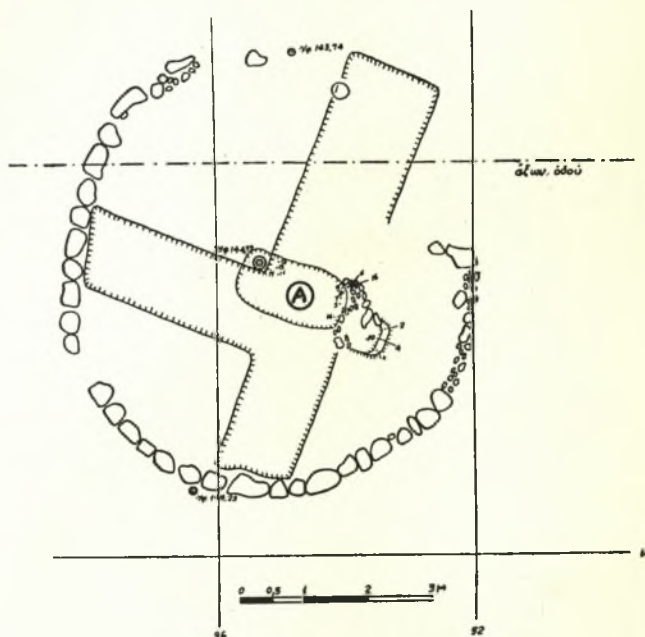
Τύμβος XXVI

Θέσις : β 92 - 96. Ὑψος 0,40 μ. Περίβολος σχεδὸν ἀκέρατος, κατὰ μέρη διὰ δύο

ἐπαλλήλων σειρῶν λίθων (ἰδὲ Σ χ ἔ δ ι ο ν 1 καὶ Π ἰ ν. 121 β, ἐμπρός), διαμέτρου 6,50 μ. Ἡ ἐπίχωσις τοῦ τύμβου οὐδὲν ἀξιοσημείωτον ἀπέδωσε, αἱ τομαὶ εἰς βάθος ἐπίσης οὐδὲν ἔφεραν εἰς φῶς. Ἡ ἔρευνα, ἐννοεῖται, δὲν ὑπῆρξεν ἐξαντλητική, ὅπως καὶ εἰς ἄλλους τοὺς ἐλληνιστικοὺς τύμβους.

Τύμβος XXVII

Θέσις : ν 88. Ὑψος 0,50 μ. περίπου. Περίβολος δὲν εὐρέθη. Ἡ ἐπίχωσις τοῦ τύμβου παρουσίασε διάσπαρτα ὄστρακα ἐλληνιστικῶν ἀβαφῶν ἀγγείων καὶ τμήμα μελαμβροφῶς πελίκης, ὡς καὶ σιδηρᾶν αἰχμὴν δόρατος μήκους 0,27 μ. (XXVII 1). Οὐδὲν βέβαιον λείψανον τύμβου, ἔστω ἐν μέρει ἀδιαταράκτου. Αἱ τομαὶ εἰς βάθος οὐδὲν

Σχ. 33. Ὁ τύμβος XXV

ἀπέδωσαν. Πρβλ. καὶ Σ χ ἔ δ ι ο ν 1, ὅπου ἡ περίμετρος τοῦ σκάμματος παρέχει ἰδέαν καὶ τῶν ὀριζοντίων διαστάσεων τοῦ ἐξάρματος.

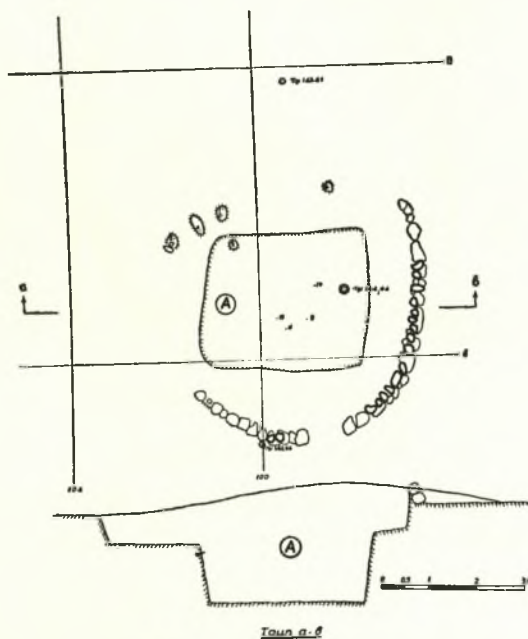
Τύμβος XXVIII

Θέσις : β 100. Ὑψος 0,90 μ. Περίβολος βέβαιος εὐρέθη μόνον κατὰ τὰ νοτιοανατολικά (ἰδὲ Σ χ ἔ δ ι ο ν 34 καὶ Π ἰ ν. 121 γ), μὲ διάμετρον, καθ' ὑπολογισμόν, περί τὰ 6 μ. Ἐν τῇ ἐπιχώσει εὐρέθησαν κατὰ φωλεὰς εἰς τὸ βόρειον τμήμα τοῦ τύμβου (Π ἰ ν. 121 γ δεξιὰ) τεμάχια ἐλληνιστικῶν ἀγγείων (XXVIII 1—6), τμήμα ὀκτωσχήμου χαλκῆς πόρπης (XXVIII 7) καὶ τμήμα χαλκοῦ κατόπτρου (XXVIII 8). Εἰς βάθος μεγαλύτερον, περί τὰ 2 μ. ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου, ἀπεκαλύφθη σχεδὸν ἀκέραιος σκελετὸς μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς δυσμὰς καὶ περὶ αὐτὸν διάφορα κτερίσματα : πρόχους ἐλληνικὴ (XXVIII A 9), δύο κυάθια (XXVIII A 10 καὶ 18) καὶ ἐξ δακρυδόχοι (XXVIII A 11 καὶ 13 - 17).

Τύμβος XXIX

Θέσις : β-B 64. Ύψος 0,60 μ. Περίβολος βέβαιος, ἐκ τοῦ ὁποῖου εὐρέθησαν μέρη μάλιστα κατὰ τὰ νοτιοανατολικά (ιδε Σχέδιον 35 καὶ Πί ν. 122 α), με διάμετρον περί τὰ 8 μ. Ἐν τῇ ἐπιχώσει εὐρέθησαν ἀραιὰ ὄστρακα ἑλληνιστικῶν ἀγγείων, ἕξ σιδηροῖ ἤλοι (XXIX 1) κ.λ.π. Κατὰ τὸ κέντρον καὶ ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου ἀπεκαλύφθησαν τρεῖς πωρόλιθοι εἰς σχῆμα Π τοποθετημένοι. Σταυροειδῆς τομὴ εἰς βάθος οὐδὲν ἔφερεν εἰς φῶς.

Σχεδ. 34. Ὁ τύμβος XXVIII

Τύμβος XXX

Θέσις : Β 92 - 96. Ύψος 0,80 μ. Περίβολος δὲν εὐρέθη, τομαὶ εἰς βάθος οὐδὲν ἀπέδωσαν καὶ γενικῶς ἰσχύουν καὶ διὰ τὸν τύμβον τοῦτον, ὅσα ἐλέχθησαν ἀνωτέρω διὰ τὸν τύμβον XXVII. Πρβλ. καὶ Σχέδιον 1, ὅπου ἡ περίμετρος τοῦ σκάμματος δίδει περίπου τὰς ὀριζοντίους διαστάσεις τοῦ ἐξάρματος.

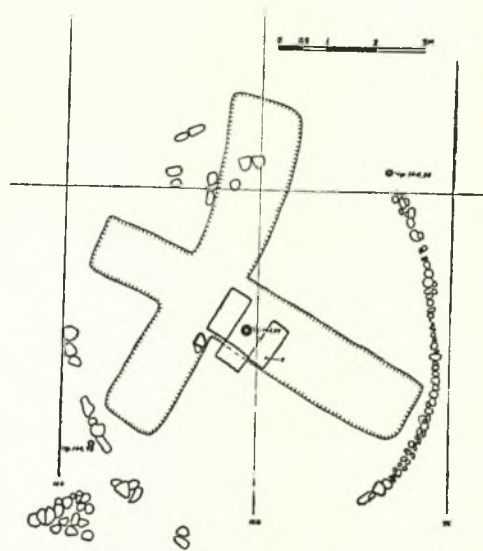
Τύμβος XXXI

Θέσις : Β 104 - 108. Ύψος 0,54 μ. Περίβολος δὲν ἐβεβαιώθη (πρβλ. Σχέδιον 1 καὶ Πί ν. 122 β). Εἰς τὴν ἐπιχώσιν οὐδὲν ἀξιοσημείωτον. Αἱ τομαὶ εἰς βάθος οὐδὲν εὔρημα ἔφερον εἰς φῶς. Γενικῶς καὶ ἐδῶ εἶχομεν τὴν εἰκόνα τῶν τύμβων XXVII καὶ XXX.

Τύμβος XXXII

Θέσις : βορείως Β 108. Ύψος 0,94 μ. Περίβολος ἀσφαλῆς, ἑλλιπῆς κατὰ μεγάλα

τμήματα, διαμέτρου περίπου 7,50 μ. (ιδὲ Σ χ ε δ ι ο ν 1 καὶ Π ί ν. 122 β). Ἐν τῇ ἐπιχώσει ἀραιὰ ὄστρακα ἐλληνιστικῶν ἀγγείων καὶ τέσσαρες σιδηροὶ ἤλοι. Σταυροειδῆς τομὴ εἰς βάθος οὐδὲν ἀπεκάλυψεν.

Σχεδ. 35. Ὁ τύμβος XXIX

Τύμβος XXXIII

Θέσις : A 112. Ὑψος 0,82 μ. Λείψανα πιθανοῦ περιβόλου διαμέτρου περί τὰ 7,50 μ. ὡς ἐν Σ χ ε δ ι φ 36 (πρβλ. Π ί ν. 120 α, 121 γ καὶ 122 γ). Μεταξὺ τῶν εὐρημάτων τῆς ἐπιχώσεως χαρακτηριστικῶς ἀναφέρονται ὄστρακα ἐλληνιστικοῦ πινακίου (XXXIII 1) καὶ σιδηροὶ ἤλοι (XXXIII 2). Τομαὶ εἰς βάθος (ιδὲ τομάς α-β καὶ γ-δ ἐν τῷ Σ χ ε δ ι φ 36) ἀπεκάλυψαν λείψανα κεραμοσκεποῦς ταφῆς (ταφή Α) καὶ δύο ἀκόμη ταφάς (Β καὶ Γ). Ἡ ταφή Β (ιδὲ Π ί ν. 128 α, β) διέσωφξε, ἐκτὸς ἤλων σιδηρῶν, πῆλινα ἀγγεῖα : ἀμφορέα μὲ ἀνοικτὸν στόμιον (XXXIII Β 4, Π ί ν. 147 ζ) καὶ ἐντὸς αὐτοῦ λύχνον (XXXIII 14), ἀμφορέα μὲ κλειστὸν στόμιον (XXXIII Β 5), πέντε δακρυδόχους (XXXIII Β 6, 7, 11, 12 καὶ 15), ἓν κῦάθιον (XXXIII Β 10) καὶ τὸ ἀγγεῖον ἐν Π ί ν. 147 ζ δεξιὰ (XXXIII Β 8). Ἡ ταφή Γ (Π ί ν. 127 γ) διέσωσεν ἐπίσης διάφορα ἀγγεῖα ἀκέραια ἢ εἰς τεμάχια (XXXIII Γ 16, 18 καὶ 19, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον ἐν Π ί ν. 148 β ἀριστερά), σιδηρᾶν βελόνην εἰς δύο τεμάχια (XXXIII Γ 17) καὶ χαλκοῦν νόμισμα Κασσάνδρου (XXXIII Γ 20).

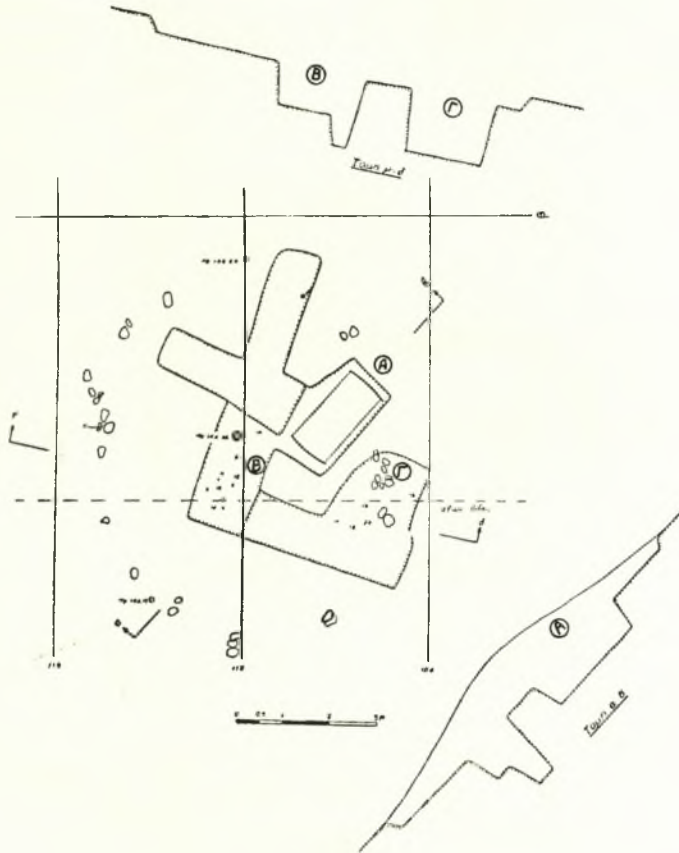
Τύμβος XXXIV

Θέσις : N 112. Ὑψος 0,31 μ. Περίβολος ἀβέβαιος (ιδὲ Σ χ ε δ ι ο ν 1). Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν ἀξιοσημείωτον. Σταυροειδῆς τομὴ εἰς βάθος οὐδὲν ἀπέδωκεν. Ἐτέρα τομὴ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον ἔφευρεν εἰς φῶς λύχνον (XXXIV 1), ἀλλ' οὐχὶ ταφήν. (Πρβλ. ὅσα ἐλέγχθησαν περὶ τῶν «τύμβων» XXVII, XXX καὶ XXXI).

Τύμβος XXXV

Θέσις : βορείως Β 112. Ὑψος 0,29 μ. Περίβολος σχεδὸν πλήρης, διαμέτρου περί

τά 6 μ. (ιδε Σ χ έ δ ι ο ν 1 και Π ί ν. 122 β). Έν τῇ ἐπιχώσει εὐρέθησαν τεμάχια ἐλληνιστικῶν ἀγγείων διάσπαρτα (XXXV 1-3), σιδηροὶ ἥλοι (XXXV 5 καὶ 6) καὶ τμήμα σιδηρᾶς στλεγγίδος (XXXV 4). Τομαὶ εἰς βάθος δὲν ἀπεκάλυψαν ταφήν ἢ ἄλλο σημαντικὸν εὕρημα.

Σχεδ. 36. Ὁ τύμβος XXXIII, καὶ τομαὶ α-β καὶ γ-δ

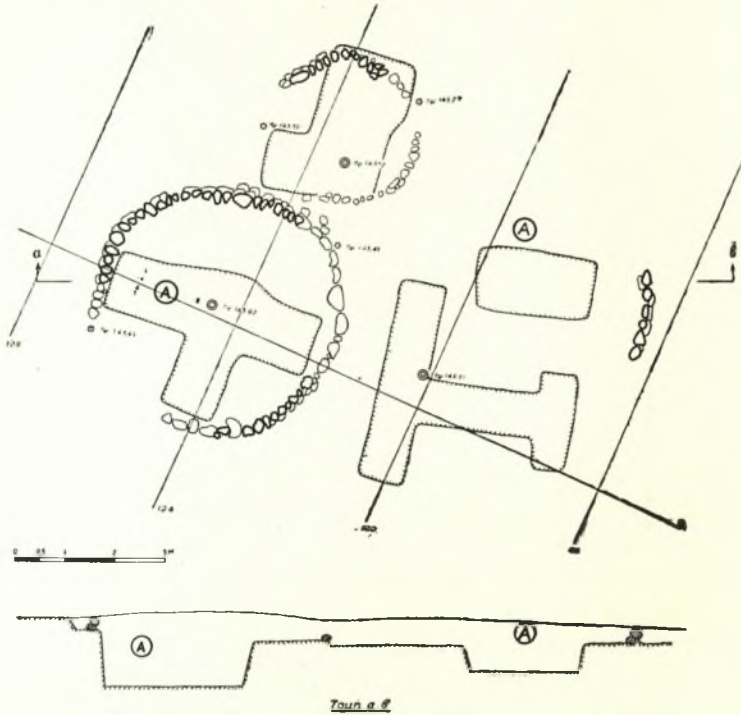
Τύμβος XXXVI

Θέσις : β 120 (ιδε Π ί ν. 120 α). Ὑψος 0,17 μ. Περίβολος δὲν εὐρέθη. Έν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν σημαντικὸν πλὴν ὀστράκων διασπάρτων, ἐν οἷς λαβὴ καὶ βάσις κανθάρου. Τομὴ ἀπεκάλυψεν εἰς βάθος 1,50 μ. ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου ταφήν (ταφή XXXVI A) ὀριζομένην ὑπὸ ὀρθογωνίου περιβόλου ἐξ ἀργῶν λίθων εἰς ἀπλὴν σειρὰν, διαστάσεων 1,90 X 0,50 μ. Κεραμῖς ἐκάλυπτε τὸν περίβολον, εὐρεθεῖσα εἰς τεμάχια, ἀλλ' οὔτε λείψανα σκελετοῦ οὔτε κτέρισμά τι εὐρέθη.

Τύμβος XXXVII

Θέσις : B 124. Ὑψος 0,29 μ. Τὸ ὕψος ἐμετρήθη μὲ βάσιν τὸν σχεδὸν ἀκέραιον

περίβολον, διαμέτρου περί τὰ 5 μ. (ιδὲ Σχέδιον 37 καὶ Πίνακ. 123 α). Ἐν τῇ ἐπιχώσει εὐρέθησαν ἑλληνιστικὰ ἀγγεῖα εἰς τεμάχια : πινάκιον μελαμπαφὲς μετ' ἐμπιέστων ἀνθεμίων (XXXVII 3), ἕτερον ἑλλιπὲς (XXXVII 1), κάνθαρος ἑλλιπῆς (XXXVII 2). Ὑπὸ τὸν τύμβον ἀπεκαλύφθησαν μέρη τριῶν περιβόλων, ὥστε εἶναι πιθανόν, ὅτι ἀρχικῶς ἦσαν τρεῖς τύμβοι ἐνωθέντες σὺν τῷ χρόνῳ εἰς ἓνα. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ὠνομάσαμεν κεχωρισμένως ἓνα ἕκαστον ἐκ τῶν τριῶν τύμβων διὰ τῆς προσθήκης ἐν ἀρχῇ Δ διὰ τὸν δυτικόν, Β διὰ τὸν βόρειον καὶ Α διὰ τὸν ἀνατολικόν. Οἱ τρεῖς τύμβοι περιγράφονται κατωτέρω :

Σχεδ. 37. Ὁ τύμβος XXXVII, κάτοψις καὶ τομή α-β

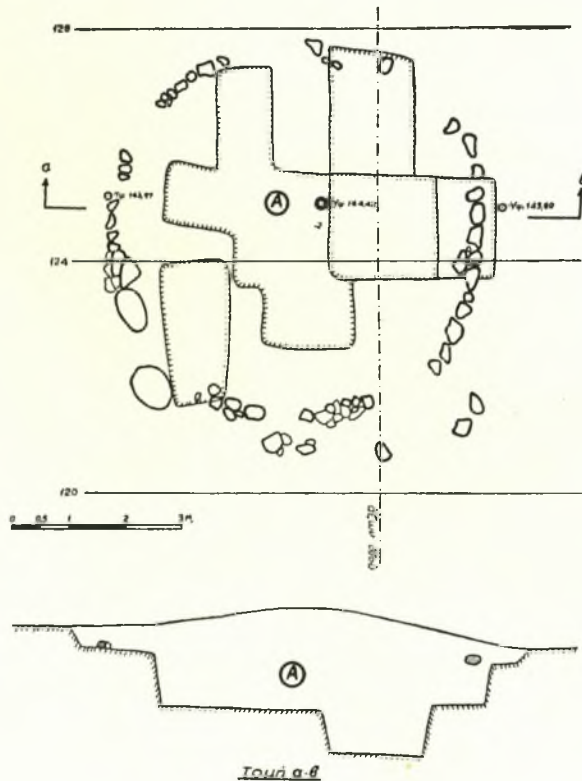
ΔXXXVII. Περί τῶν διαστάσεων καὶ τοῦ περιβόλου ἰδὲ ἀνωτέρω. Τομή εἰς βάθος 1,50 μ. ὑπὸ τὴν κορυφὴν ἀπεκάλυψε ταφὴν ἑλληνιστικὴν (ΔXXXVII A), ἐκ τῆς ὁποίας προῆλθον αἱ τέσσαρες ἐν Πίνακ. 129 γ δακρυδόχοι (ΔXXXVII A 4-7) καὶ εἰς ἀπόστασιν 1,50 μ. πρὸς ἀνατολὰς τμήματα ἄλλων ἀγγείων (ΔXXXVII A 8).

ΒXXXVII. Ὁ τύμβος ΒXXXVII ἀνεξαρτήτως λαμβανόμενος εἶχεν ὕψος 0,32 μ. καὶ περίβολον διαμέτρου περί τὰ 3 μ. Τομή εἰς βάθος ἔφερον εἰς φῶς μόνον ὄστρακα ἑλληνιστικῶν ἀγγείων.

ΑXXXVII. Ὁ τύμβος ΑXXXVII εἶχεν ὕψος καθ' ἑαυτὸν περί τὰ 0,20 μ. Ἐκ τοῦ περιβόλου διέσφζεν ἴχνη βέβαια μόνον πρὸς ἀνατολὰς. Τομαὶ εἰς βάθος ἀπεκάλυψαν κεραμοσκεπὴ ταφὴν κατεστραμμένην (ΑXXXVII A), ἄνευ οὐδενὸς εὐρήματος.

Τύμβος XXXVIII

Θέσις : Α 124. Ύψος 0,54 μ. Περίβολος βέβαιος, έλλειπής κατά μέρη (ιδέ Σ χ έ δ ι ο ν 38 και Π ί ν. 123 γ, πρβλ. και Π ί ν. 122 γ και 123 β), διαμ. περί τὰ 7 μ. Έν τῇ έπιχώσει παρατηρήθησαν κατά φωλεάς ίχνη πυρῶς μετά όστράκων έλληνιστικῶν και ήλων (XXXVIII 1). Τομή άπεκάλυψεν, εις βάθος 1,75 μ. ύπό τήν κορυφήν του τύμβου, και τον έν Π ί ν. 148 β δεξιὰ άμφορέα XXXVIII 2, άνευ ούδενός έτέρου. Τό εϋρημα ώνομάσθη συμβατικῶς και έσχεδιάσθη έν τῷ Σ χ έ δ ι ο ν 38 ός ταφή XXXVIII Α.

Σχεδ. 38. Ό τύμβος XXXVIII, κάτοπις και τομή α-β

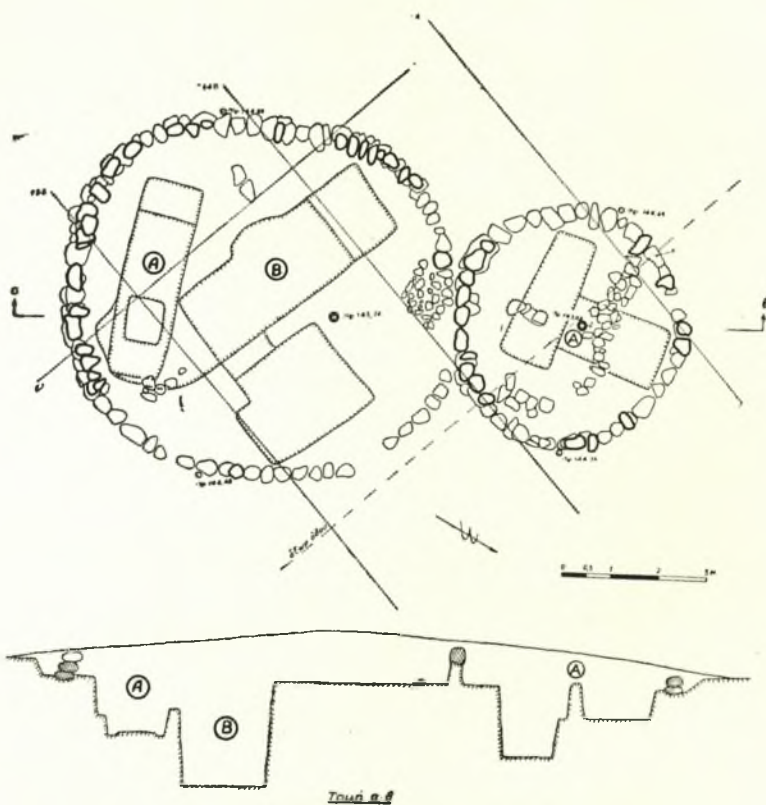
Τύμβος XXXIX

Θέσις : Β 136. Ύψος περί τὰ 0,70 μ. Η εικών 1 (πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 1) σαφῶς δεικνύει, ότι ό τύμβος XXXIX είχε τρεις διακεκρίμενας άπ' άλλήλων κορυφάς (ύπόμ. 144, 56 μ. ή νοτιὰ, ύπόμ. 144, 50μ. ή δυτικῇ και ύπόμ. 144, 35 μ. ή ανατολικῇ). Ύπό τὸ ανατολικόν έξαρμα άπεκαλύφθη περίβολος έλλειπής κατά μέρη (ιδέ Σ χ έ δ ι ο ν 1). Σταυροειδής τομή εις βάθος ούδέν άπέδωκε. Ύπό τὸ δυτικόν έξαρμα ούδέν ίχνος περιβόλου άπεκαλύφθη, αλλά και αί τομαί εις βάθος ούδέν έφερον εις φῶς. Κατά τὸ ύψηλό-

τερον (νότιον) ἔξαρμα, εἰς τὸ ὕψος περίπου τοῦ παραπλεύρως περιβόλου εὐρέθησαν ἀγγεῖα ἀνήκοντα εἰς ταφήν (XXXIX A) : τὸ ἐν Πί ν. 148 α (XXXIX A 1) ἀγγεῖον περιεῖχε λείψανα ὀστέων· ἐπ' αὐτοῦ εὐρέθη κύαθος εἰς τεμάχια κατὰ χώραν (XXXIX A 3), παραπλεύρως δακρυδόχος (XXXIX A 2) καὶ εἰς ἀπόστασιν 1,60 μ. τὸ ἐν Πί ν. 148 α ἀγγεῖον (XXXIX 4). Ἴδὲ Πί ν. 124 γ καὶ πρβλ. Πί ν. 123 β καὶ 124 α.

Τύμβος XL

Θέσις : ν 136. Περί τοῦ ὕψους ἰδὲ κατωτέρω. Κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῆς ἐπιχώσεως ἐβεβαιώθησαν δύο περίβολοι (ἀντιστοιχοῦντες εἰς ἐξάρματα τοῦ τύμβου ὁρατὰ ἐν

Σχεδ. 39. Ὁ τύμβος XL, κάτωτις καὶ τομὴ α-β

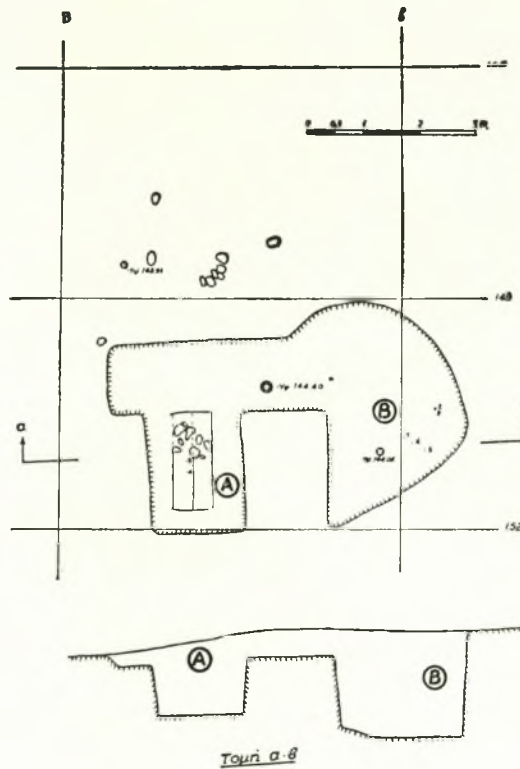
Πί ν. 120 α) ἀμφότεροι σχεδὸν πλήρεις, ἐφαπτόμενοι πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς κορυφῆς τοῦ τύμβου, ἢ ὅποια ὑψοῦται ἐντὸς τοῦ νοτίου περιβόλου ἐκκέντρως ὡς ἐν τοῖς Σχ ε δ ί ο ις 1 καὶ 39. Ὡς εἰς τὰ προηγούμενα παραδείγματα διδύμων ὑπὸ τὸν αὐτὸν τύμβον περιβόλων¹¹, ἠριθμήθησαν καὶ οἱ δύο περίβολοι τοῦ τύμβου κεχωρισμένως

11. Π.χ. Τύμβος XV, ἀνωτέρω σελ. 235 καὶ τύμβος XXXVII ἀνωτ. σελ. 251.

διά προσθήκης ἐν ἀρχῇ Β διά τὸν βόρειον (Π ί ν. 124 α) καὶ Ν διά τὸν νότιον Π ί ν. 122 γ). Οὕτω κεχωρισμένως περιγράφονται καὶ κατωτέρω :

BXL. Ὑψος 0,51 μ. Ὁ περίβολος εἶχε διάμετρον 5 μ. περίπου Ἐν τῇ ἐπιχώσει εὐρέθησαν διάσπαρτα ὄστρακα προϊστορικά, ἀλλὰ καὶ ἑλληνιστικά, ὡς καὶ τὸ ἐν Π ί ν. 145 α χαλκοῦν ψέλιον ἀπολλῆγον εἰς κεφαλᾶς ὄψεως (*BXL* 1). Ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου ἀπεκαλύφθη ἡ ἐν Π ί ν. 126 γ-δ ταφὴ καλυπτομένη ὑπὸ παρολίθου λαξευθέντος πρὸς τοῦτο. Ὑπὸ τὸν παρολίθον εὐρέθη ἀγγεῖον εἰς τεμάχια κατὰ χώραν μετὰ πηλίνου καλύμματος (*BXL* Α 2) καὶ λείψανα ὀστέων.

NXL. Ὑψος 0,80 μ. Διάμετρος περιβόλου περί τὰ 7 μ. Ἡ ἐπίχωσις περιεῖχε προϊστορικά καὶ ἑλληνιστικά ἀντικείμενα διάσπαρτα. Ἐκ τῶν προϊστορικῶν ἀξιοσημεῖα :

Σχεδ. 40. Ὁ τύμβος XLII, κάτοπις καὶ τομὴ α - β

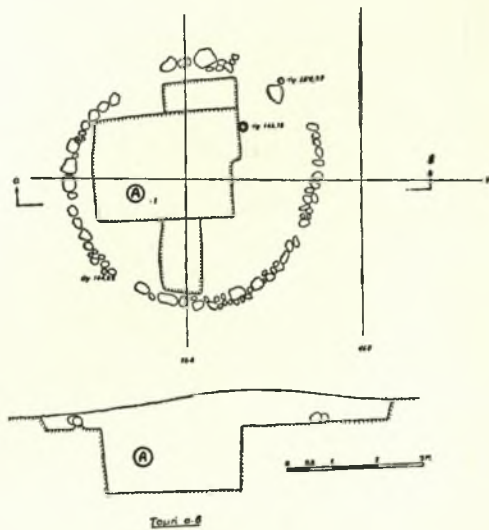
μικρὰ χαλκῆ πόρπη ὀκτώσχημος (*NXL* 4) καὶ ψῆφος ἐξ ἠλέκτρου (*NXL* 5). Ἐκ τῶν ἑλληνιστικῶν : κάρναρος εἰς τεμάχια (*NXL* 3) καὶ σιδηροὶ ἥλοι (*NXL* 1). Τομαὶ εἰς βάθος ἀπεκάλυψαν λείψανα δύο ταφῶν (Α καὶ Β ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 39). Ἡ ταφὴ Α, εἰς βάθος 1 μ. περίπου ἀπὸ τοῦ παραπλευρῶς περιβόλου, ἦτο κεραμοσκεπῆς καὶ ἐσφύζετο μόνον κατὰ τὸ ἡμισυ. Ἐντὸς τοῦ σφωζομένου ἀδιαταράκτου ἡμίσεος εὐρέθησαν λείψανα ὀστέων, σιδηροὶ ἥλοι καὶ ὀλίγα ἑλληνιστικά ὄστρακα. Ἡ ταφὴ Β προανηγέλη ὑπὸ λειψάνων πυρᾶς. Εὐρέθησαν, εἰς βάθος κατὰ 1 μ. περίπου μεγαλύτερον τοῦ βάθους τῆς ταφῆς Α, ὄστᾶ, σιδηροὶ ἥλοι (*NXL* Β 6) καὶ πῆλινα ἀγγεῖα εἰς τεμάχια (*NXL* Β 7 καὶ 8).

Τύμβος XLI

Θέσις : N 140 - 144. Ύψος 0,66 μ. Περίβολος κατά μέρη διατηρούμενος, διαμέτρου 6,50 μ. (ιδε Σχέδιον I, Πί ν. 124 β και πρβλ. Πί ν. 122 γ). Έν τῇ ἐπιχώσει, ἐκτός φωλεᾶς συνεσωρευμένων τεμαχίων κεραμίδων, εὐρήματα προϊστορικά (π.χ. σύρμα ἐκ πόρπης ἀνελιχθέν, XLI 1) και ἑλληνιστικά (π.χ. ὄστρακα διαφόρων ἀγγείων, XLI 2-4, και σιδηροὶ ἤλοι, XLI 5). Τομή εἰς βάθος 3 μ. περίπου ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου ἀπεκάλυψε σκελετὸν ἐν ἀποσυνθέσει και τμήμα σιδηρᾶς στλεγγίδος παρὰ τὴν κεφαλὴν (XLI A 6).

Τύμβος XLII

Θέσις : β 148. Ύψος 0,49 μ. Περίβολος δὲν εὐρέθη. Αἱ ὀριζόντιοι διαστάσεις ἦσαν περίπου αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς τοῦ σκάμματος ἐν τῷ Σχέδιῳ I (πρβλ. Σχέδ. 40 και

Σχεδ. 41. Ὁ τύμβος XLIV, κάτοψις και τομή α - β

Πί ν. 123 β, ἐμπρός). Έν τῇ ἐπιχώσει εὐρέθησαν διάσπαρτα διάφορα ἑλληνιστικά ὄστρακα και σιδηροὶ ἤλοι (XLII 1). Τομαὶ εἰς βάθος ἀπεκάλυψαν δύο ταφὰς (A και B). Έντός τῆς κεραμοσκεποῦς ταφῆς A εὐρέθησαν δύο κῦαθια (XLII A 3-4) μετὰ ὑπολειμμάτων ὄστων (Πί ν. 129 α). Ἡ ταφή B ἐκτός τῶν ὄστων ἔδωκε διάφορα ἀγγεῖα ἦτοι τὰ ἐν Πί ν. 147 δ (λύχνος B 9 και δακρυδόχος B 5), τὸ ἐν Πί ν. 147 ζ, εἰς τὸ κέντρον, μόνωτον ἀγγεῖον (B 2) και σιδηρᾶν στλεγγίδα (XLII B 7). Σημειωτέον ὅτι ὁ λύχνος εὐρέθη ἐντός τοῦ ἀγγείου B 2 και οὐχὶ ἐν τῇ θέσει, ἐν ἣ εἰκονίζεται ἐν Πί ν. 128 γ κατὰ λάθος.

Τύμβος XLIII

Θέσις : B 164. Ύψος περὶ τὰ 0,40 μ. Ὁ τύμβος εἶχε δύο κορυφὰς (ὕψ.μ. 145,01 μ. και 144,96 μ.), περίβολος δὲν ἀπεκαλύφθη, ὥστε αἱ διαστάσεις εἶναι ἀμφισβητήσιμοι. Ὅπωςδὴποτε τὰς κατὰ προσέγγισιν ὀριζόντιους διαστάσεις παρέχει τὸ σκάμμα ἐν τῷ

Σ χ ε δ ί φ 1. Εἰς αὐτὸ σημειοῦνται δύο πωρόλιθοι, οἱ ὅποιοι εὐρέθησαν εἰς ἐλάχιστον βάθος ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, προφανῶς κατὰ χῶραν (πρβλ. Πί ν. 125 β ἐμπρός). Αἱ διαστάσεις ἑκατέρου τῶν λίθων εἶναι 1 X 0,50 X 0,80 μ. Οὐδὲν δυνάμενον νὰ σχετισθῆ πρὸς τοὺς λίθους τούτους εὐρέθη. Ἐν τῇ ἐπιχώσει γενικῶς εὐρέθησαν ἑλληνιστικὰ ὄστρακα (πινακίου, πυξίδος κ.λ.π.) καὶ σιδηροὶ ἤλοι. Παρὰ τὴν βορείαν κορυφὴν, εἰς βάθος ὑπὲρ τὸ 1 μ. ἀπ' αὐτῆς, εὐρέθησαν ἐν μέσφ τεφροχωμάτων τὰ ἐν Πί ν. 126 β τρία ἀγγεῖα (XLIII A 3-5), ἕτερα δύο κυάθια (XLIII A 6-7) καὶ τεμάχια ἐτέρων ἀγγείων (XLIII A 8).

Τύμβος XLIV

Θέσις : ν 164. Ὑψος 0,36 μ. Περίβολος κατὰ τὸ πλεῖστον διατηρούμενος (ιδὲ Σ χ ε δ ί ο ν 41 καὶ πρβλ. Πί ν. 125 α). Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν ἰδιαίτερος ἀξιοσημείωτον. Τομὴ εἰς βάθος ἔφερεν εἰς φῶς ὑπολείμματα πυρᾶς : ἐντὸς τεφροχωμάτων κυάθιον (XLIV 1) καὶ ὄστρακα ἄλλων ἀγγείων.

Τύμβος XLV

Θέσις : Ν 164. Ὑψος 0,43 μ. Περίβολος ἀβέβαιος (ιδὲ Σ χ ε δ ί ο ν 1 καὶ πρβλ. Πί ν. 125 α). Ἐν τῇ ἐπιχώσει ὄστρακα ἐκ κανθάρου (XLV 1). Τομὴ εἰς βάθος ὑπὲρ τὸ 1 μ. ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ τύμβου ἀπεκάλυψε κεραμοσκεπῆ ταφὴν καὶ παρ' αὐτὴν κυάθιον (Πί ν. 127 β) ὑπ' ἀριθ. XLV 2.

Τύμβοι XLVI—XLIX

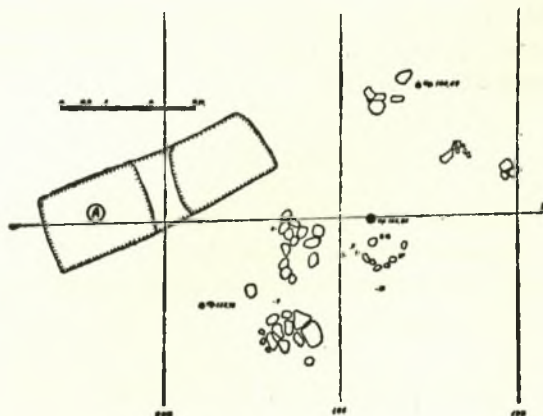
Θέσις : κατὰ μῆκος τῆς συντεταγμένης 184, κατὰ σειρὰν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, ὑπερκαλύπτουν τὸ πλάτος τῆς ὑπὸ ἀνασκαφὴν ζώνης (ιδὲ Σ χ ε δ ί ο ν 1). Οἱ τέσσαρες τύμβοι συνεχεζεάζονται, διότι παρουσιάζουν κοινὰ στοιχεῖα. Κατ' ἀρχὴν δὲν διεκρίνοντο ἐντόνως ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἀπετέλουν ὡσεὶ ράχιν κατερχομένην ἀπὸ τοῦ ὑψώματος πρὸς τὴν πεδιάδα (ιδὲ Πί ν. 120 α εἰς τὸ βάθος καὶ Πί ν. 125 β). Οὐχ ἤττον διεκρίνοντο σαφῶς πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς τέσσαρες κορυφαὶ (ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ὑψόμετρα 145,15 μ., 145,36 μ., 145,69 μ. καὶ 145,45 μ.). Ἡ ἀνασκαφὴ τῶν οὕτω περιγραφομένων τύμβων οὐδὲν τῶν γνωρίμων χαρακτηριστικῶν παρουσίασεν πλὴν ἐξαιρετικῶς μικροῦ περιβόλου νοτιοδυτικῶς τῆς κορυφῆς τοῦ τύμβου XLIX. Τὰ ἐν τῇ ἐπιχώσει εὐρήματα ἦσαν λάγυρος (XLVI 1) καὶ ἀσήμαντα ὄστρακα ἑλληνιστικῶν ἀγγείων. Ἀντιθέτως σημαντικὰ εὐρήματα ἦσαν τρεῖς βάσεις στηλῶν (Πί ν. 125 γ-δ καὶ 126 α, πρβλ. καὶ Σ χ ε δ ί ο ν 1), ὁμοίαι τῶν ὁποίων δὲν εὐρέθησαν κατὰ τὰς σωστικὰς ἀνασκαφὰς τοῦ νεκροταφείου τῆς Βεργίνης (1960/1961).

Τύμβος L

Θέσις : ν 196. Ὑψος 0,21 μ. Ὡς πρὸς τὸν περίβολον δεόν νὰ σημειωθῆ ἐν ἀρχῇ ἡ παρατήρησις, ἰσχύουσα διὰ τοὺς τύμβους L, LIII, LIV καὶ LV, ὅτι περίβολος δὲν ὑπῆρχεν, ἀλλ' ἡ ἐπίχωσις ἀπετελεῖτο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ λίθων. Ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας ἦτο δύσκολον νὰ καθορισθῆ μὲ ἀκρίβειαν ἡ περίμετρος καὶ συνεπῶς ἡ διάμε-

τρος τῶν τύμβων τούτων. Κατὰ προσέγγισιν αἱ ὀριζόντιοι διαστάσεις συμπίπτουν μετὰς διαστάσεις τοῦ σκάμματος ἐν τῷ Σ χ ε δ ι ω 1. Ἐν μέσῳ τῶν λίθων δὲν ἀπεκαλύφθησαν ταφαὶ νεκρῶν ἐκτάδην κατὰ χώραν ὡς εἰς τὸν ὅμοιον τύμβον III¹², ἀλλὰ καὶ ὁ τύμβος οὗτος ἦτο ἀναμφιβόλως προϊστορικός καθ' ὄλοκληρίαν ἄνευ νεωτέρων ταφῶν ἢ ἄλλων ἐπεμβάσεων. Κατὰ τὴν πρόοδον τῆς ἀνασκαφῆς διεκρίθησαν τέσσαρες φωλεαὶ εὐρημάτων ἀντίστοιχοι πρὸς ἰσαριθμούς ταφάς. (Ἰδὲ Σ χ ε δ ι ο ν 42).

Ταφή Α. Περί τὰ 0,85 μ. νοτιοδυτικῶς τῆς κορυφῆς τοῦ τύμβου εὐρέθη εἰς τεμάχια κατὰ χώραν μέγα ἀγγεῖον μετὰ τριδύμου λαβῆς (L A 1) καὶ ἕτερον εἰς χειροτέραν κατάστασιν (L A 2) ὡς καὶ ἡ ἐν Π ί ν. 146 α, σιδηρᾶ αἰχμὴ εἰς σχετικῶς πολὺ καλὴν κατάστασιν διατηρήσεως (L A 3).

Σχεδ. 42. Ὁ τύμβος L

Ταφή Β. Εἰς ἀπόστασιν 2 μ. περίπου δυτικῶς τῆς κορυφῆς, ἐπὶ τεμαχίου πίθου, εὐρέθη πρόχους (L B 4), χαλκῆ ὀκτώσχημος πόρπη (L B 5) καὶ σιδηρᾶ βελόνη (L B 6).

Ταφή Γ. Εἰς ἀπόστασιν 2,85 μ. περίπου πρὸς δυσμὰς τῆς κορυφῆς εὐρέθη τὸ ἐν Π ί ν. 146 β ἀγγεῖον (L Γ 7) εἰς τεμάχια κατὰ χώραν καὶ ἐπ' αὐτοῦ παχεῖα πλάξ, ἡ ὁποία ἐκάλυπτε τὸ στόμιον. Παρὰ τὸ ἀγγεῖον τοῦτο εὐρέθη πρόχους εἰς τεμάχια (L Γ 8) καὶ σιδηροῦν ἀντικείμενον τετραγώνου τομῆς ἀπολήγον ἀμφοτέρωθεν εἰς αἰχμὴν (L Γ 9). Μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν καὶ κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἐντὸς τοῦ ἀγγείου L Γ 7 χωμάτων εὐρέθησαν πηλίνη ἀρύταινα (L Γ 15), τεμάχια σιδηροῦ μαχαιρίου (L Γ 16) καὶ αἰχμὴ σιδηρᾶ (L Γ 17).

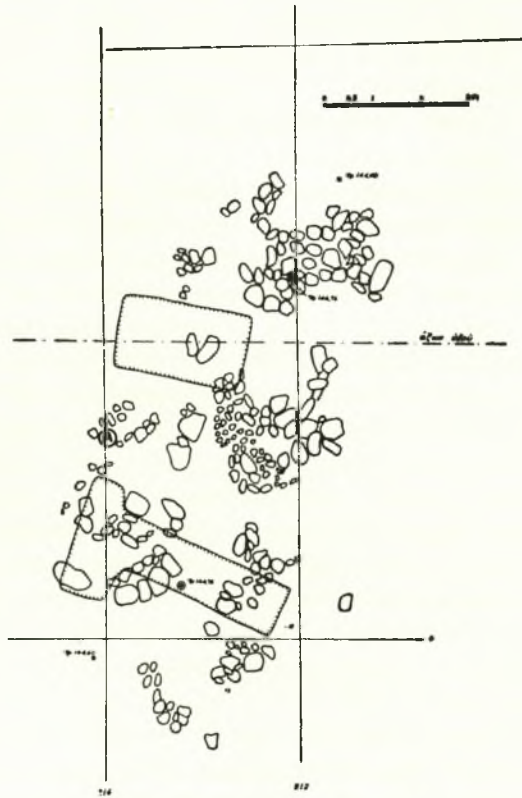
Ταφή Δ. Εἰς ἀπόστασιν περίπου 2 μ. νοτίως τῆς κορυφῆς εὐρέθη ἀγγεῖον κατεστραμμένον (L Δ 10), ὅμοιον πρὸς τὰ ἐν Π ί ν. 146 γ καὶ 147 β (ἰδὲ καὶ κατωτέρω ταφὴν LXV ΑΨ).

12. Ἰδὲ ἄνωτέρω, σελ. 222 κέ.

Ἴδὲ καὶ παρατήρησιν ἐν τέλει τῆς περιγραφῆς τοῦ τύμβου LV. Ἐκτὸς τῶν εὐρημάτων, τὰ ὁποῖα συνεκρότουν σαφεῖς ταφάς, εὐρέθησαν πολλαὶ φωλεαὶ ὀστράκων, τὰ ὁποῖα συνελέγησαν κεχωρισμένως καὶ ἠριθμήθησαν (L 11-14).

Τύμβος LI

Θέσις : Β 204. Ὑψος 0,30 μ. Περιβόλου δὲν εὐρέθη ἴχνος. Τὰς ὀριζοντίους διαστάσεις δεικνύει κατὰ προσέγγισιν ἡ περίμετρος τοῦ σκάμματος ἐν Σ χ ε δ ι φ 1. Οὐδὲν ἀπολύτως εὕρημα ἐν τῇ ἐπιχώσει. Τομαὶ εἰς βάθος ἀπεκάλυψαν ὑπολείμματα ταφῆς. Εἰς βάθος, 1,30 μ. περίπου ἀπὸ τῆς κορυφῆς, κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς σταυροειδοῦς τομῆς, εὐρέθησαν, ἐν μέσῳ τεφροχωμάτων, ὄστρακα ἑλληνιστικὰ καὶ χρυσοῦν ἔλασμα ἐνεπίγραφον (*Φιλίστη Φερσεφόνη χαίρειν*).

Σχεδ. 43. Οἱ τύμβοι LIV — LV

Τύμβος LII

Θέσις : νοτίως Ν 208. Ὑψος 0,33 μ. Κατὰ τὰ ἄλλα ἰσχύουν ὅσα ἐλέχθησαν ἀνωτέρω διὰ τὸν «τύμβον» LI.

Τύμβοι LIII—LV

Θέσις : Α 200—216. Ὑψος τοῦ τύμβου LIII 0,45 μ., τοῦ τύμβου LIV 0,57 μ., τοῦ τύμβου LV 0,30 μ. (ἴδὲ Σ χ ε δ ι α 1 καὶ 43). Οἱ τύμβοι LIII—LV συνεξετάζονται,

διότι παρουσιάζον κοινὰ στοιχεῖα. Κατὰ πρῶτον ὄλη ἡ περιοχὴ τῶν τύμβων τούτων ἐκαλύπτετο ὑπὸ λίθων. Ἐκ τῶν ἐξαρμάτων διεκρίνοντο τρεῖς κορυφαί, αἱ ὁποῖαι ὠνομάσθησαν τύμβοι καὶ ἠριθμῆθησαν. Κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν λιθοσωρῶν εἰς μὲν τὸν τύμβον LIII δὲν ἐγένοντο εὐρήματα σημαντικά, ἀλλ' εἰς τοὺς τύμβους LIV καὶ LV εὐρέθησαν πολλὰ τεμάχια ἀγγείων προϊστορικῶν καὶ μεταλλικὰ ἀντικείμενα τῶν αὐτῶν χρόνων. Δὲν ὑπῆρχον νεώτερα εὐρήματα. Κατωτέρω σημειοῦνται τὰ σπουδαιότερα ἐκ τῶν εὐρεθέντων εἰς τοὺς τύμβους LIV καὶ LV.

LIV. Τὰ σημαντικώτερα εὐρήματα τοῦ τύμβου LIV ἦσαν δύο χαλκαῖ πόρπαι ὀκτώσχημοι (LIV 1 καὶ 2), ἐν Πί ν. 145 β κάτω δεξιὰ.

LV. Ἐκ τῶν διασπάρτων εὐρημάτων ἀξιοσημεῖοι δύο σιδηρᾶ αἰχμαί, εὐρεθεῖσαι παραπλευρῶς (LV 1 καὶ 2). Ἐπὶ τεμαχίου πίθου εὐρέθησαν πόρπη ἐκ τῶν συνήθων (LV 3), τὸ ἐν Πί ν. 145 α, ἄνω ἀριστερά, χαλκοῦν περίπτον (LV 4), σιδηρᾶ βελὸνη (LV 5) καὶ σιδηροῦν μαχαίριον (LV 7). Τὸ μετὰ δύο λαβῶν καὶ δύο ποδῶν ἀγγεῖον ἐν Πί ν. 147 β (LV 9, πρβλ. ἀγγεῖα L Δ 10, LXIV A 1 καὶ LXV AΨ) περιεῖχε ὑπολείμματα ὀστῶν, καὶ σιδηροῦν μαχαίριον (LV A 10), ἐκτὸς αὐτοῦ δὲ εὐρέθη σιδηρᾶ αἰχμὴ (LV A 8). Τὰ τρία ταῦτα εὐρήματα συγκροτοῦν μετὰ τῶν ὀστῶν τὴν ταφήν LV A. Ἔτεροι δύο τοιαῦται ταφαὶ ἀπεκαλύφθησαν, ἐξ ὧν ἡ μία (LV B) ἔδωκε τὰ αὐτὰ περίπου εὐρήματα μετὰ τὴν αὐτὴν σχεδὸν διάταξιν ἥτοι ἀγγεῖον ὁμοῖον πρὸς τὸ τῆς ταφῆς LV A (LV B 13), ἐντὸς αὐτοῦ σιδηρᾶν μάχαιραν (LV B 14) καὶ παρὰ τὸ ἀγγεῖον τὴν ἐν Πί ν. 146 α σιδηρᾶν αἰχμὴν (LV B 11). Τὸ ἀγγεῖον εὐρέθη σεσηπὸς καὶ δὲν διετηρήθη, ὡς καὶ τὸ τῆς ταφῆς Γ, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου (LV Γ 15) ἀντι ὄπλου τινὸς εὐρέθησαν χαλκῆ πόρπη ὀκτώσχημος (LV Γ 16) καὶ ψήφος ἀμφικωνικὴ (LV Γ 17). Τέλος, ἐντὸς τοῦ ἀγγείου ἐν Πί ν. 147 α (LV Δ 19) εὐρέθησαν ἐπίσης λείψανα ταφῆς (LV Δ) ἥτοι ὀστᾶ ἐν ἀποσυνθέσει, τροχήλατος πρόχους (LV Δ 20), σιδηρᾶ βελὸνη (LV Δ 21) καὶ τεμάχια χαλκῶν πορπῶν συνθλιβεισῶν (LV Δ 22), πρβλ. Πί ν. 129 δ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει σημαντικὴ διαφορὰ μετὰ τῶν «ταφῶν» τοῦ τύμβου τούτου καὶ τοῦ τύμβου L ἀφ' ἐνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τῶν κατὰ κανόνα ἐκτάδην ἐνταφιασμῶν τῶν ἄλλων ἀνασκαφέντων προϊστορικῶν τύμβων (ιδὲ κυρίως τύμβους III καὶ LXV).

Τύμβος LVI

Θέσις : A 232. Ὑψος 0,37 μ. Οὐδὲν ἴχνος περιβόλου. Αἱ ὀριζόντιοι διαστάσεις ἦσαν περίπου αἱ αὐταὶ πρὸς τὰς τοῦ σκάμματος ἐν τῷ Σ χ ε δ ι φ 1. Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν ἀξιοσημεῖωτον. Τομὴ εἰς σχῆμα T ἀπεκάλυψεν ὑπὸ τὴν κορυφὴν περίπου τοῦ τύμβου λείψανα ταφῆς μετὰ πυρᾶς. Ἐκ τῶν εὐρημάτων ἀξιοσημεῖωτα τεμάχιον πηλίνου εἰδωλίου σφῆζον τὸ πρόσθιον μέρος κορμοῦ γυναικὸς ἐνδεδυμένης καὶ κρατούσης διὰ τῆς ἀριστερᾶς πρὸ τοῦ στήθους δυσδιάκριτον ἀντικείμενον (LVI 1), τεμάχια κεκαυμένου πινακίου (LVI 2) καὶ ἄλλα ὄστρακα ἐλληνιστικά.

Τύμβος LVII

Θέσις : βορείως B 232. Ὑψος 0,40 μ. Περίβολος δὲν ἐβεβαιώθη καὶ αἱ ὀριζόντιοι διαστάσεις δὲν προσδιωρίσθησαν μετ' ἀκριβείας. Κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς ἐπιχώ-

σεως προέκυπτον λιθοσωροί άνευ νοήματος. Μεταξύ τῶν χωμάτων καὶ τῶν λίθων εὐρέθησαν ὄστρακα προϊστορικά. Τομὴ εἰς βάθος οὐδὲν ἀπέδωκε.

Τύμβος LVIII

Θέσις : β-B 232. Ὑψος 0,15 μ. Περίβολος δὲν ὑπῆρχε. Τὰς ὀριζοντίους διαστάσεις παρέχει κατὰ προσέγγισιν τὸ σκάμμα ἐν τῷ Σ χ ε δ ί φ 1. Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν ἀξιοσημείωτον. Εἰς βάθος 0,60 μ. ἀπὸ τῆς κορυφῆς, ἐκτὸς ἀραιῶν ὄστράκων, εὐρέθησαν τρεῖς σιδηραὶ αἰχμαὶ (LVIII 1-3). Δίωτον ἀγγεῖον (LVIII A 4) ὅμοιον πρὸς τὸ L Δ 10 καὶ ἐντὸς αὐτοῦ πρόχους, τεμάχια χαλκῶν πορπῶν καὶ περιειλιγμένων συρμάτων καὶ τρεῖς χαλκαὶ ψῆφοι (LVIII A 5) συγκροτοῦν τὴν ταφὴν LVIII A. Ἔτερον ἀγγεῖον (LVIII B 8), ὅμοιον πρὸς τὴν ἐν Π ί ν. 147 a πρόχουν (LV Δ 19), περιεῖχεν ἐκτὸς ὄστῶν καὶ σιδηρᾶν αἰχμὴν (LVIII B 9) καὶ μαχαίριον σιδηροῦν εἰς τεμάχια (LVIII B 10).

Τύμβος LIX

Θέσις : N 236. Ὑψος περὶ τὰ 0,50 μ. Ὑπὸ τὴν ἐπίχωσιν ἀπεκαλύφθησαν δύο περίβολοι ἐξ ἀργῶν λίθων (ιδὲ Σ χ ε δ ι ο ν 1), ἐφαπτόμενοι ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου. Οἱ περίβολοι ὠνομάσθησαν κεχωρισμένως BLIX (ὁ βορειοδυτικὸς) καὶ NLIX (ὁ νοτιοδυτικὸς αὐτοῦ) καὶ περιγράφονται κατωτέρω :

BLIX. Διάμετρος περιβόλου περὶ τὰ 3 μ. Ἐν τῇ ἐπιχώσει ἀραιὰ ἑλληνιστικὰ ὄστρακα. Τομὴ εἰς βάθος ἀπεκάλυψε κεραμοσκεπὴ ταφὴν μετὰ σκελετοῦ ἐκτάδην καὶ παρ' αὐτὴν μικρὰν πρόχουν (BLIX A 1). Μεταξὺ τῶν ὄστῶν τοῦ σκελετοῦ καὶ ἤλοι σιδηροὶ (BLIX A 2).

NLIX. Διάμετρος περιβόλου περὶ τὰ 3 μ. Τὴν διαφορὰν ὕψους τῶν περιμετρικῶν σημείων ἀπὸ τῆς κορυφῆς ἐκάλυπτε κατὰ μέρη ἢ κλίσεις τοῦ ἐδάφους. Κατὰ τὴν ἀνωφέρειαν ὁ περίβολος συνεχέετο πρὸς τοῖχον, τοῦ ὁποῖου μέρος κατήρχετο ὑπὸ τὸ ὀριζόντιον ἐπίπεδον τοῦ περιβόλου καὶ μέρος τοῦ ὕψους ὑπερέβαινε τὸ ἐπίπεδον τοῦτο. Ὁ τοῖχος 0,60 μ. καθ' ὕψος ἐξέκλινεν ἀπὸ τοῦ κατακορύφου ἐπιπέδου ὡς ἀναλημματικός. Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν ἀξιοσημείωτον. Τομὴ εἰς βάθος ἀπεκάλυψε κεραμοσκεπὴ ταφὴν τεταραγμένην. Μεταξὺ τῶν θραυσμάτων τῶν κεράμων λείψανα ὄστῶν καὶ σιδηροὶ ἤλοι (NLIX A 1). Ὁ περιγραφεὶς τοῖχος ὠδήγησε εἰς τὴν ἀποκάλυψιν, διὰ τομῆς νοτιοδυτικῶς αὐτοῦ, ἀφθόνων λειψάνων πυρᾶς. Μεταξὺ τῶν τεφροχωμάτων εὐρέθησαν τεμάχια ἑλληνιστικῶν ἀγγείων, κυρίως ἐκ πινακίων μελαμβαφῶν καὶ κανθάρων.

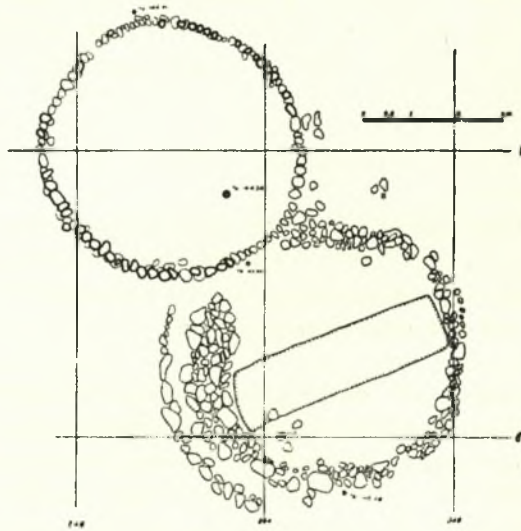
Τύμβος LX

Θέσις : βορείως B 240. Ὑψος περὶ τὰ 0,80 μ. Ὡς πρὸς τὸν περίβολον, τὰς ὀριζοντίους διαστάσεις καὶ τὴν σύνθεσιν τῆς ἐπιχώσεως ἰσχύουν ὅσα ἐλέχθησαν ἀνωτέρω περὶ τοῦ πλησίον τύμβου LVII. Ὑπὸ τὴν κορυφὴν ἀπεκαλύφθη προϊστορικὴ ταφὴ ἐντὸς περιβόλου ἑλλιποῦς κατὰ τὸ δυτικὸν ἥμισυ (LX A). Εὐρέθησαν τροχήλατον δίωτον ἀγγεῖον ἀνοικτὸν (LX A 1) καὶ σιδηρᾶ αἰχμὴ (LX A 2).

Τύμβος LXI

Θέσις : β-B 244. Ύψος περί τὰ 0,60 μ. Ὑπὸ τὴν ἐπιχώσιν ἀπεκαλύφθησαν δύο περίβολοι ἐφαπτόμενοι παρὰ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου ὀνομασθέντες BLXI (ὁ βορειοδυτικὸς) καὶ NLXI (ὁ νοτιοανατολικὸς) περιγραφόμενοι κατωτέρω κεχωρισμένως.

BLXI. Περίβολος ἀκέραιος, διαμέτρου περί τὰ 5 μ. κατὰ μέρη ἐξ ἐπαλλήλων σειρῶν λίθων (ιδὲ Σχέδιον 44 καὶ Πί ν. 128 δ ἐμπρός). Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν σημαντικόν. Τομὴ εἰς βάθος δὲν ἐγένετο.

Σχ. 44. Ὁ τύμβος LXI

NLXI. Περίβολος βέβαιος, διαμέτρου περί τὰ 5,50 μ., συνεχέετο κατὰ μέρη μετὰ λιθοστρώματος (Πί ν. 128 δ κατὰ τὸ κέντρον). Κατὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ ἐν Πί ν. 128 δ λιθοστρώματος εὐρέθη περιλαίμιον ἐκ χαλκοῦ συνεστραμμένον σύρματος (NLXI 1). Τομὴ εἰς βάθος οὐδὲν ἀπέδωκε.

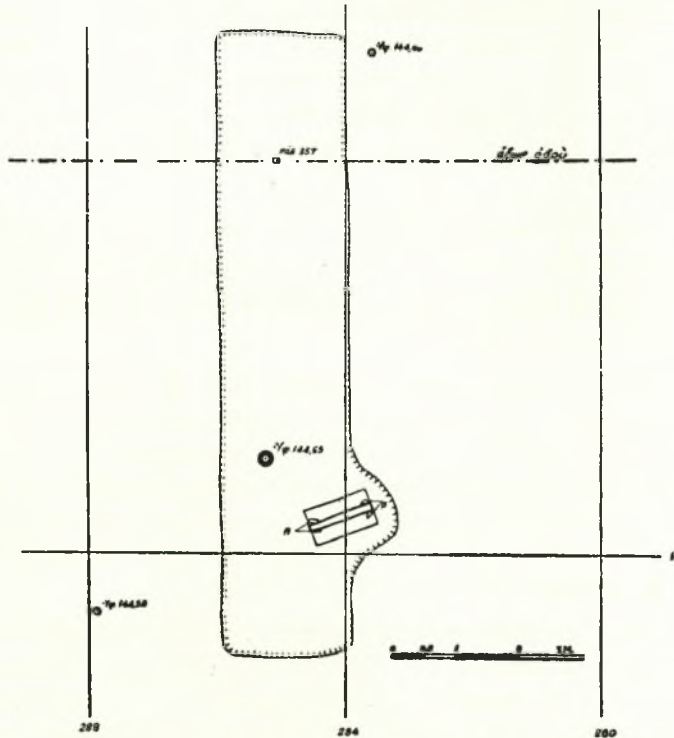
Τύμβος LXII

Θέσις : Β 272. Ύψος 0,54 μ. Περίβολος δὲν ὑπῆρχε (ιδὲ Σχέδιον 1). Ἐν τῇ ἐπιχώσει οὐδὲν παρατηρήθη. Δὲν ἐγένετο τομὴ εἰς βάθος. Ἡ ἔρευνα ὑπῆρξεν ἀτελής.

Τομὴ 284. Δοκιμαστικὴ τομὴ κατὰ τὴν συντεταγμένην 284 ἐγένετο, ἵνα ἐρευνηθῇ τὸ ἔδαφος μεταξὺ τῶν συντεταγμένων 276 καὶ 336, ὅπου δὲν παρουσιάζοντο ἐξάρματα τύμβων. Εἶχεν ἤδη παρατηρηθῆ, ὅτι κεραμοσκεπεῖς ταφαὶ ὑπῆρχον καὶ ἐκτὸς τύμβων, ἀλλὰ καὶ προϊστορικαὶ ταφαὶ δὲν ἀπεκλείοντο, μολονότι δὲν εὐρέθησαν τοιαῦται ὅλως ἀσχέτως πρὸς τύμβον. Ἡ γενομένη τομὴ, μήκους 4,50 μ. καὶ πλάτους 2 μ., ἐκάλυπεν ἵπαστι τὸν ἀξονα τῆς ὁδοῦ, μέ τὸ μεγαλύτερον μήκος αὐτῆς πρὸς νότον

(ιδε Σ χ ε δ ι ο ν 45). Εύρέθησαν ὄστρακα ἑλληνιστικά καὶ προϊστορικά διάσπαρτα.

Κατὰ τὸ σημεῖον ν 284, εἰς βάθος 0,55 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους, ἀπεκαλύφθη κεραμοσκεπῆς ταφή μήκους 1 μ. καὶ πλάτους 0,49 μ. Αὐταὶ ἦσαν καὶ αἱ διαστάσεις λακωνικοῦ στρωτήρος, ὁ ὁποῖος εἶχε στρωθῆ εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἐδέχθη τὸν νεκρὸν. Ὁ σκελετὸς εἶχε περίπου τὰς αὐτὰς διαστάσεις. Δύο ὁμοιοὶ λακωνικοὶ στρωτήρες ἐσχημάτιζον σαμαρωτὴν στέγην, ὑπεράνω δὲ ἐτέθη λακωνικὸς καλυπτὴρ (1 μ. X 0,22 μ.) στερεωθεὶς κατὰ τὰ ἐκατέρωθεν ἄκρα καὶ διὰ θραυσμάτων πορολίθου ὡς ἐν τῷ Σ χ ε δ ι ῶ 45. Οὐδὲν ἕτερον εὑρημα.

Σχεδ. 45. Ἡ τομὴ T 284

Ἡ παρουσία τῆς κεραμοσκεποῦς ταφῆς κατὰ τὸ σημεῖον τοῦτο καθιστᾷ πιθανὸν ὅτι ἐξαντλητικὴ ἔρευνα, ἄλλως ἀδύνατος, θὰ συνεπλήρωνε δι' ἀραιῶν ἔστω ταφῶν τὰ κενὰ τοῦ σχεδίου τῆς ἀνασκαφείσης ζώνης τῶν πεντακοσίων μέτρων. Ἄλλ' εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα ἀντὶ ἐξαρμάτων ὑπῆρχον βαθύσματα, ἐνίοτε ἐκτεταμένα καὶ φθάνοντα εἰς βάθος μέχρι τριῶν μέτρων ὡς τὸ ἐν Σ χ ε δ ι ῶ 1 μεταξύ τῶν συντεταγμένων 304-340. Ταῦτα πιθανῶς ἐσχηματίσθησαν δι' ἐκσκαφῶν κατὰ καιρούς, αἰτινες θὰ κατέστρεψαν τυχὸν ὑπάρχοντας προϊστορικοὺς τύμβους, τῶν ὁποίων αἱ ταφαὶ εὑρίσκονται εἰς τὸ ὕψος περίπου τοῦ πέριξ ἐδάφους. Τοῦναντίον εἶναι πιθανόν, ὅτι ἐνιαχοῦ διεσώθησαν αἱ κατὰ κανόνα εἰς μεγαλύτερον βάθος ἑλληνιστικαὶ ταφαί. Ἄλλὰ κατὰ τὰ σημεῖα ταῦτα χάριν τῆς ὁδοποιίας ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἐπίχωσις μᾶλλον καὶ ὄχι καταστρεπτικὴ ἐκσκαφή. Ὡστε δὲν ἦτο ἀπαραίτητος σωστικὴ ἀνασκαφὴ κατὰ τὰ τμήματα ταῦτα τῆς ζώνης καὶ δὲν ἐγένετο περαιτέρω ἔρευνα.

Τύμβος L X I I I

Θέσις : ν - Ν 340. Ύψος 0,48 μ. Περίβολος δὲν εὐρέθη. Ὅριζόντιοι διαστάσεις ἀπροσδιόριστοι. Ἐν τῇ ἐπιχώσει εὐρέθησαν ἀραιὰ ὄστρακα ἐκ προϊστορικῶν τροχηλάτων ἀγγείων. Συστάς λίθων ἐστρωμένων ὑπὸ τὴν κορυφὴν εἰς τὸ ὕψος τοῦ περὶ εἰς ἐδάφους περίπου δὲν ἐσχετιζέτο πρὸς εὐρημά τι. Τομὴ εἰς βάθος οὐδὲν ἀπέδωκε.

Τύμβος L X I V

Θέσις : β 344. Ύψος 0,77 μ. Περίβολος δὲν ὑπῆρχεν (ιδὲ Σ χ ε δ ι ο ν 1 καὶ 46), ἀλλ' ὁ τύμβος κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπετελέσθη ἀπὸ λίθους σχετικῶς μεγάλους. Ὡς ἐκ τούτου αἱ διαστάσεις τοῦ τύμβου ὀρίζονται μόνον κατὰ προσέγγισιν διὰ τοῦ ἀνασκαφέντος τετραγώνου 9 X 9 μ. Ὁ λιθοσωρὸς καθίστα δύσκολον τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς ἐπιχώσεως καὶ οἱ ἐν τῷ Σ χ ε δ ι ω 46 βέβαιοι περίβολοι ταφῶν πρέπει νὰ γίνουιν δεκτοὶ μετ' ἐπιφυλάξεως εἰς τὰς λεπτομερείας. Ὅκτώ ταφαὶ ἀπεκαλύφθησαν, αἵτινες περιγράφονται κατωτέρω :

Ταφή Α. Ἡ ταφή Α ἔδωκε τὸ ἀγγεῖον ἐν Πί ν. 147 β (LXIV Α 1, πρβλ. Πί ν. 146 γ καὶ ἀγγεῖα L Δ 10 καὶ LXV ΑΨ 262). Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθησαν ὄστᾶ κεκαυμένα, σιδηρᾶ αἰχμὴ (LXIV Α 4) καὶ σιδηρᾶ μαχαίρια (LXIV Α 5 καὶ 6). Περὶ τὸ ἀγγεῖον ἐτοποθετήθη κεκαμμένη αἰχμὴ σιδηρᾶ (LXIV Α 2).

Ταφή Β. Ἡ ἐντὸς περιβόλου ταφή Β διέσφζε μέρος τοῦ σκελετοῦ ἐν ἀποσυνθέσει ἐκτάδην κατὰ χώραν μὲ τὸ κρανίον κατὰ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον. Περὶ τὸ κρανίον εὐρέθησαν χαλκῆ περόνη (LXIV Β 9), δύο ἀμφικωνικαὶ ψῆφοι ὄστρου (LXIV Β 10 καὶ 11), δύο χαλκαὶ ὀκτώσχημοι πόρπαι (LXIV Β 7 καὶ 8), ψῆφοι ἠλέκτρου (LXIV Β 13) καὶ χαλκᾶ μικροσκοπικὰ καρφίδια ἀγκιστρούμενα ὡς τὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τύμβου κατὰ πολὺ μεγαλύτερον, ἐν τῷ Σ χ ε δ ι ω 10, ὑπ' ἀριθ. LXIV Γ 23 (πρβλ. ὁμοία ἐλάσματα τύμβου III ὑπ' ἀριθ. Z 71 ἀνωτέρω σελ. 225).

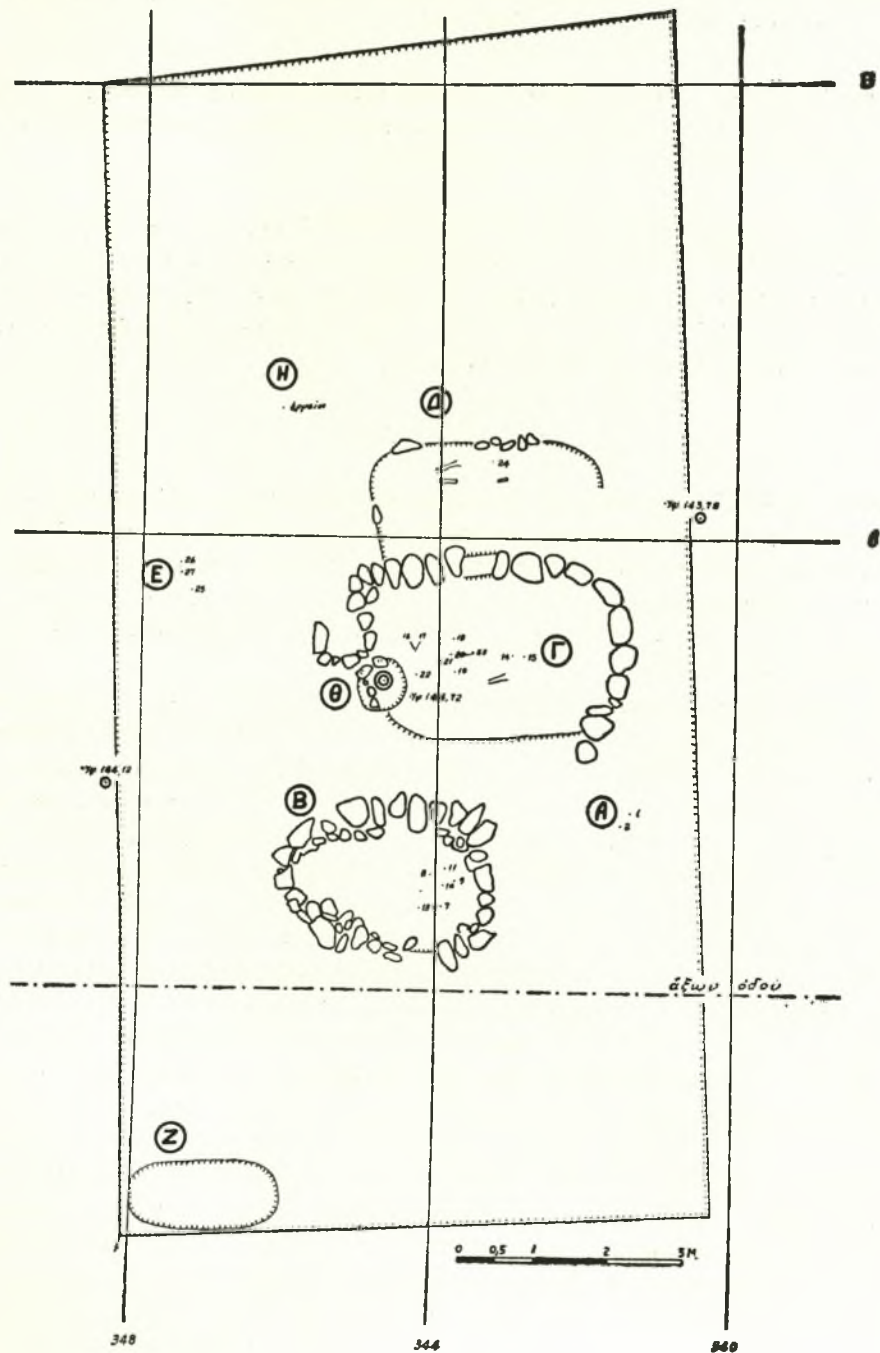
Ταφή Γ. Ἡ ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου, ἐντὸς περιβόλου ἑλλιποῦς, ταφή Γ περιεῖχεν ἐκτὸς λειψάνων σκελετοῦ ἐκτάδην κατὰ χώραν, ἐξαιρετικῶς πλούσια δι' ἀνδρικήν ταφήν κτερίσματα. Περὶ τὴν κεφαλὴν, κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς ταφῆς (ιδὲ Πί ν. 129 ε), εὐρέθησαν σιδηρᾶ αἰχμὴ (LXIV Γ 16) καὶ παρ' αὐτὴν τελείως κατιωμένα λείψανα ἄλλων σιδηρῶν ἀδιαγνώστων ὄπλων (LXIV Γ 17) καὶ χρυσοῦν κόσμημα ἐκ συρμάτων συγκεκολλημένων (LXIV Γ 22). Κατωτέρω εὐρέθησαν τεμάχια χαλκῶν περιειλιγμένων συρμάτων (LXIV Γ 21), δύο ἀμφικωνικαὶ χαλκαὶ ψῆφοι (LXIV Γ 20), σιδηροῦν μαχαίριον (LXIV Γ 18) καὶ λαβὴ χαλκῆ (LXIV Γ 19). Περαιτέρω (Πί ν. 129 ε ἄνω ἀριστερὰ) εὐρέθη τὸ ἐν τῷ Σ χ ε δ ι ω 10 χαλκοῦν ἀντικείμενον ὑπ' ἀριθ. LXIV Γ 23, φέρον ἐγγάρυκτον διακόσμησιν καὶ ἀγκιστρα διὰ τὴν προσήλωσιν. Τέλος παρὰ τοὺς πόδας (Πί ν. 130 α εἰς τὸ βάθος) εὐρέθησαν πρόχους (LXIV Γ 14) καὶ τροχήλατον ἀγγεῖον δίωτον εἰς τεμάχια (LXIV Γ 15).

Ταφή Δ. Ἐκ τῆς ταφῆς Δ διεσώθησαν μόνον λείψανα ὄστων καὶ μικρὰ χαλκῆ πόρπη ὀκτώσχημος (LXIV Δ 24).

Ταφή Ε. Τὴν «ταφήν» Ε συγκροτοῦν τροχήλατον ἀνοικτὸν ἀγγεῖον εἰς τεμάχια (LXIV Ε 25), σιδηροῦς σαυρωτὴρ τεμαχισμένος (LXIV Ε 26) καὶ χαλκοῦν ἀμφικωνικὸν περιᾶπτον (LXIV Ε 27).

Ταφή Ζ. Ἡ ταφή Ζ, ἄνευ περιβόλου, περιείχε θήλαστρον ἑλλειπές (LXIV Z 36), χαλ-

Σχεδ. 46. Ὁ τύμβος LXIV

κοῦν περίπτον ὡς τὸ προαναφερθὲν LXIV E 27 (LXIV Z 37), δύο συνήθειες χαλκῆς ἀμφι-

κωνικάς ψήφους (LXIV Z 38 α-β), ιδιόρρυθμον χαλκήν πόρπην (LXIV Z 39), δύο τεμάχια ἐξαιρετικῶς λεπτῶν περιειλιγμένων συρμάτων (LXIV Z 40α-β), καὶ τεμάχια σιδηροῦ ἀντικειμένου ἀδιαγνώστου (LXIV Z 41).

Ταφή Η. Κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ τύμβου εὐρέθη ὁ πυθμὴν τεφροδόχου ἀγγείου, τὸ ὁποῖον περιεῖχε λείψανα ὀστῶν, δύο τεμάχια χαλκῆς ὀκτωσχήμου πόρπης (LXIV H 42) καὶ τεμάχια σιδηροῦ ἀντικειμένου (LXIV H 43).

Ταφή Θ. Ἀμέσως πρὸς δυσμὰς τῆς ταφῆς Γ, ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου, εὐρέθη χειροποίητον ἀγγεῖον χονδρικήν κατασκευῆς μετὰ καθέτου λαβῆς καὶ ταινιωτῆς ἀποφύσεως κατὰ διάμετρον (LXIV Θ 44), σφῶζον ἴχνη ποδῶν ὁμοίων πρὸς τὰ τῆς κατηγορίας τοῦ ἀγγείου LXIV A 1. Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθησαν ὀστᾶ καὶ τεμάχια ἑτέρου ἀγγείου τροχηλάτου μετὰ γραπτῆς διακοσμῆσεως (LXIV Θ 45).

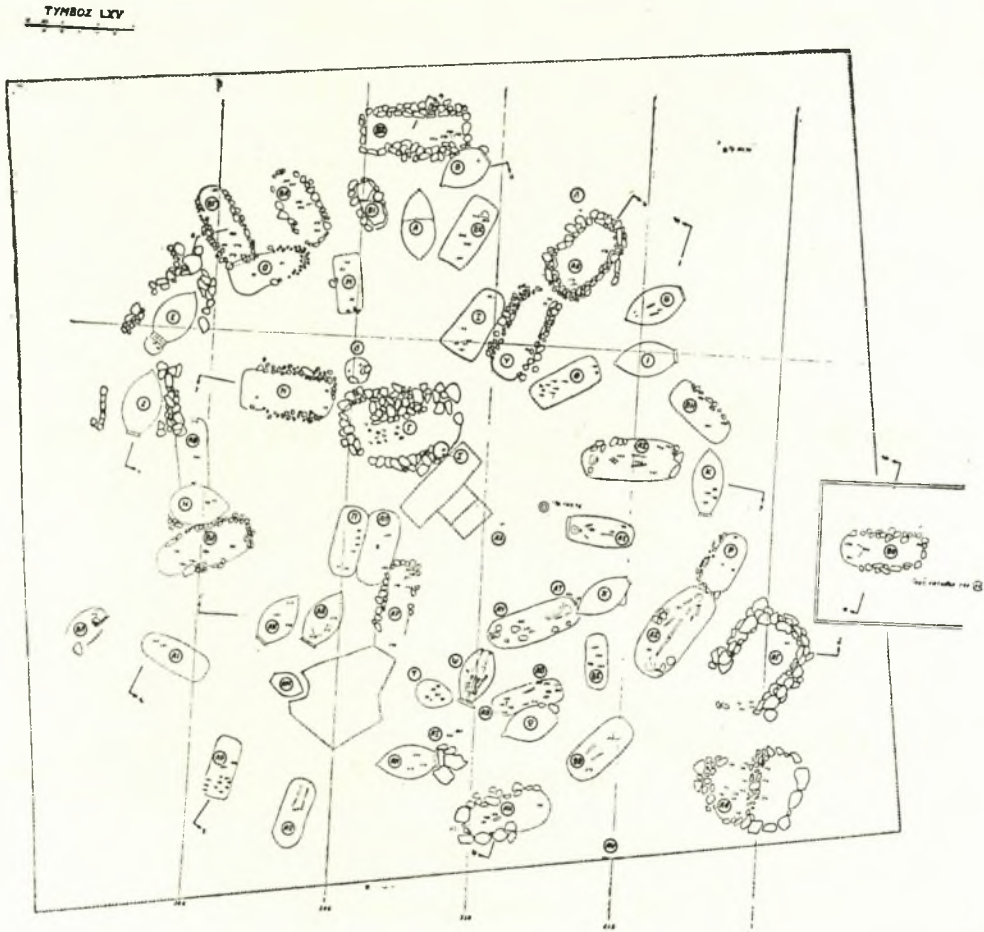
Τύμβος L X V

Θέσις : N 356. Ὑψος 2,10 μ. Ἰχνη περιβόλου δὲν εὐρέθησαν, ἀλλ' ἀντιστοιχῶς πρὸς τὸ ὕψος καὶ αἱ ὀριζόντιοι διαστάσεις τοῦ τύμβου τούτου ἦσαν αἱ μεγαλύτεραι ἀπὸ ὄλους τοὺς ἀνασκαφέντας κατὰ τὴν σωστικὴν ἀνασκαφὴν τῶν ἐτῶν 1960 καὶ 1961 τύμβους τῆς ζώνης τῆς ὑπὸ κατασκευὴν ὁδοῦ. Ὁ κύκλος τῆς περιμέτρου τοῦ τύμβου ἐγγράφεται περίπου εἰς ὀρθογώνιον 22Χ24 μ. (Σ χ ε δ ι ο ν 47). Τοῦτο δίδει κατὰ προσέγγισιν τὰς ὀριζοντίους διαστάσεις τοῦ τύμβου.

Ἐξ ἀρχῆς διὰ σταυροειδοῦς τομῆς πλάτους 2 μ. διεπιστώθη ἡ ὄλως ἐξαίρετος σπουδαιότης τοῦ τύμβου τούτου, ὥστε κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν του ἐφηρμόσθη διάφορον σύστημα. Ἀφ' ἐνὸς ὁ τύμβος διηρέθη διὰ σταυροειδοῦς τομῆς εἰς τέσσαρα τεταρτημόρια ἀνασκαφέντα διαδοχικῶς (ιδεῖ Π ι ν. 131 α). Ἀφ' ἑτέρου ὀρίσθησαν συντεταγμένοι ἀνὰ μέτρον καὶ τῇ βοηθείᾳ τῶν συντεταγμένων τούτων προσδιωρίσθη ἡ ἀκριβὴς θέσις ἐκάστου εὐρήματος ἐξ ὧσων εὐρέθησαν ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως τοῦ τύμβου ἡ γενικώτερον ἐκτὸς ταφῆς. Εἰδικῶς διὰ τὰς ταφὰς ἐλήφθη πρόνοια, ὥστε νὰ σχεδιασθοῦν λεπτομερῶς καὶ φωτογραφηθοῦν ἅπασαι. Κατὰ τὴν ἀρίθμησιν τῶν ταφῶν, ἀφοῦ ἐξηγνήθησαν τὰ στοιχεῖα τοῦ ἐλληνικοῦ ἀλφαβήτου μὲ τὰς πρώτας 24 ταφὰς, παρέστη ἀνάγκη νὰ ἐπαναληφθῇ τὸ ἀλφάβητον μετὰ προσθήκης Α, ἐν ἀρχῇ, διὰ τὰς ἐπομένας 24 ταφὰς (ΑΑ—ΑΩ), καὶ νὰ ἐπαναληφθοῦν ἐκ νέου τὰ πρῶτα ἔνδεκα στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου μετὰ προσθήκης Β ἐν ἀρχῇ (ΒΑ—ΒΛ) διὰ τὰς τελευταίας ἔνδεκα ταφὰς. Αἱ «ταφαὶ» οὕτω παρουσιάζονται ἐκ πρώτης ὄψεως ὡς πεντήκοντα ἑννέα. Ἀλλὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ἀμέσως τώρα, ὅτι τοῦτο δεόν νὰ γίνῃ δεκτὸν μετ' ἐπιφυλάξεως : μόνον ἡ ἀνάγνωσις τῆς περιγραφῆς κατωτέρω, μιᾶς ἐκάστης «ταφῆς», καὶ αἱ παρατηρήσεις ἐν τέλει δύνανται νὰ παράσχουν ἀκριβεστέραν πῶς εἰκόνα τοῦ τύμβου. Διότι, ὡς ἐκτίθεται κατωτέρω, ἄλλαι ταφαὶ ἦσαν πράγματι ἀδιατάρακτοι καὶ ἀναμφισβήτητοι, ἄλλαι ἀσφαλεῖς ἀλλὰ τεταραγμένοι ἢ ἐν μέρει διατηρούμενοι, ὡς συνέβαινε μάλιστα κατὰ τὰ ὑψηλότερα σημεῖα τοῦ τύμβου, καὶ ἄλλαι τέλος «ταφαὶ» ἦσαν πράγματι ἀντικείμενα ἐκ ταφῶν εἴτε περισυλλεγένητα χάριν νεωτέρας ταφῆς εἰς τὸν αὐτὸν τόπον, εἴτε ἀπορριφθέντα κατὰ χρόνους διαφόρους οὐχὶ πάντοτε πλησίον τῆς ἀρχικῆς ταφῆς.

Ἡ ἐπίχωσις ἀπετελεῖτο ἐκ χωμάτων κατὰ τὸ βόρειον ἡμισυ μετ' ἀραιῶν λίθων καὶ ὀστράκων, ἐνῶ ἀντιθέτως τὸ νότιον ἡμισυ τοῦ τύμβου ἀπετελέσθη σχεδὸν ἀποκλειστικῶς

ἐκ λίθων (ιδε Πίν. 130 β και 131α), μεταξύ τῶν ὁποίων εὐρέθησαν πλεῖστα ὄστρακα. Τὰ ὄστρακα ἀνήκουν εἰς ἀγγεῖα προϊστορικά πλὴν ἑνὸς ἀνήκοντος εἰς βᾶσιν μελαμβοφύς πινακίου, χρονολογουμένου ἐκ τοῦ στιλπνοῦ γανώματος εἰς πρῶιμους ἑλληνιστικούς χρόνους. Ἄλλα ἀραιά, μεμονωμένα εὐρήματα εὐρέθησαν ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως διάσπαρτα.

Σχεδ. 47. Ὁ τύμβος LXV

Περὶ αὐτῶν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ λόγος δι' ἕν ἕκαστον κεχωρισμένως εἰς τὴν παροῦσαν συνοπτικὴν ἐκθεσιν. Σημειοῦνται ἀπλῶς τὰ σημαντικώτερα,

α) Πόρπαι χαλκαῖ ὀκτώσχημοι, ἐπτὰ πλήρεις (LXV 114, LXV 161, LXV 321α-δ και LXV 326), καὶ ἕτεραι ἐπτὰ περίπου εἰς τεμάχια (LXV 4, LXV 17, LXV 123, LXV 160, LXV 311, LXV 317 α-β, και LXV 318).

β) Ὀκτώσχημον κόσμημα χαλκοῦν και τεμάχιον ἑτέρου (LXV 116 α-β), ὁμοία πρὸς τὸ ἐν Σ χ ε δ ι φ 10 ὑπ' ἀριθ. LXV ΑΘ 198.

γ) Τεμάχια χαλκῶν περιειλιγμένων συρμάτων τῆς κόμης¹³ (LXV 12, LXV 15,

13. Κατὰ Ἀνδρόνικον «σπειροειδῆ ἐλάσματα», π.χ. ΠΑΕ 1952 (1954), σελ. 253 και εἰκ. 30 δεξιά.

LXV 161 β και LXV 322), όμοια πρὸς τὰ κατωτέρω LXV Γ 77 και 78 (ιδὲ Πί ν. 132 δ).

δ) Χαλκοὺν ψέλιον (LXV 10) και τεμάχιον ἑτέρου (LXV 120).

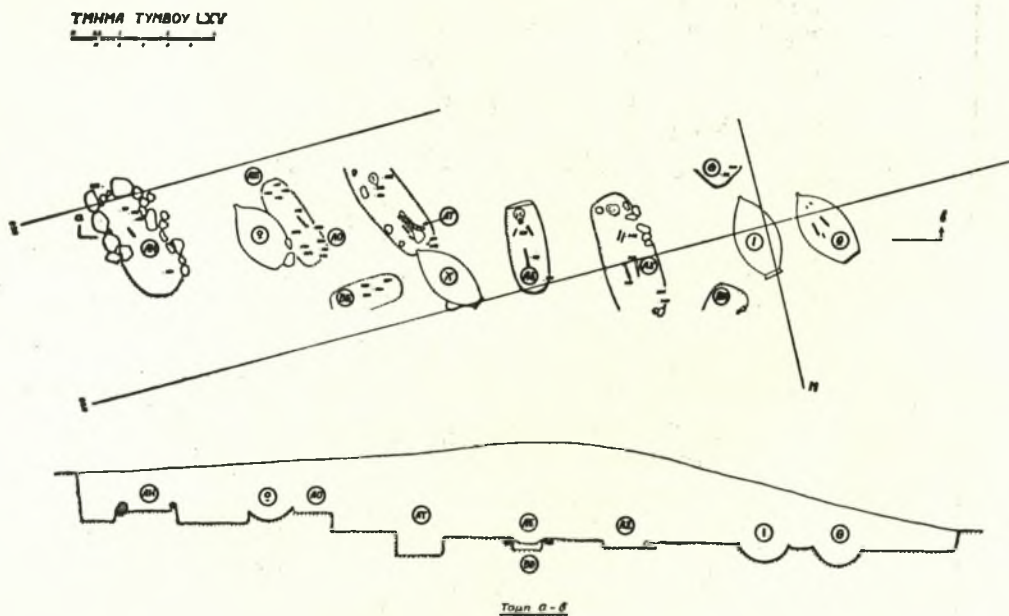
ε) Τεμάχια χαλκοῦ ἐλάσματος πλάτους 0,015 μ., πιθανῶς διάδημα, φέρον περι τὰς 4 ὀπὰς (LXV 163) και ἄλλα τεμάχια ἑτέρου διαδήματος (;) τοῦ αὐτοῦ πλάτους περίπου διακοσμοῦμένου διὰ τριπλῆς σειρᾶς ἐμπιέστων στιγμῶν (LXV 161 γ).

στ) Ψῆφοι ὄρμου ἐξ ἠλέκτρον (LXV 162 και LXV 317), και ἐξ ὑελομάζης (LXV 124).

ζ) Ἄλλα κοσμήματα (LXV 118, LXV 161δ, LXV 312, LXV 313 και LXV 323).

η) Τὰ δύο σκέλη χαλκῆς λαβίδος ἀποκεκομμένα (LXV 18).

θ) Σιδηραὶ αἰχμαὶ (LXV 121, LXV 164 και LXV 314) και μάχαιραι (LXV 119, LXV 122, LXV 325 και LXV 327).

Σχεδ. 48. Τομή α-β τοῦ τύμβου LXV

ι) Πήλινον σφονδύλιον (LXV 112), διάτρητος ἀκόνη (LXV 110) και λίθος ἐρυθρὸς διάτρητος (LXV 111) ἐδρεθέντα ὁμοῦ.

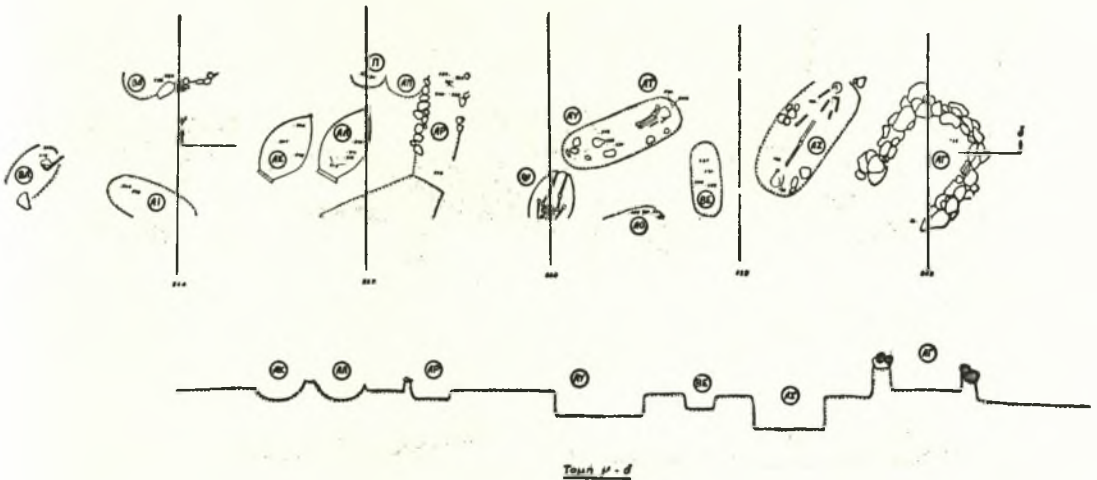
Κατωτέρω παρέχεται συνοπτικὴ περιγραφὴ τῶν ταφῶν μετὰ τῶν εὐρημάτων αὐτῶν:

Ταφή Α. Εὐρέθη πρώτη κατὰ τὸ βόρειον σκέλος τῆς σταυροειδοῦς τομῆς. Εἰς τὴν ταφὴν Α ἀνήκει πίθος τοῦ ὁποῖου τὸ στόμιον εὐρέθη κεκλεισμένον δι' ἑτέρου πίθου (ιδὲ Πί ν. 132 α και 131 γ και πρβλ. Πί ν. 131 β εἰς τὸ βάθος). Δέκα ἐξ ἑν ὄλῳ ταφὰς ἐντὸς πίθου περιεῖχεν ὁ τύμβος LXV (ιδὲ κατωτέρω ταφὰς Β, Ε, Ζ, Η, Θ, Ι, Κ, Χ, Ψ, Ω, ΑΚ, ΑΛ, ΑΜ, ΑΝ και ΒΙ και πρβλ. Σχέδιο ν 47 και Σχέδιο ν 1, ὅπου ἐσχεδιάσθησαν ἐνδεικτικῶς μόνον οἱ πίθοι τοῦ τύμβου. Ἐντὸς τῶν πίθων τῆς ταφῆς Α οὐδὲν σημαντικὸν εὐρέθη. Μεταξὺ τῶν χωμάτων ἐλάχιστα ἴχνη ὀστέων και χαλκῆ ψῆφος ἀμφικωνικὴ (LXV Α 29). Σημαντι-

κώτερον είναι ίσως ότι έξω του πίθου εύρέθησαν διάσπαρτα πολλά τεμάχια αγγείων προϊστορικών, τὰ ὁποῖα πιθανῶς ἀνήκον εἰς τὴν συληθεῖσαν ταφὴν Α καὶ τὰς γειτονικάς τῆς Β καὶ ΒΙ, περὶ ὧν ἰδὲ κατωτέρω.

Ταφή Β. Ἡ ταφή Β, εὑρεθεῖσα παρὰ τὴν ταφὴν Α, ἐγένετο ἐπίσης ἐντὸς πίθου (ἰδὲ Πίν. 132β καὶ πρβλ. Πίν. 131 γ καὶ Σχέδιο ν 51). Ὁ πίθος εὑρέθη πλήρης χωμάτων, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὑπῆρχον τεμάχια αγγείων, ὡς τὰ ἐκτὸς τῶν πίθων Α καὶ Β, καὶ μικρὰ χαλκῆ πόρπη ὀκτώσχημος (LXV Β 31). Ὁ πίθος ἦτο συλημένος.

Ταφή Γ. Ἀξιοσημείωτος ἐν ἀρχῇ ἡ κεντρικὴ ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς ταφὰς θέσις τῆς ταφῆς Γ, μολονότι δὲν εὑρίσκετο οὔτε ὑπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου οὔτε κατὰ τὸ κέντρον

Σχεδ. 49. Τομή γ - δ τοῦ τύμβου LXV

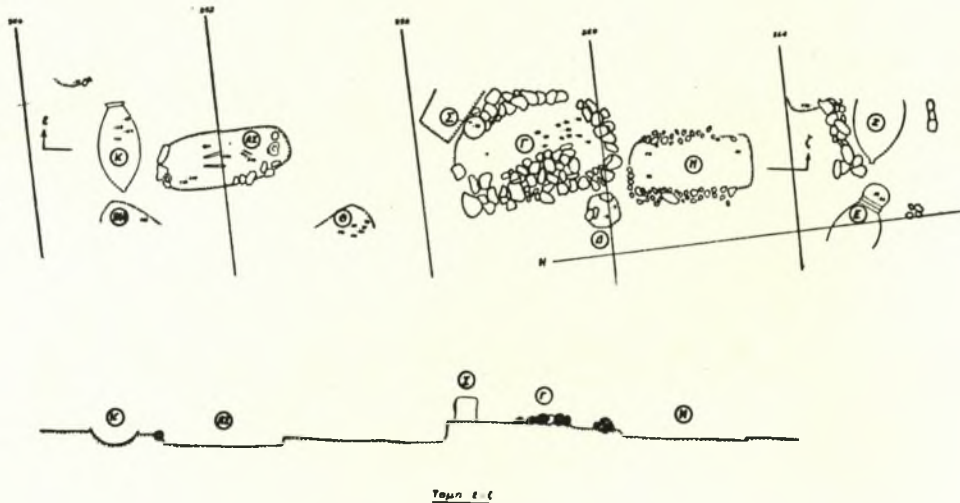
αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦλάχιστον, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὁ τύμβος διετηρήθη μέχρι τῆς ἐνάργεως τῆς ἀνασκαφῆς. Ἐβεβαιώθη περίβολος κτιστὸς διατηρηθεὶς κατὰ τὸ πλεῖστον (ἰδὲ Σχέδια 47 καὶ 50 καὶ πρβλ. Πίν. 132 γ καὶ 133 γ). Ἡ ταφή εὑρέθη ἀδιατάρακτος. Ἰχνη σκελετοῦ δὲν διεσώθησαν, ἀλλ' ἐκ τῆς θέσεως τῶν κοσμημάτων κατέστη σαφές, ὅτι ἡ κεφαλὴ ἦτο τοποθετημένη κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον. Ἐκατέρωθεν τῆς κεφαλῆς (ἰδὲ Πίν. 132 γ) ἀνὰ ἐν αγγείων: νοτίως ἢ πρόχους ἐν Πίν. 149 α (ἀριθ. LXV Γ 74) καὶ βορείως τὸ δίωτον ἀνοικτὸν αγγεῖον ἐν τῷ αὐτῷ Πίν. 132 γ (ἀριθ. LXV Γ 73). Κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον τῆς ταφῆς εὑρέθη τρίτον αγγεῖον, τὸ δίωτον ἀνοικτὸν αγγεῖον ἐν Πίν. 149 β (ἀριθ. LXV Γ 7).

Κατὰ τὴν θέσιν τῆς κεφαλῆς καὶ περὶ αὐτὴν (ἰδὲ Πίν. 132 δ) εὑρέθησαν τὰ κοσμήματα τῆς κόμης. Χαλκᾶ περιειλιγμένα σύρματα εὑρέθησαν εἰς τρεῖς σπεῖρας ἀριστερὰ (ἀριθ. LXV Γ 77) καὶ εἰς τέσσαρας σπεῖρας δεξιὰ (ἀριθ. LXV Γ 78) μετὰ τῶν ἀντιστοιχῶν κομβίων. Τρεῖς χρυσοὶ σπειροειδεῖς δακτύλιοι (ἀριθ. LXV Γ 83, 84, καὶ 85, ὁ μικρὸς) ἀνή-

κουν προφανώς εἰς τὸν διάκοσμον τῆς κόμης ὡς σφηκωτῆρες. Μεταξὺ τῶν κοσμημάτων τῆς κόμης εὐρέθησαν καὶ σιδηρᾶ λαβίς («τσιμπιδάκι»; ἀριθ. LXV Γ 87) καὶ χαλκοῦς δακτύλιος (LXV Γ 79, εὐδιάκριτος ἐν Πί ν. 132 δ κάτω ἀριστερά). Κατὰ τὸ κέντρον ἐν Πί ν. 132 δ διακρίνονται δεκατρεῖς ψῆφοι ὄρμου ἐξ ἠλέκτρον, ἀνήκουσαι προφανώς εἰς περιλαίμιον (ἀριθ. LXV Γ 86). Δύο χαλκαῖ ὀκτώσχημοι πόρπαι ἐκ σύρματος στρογγύλης τομῆς εὐρέθησαν εἰς τὴν φυσικὴν των θέσιν (ἀριθ. LXV Γ 75 καὶ 76).

Περαιτέρω πρὸς τὴν ὄσφυν (ιδὲ Πί ν. 132 γ καὶ 133 γ) εὐρέθησαν χαλκοῦς δακτύλιος (LXV Γ 80) ὁμοῖος πρὸς τὸν προαναφερθέντα (LXV Γ 79) καὶ χαλκᾶ δισκάρια (shieldbosses, ἀριθ. LXV Γ 81 καὶ 82)¹⁴.

Ταφή Δ. Πρὸς ΒΔ τῆς ταφῆς Γ καὶ εἰς ὕψος διάφορον, κατὰ ἐν περίπου μέτρον ὑψηλότερον τοῦ διαπέδου τῆς ταφῆς Γ (ιδὲ Πί ν. 133 γ καὶ 133 α), εὐρέθησαν δύο ἀγγεῖα

Σχεδ. 50. Τομὴ ε-ζ τοῦ τύμβου LXV

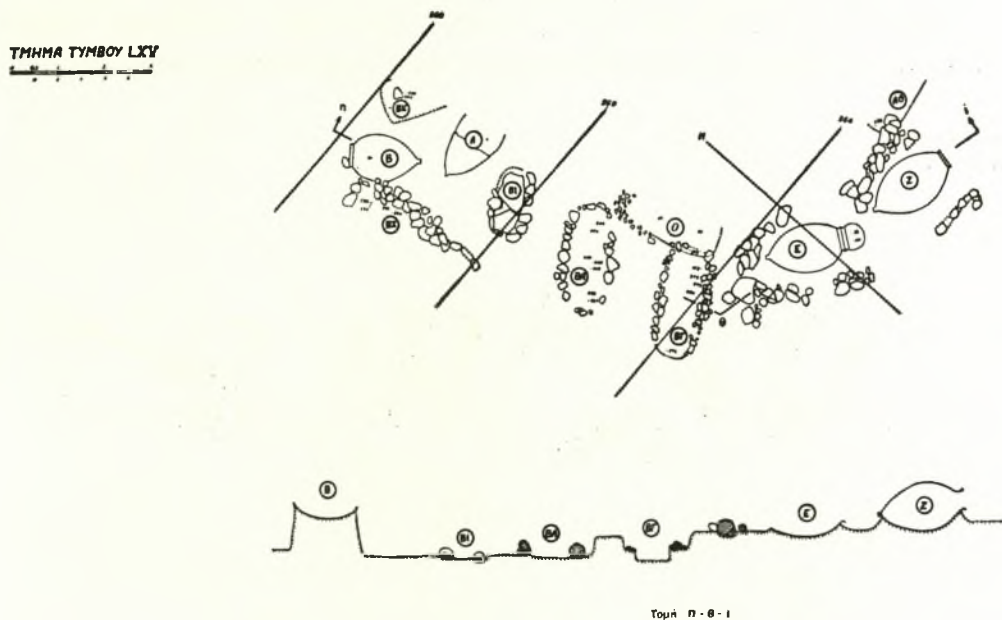
εἰς τεμάχια κατὰ χώραν (τὸ ἐν Πί ν. 149 β ὑπ' ἀριθ. LXV Δ 8 καὶ πρόχους ὑπ' ἀριθ. LXV Δ 9). Τὸ εὖρημα ὠνομάσθη συμβατικῶς «ταφή», ἀλλ' οὐδὲν ἕτερον εὐρέθη παρὰ τὰ ἀγγεῖα.

Ταφή Ε. Ἡ κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τεταρτημόριον ταφή Ε ἐγένετο ἐντὸς πίθου, τοῦ ὁποίου τὸ στόμιον ἐφράχθη διὰ τοῦ ἐν Πί ν. 149 γ ἀγγείου (ιδὲ Πί ν. 133 β καὶ πρβλ. Πί ν. 131 β καὶ Σχέδιον 51). Ὁ πίθος φέρει χαρακτηριστικὸν δακτύλιον κατὰ τὴν μετάβασιν ἀπὸ τῆς κοιλίας εἰς τὸν ὄμον. Πίθος καὶ κάλυμμα εὐρέθησαν εἰς τεμάχια καὶ πλήρη χωμάτων. Ἐντὸς τῶν χωμάτων εὐρέθησαν ἐκ τῶν κοσμημάτων τῆς νεκρᾶς ὅσα ἀπέμειναν, ἦτοι δύο χαλκοῖ δακτύλιοι (LXV Ε 33 α-β), ὁμοῖοι πρὸς τοὺς τῆς ταφῆς Γ (LXV Γ 79

14. Πρβλ. Μ. Andronikos ἐν *Balkan Studies* 2 (1961) σελ. 93 κ.έ. καὶ πίν. IV, 8.

καί 80), περιελιγμένα χαλκᾶ σύρματα εἰς ἕξ σπείρας (LXV E 34) καὶ πέντε χαλκᾶ κομβία διάφορα (LXV E 35α-δ καὶ 36).

Ταφή Ζ. Ἡ παρά τὴν ταφὴν Ε ταφὴ Ζ ἐγένετο ἐπίσης ἐντὸς πίθου, τοῦ ὁποῖου εὐρέθη μόνον τὸ κάτω πλάγιον μετὰ τῆς ὀξείας ἀπολήξεως (ιδε Πί ν. 130 γ ἀριστερὰ καὶ Πί ν. 131 β ἔμπρὸς καὶ πρβλ. Σχέδιον 51). Οὐδὲν εὐρέθη ἐντὸς τοῦ ἑλλιποῦς πίθου πλὴν τεμαχίων ἀνηκόντων εἰς πρόχουν, εἰς δίωτον μετὰ κομβιοσχήμεων λαβῶν καὶ εἰς φιαλόσχημον ἀγγεῖον (LXV Z 37).

Σχεδ. 51. Τομή η-θ-ι τοῦ τύμβου LXV

Ταφή Η. Καὶ ὁ πίθος τῆς ταφῆς Η εὐρέθη κατὰ τὸ (πρὸς τὴν γῆν) ἡμισυ, καὶ τοῦτο σεσηπὸς, εἰς τὸ δυτικὸν σκέλος τοῦ σταυροῦ (ιδε Πί ν. 131 α ἔμπρὸς καὶ πρβλ. Πί ν. 130 γ καὶ Σχέδιον 52). Οὐδὲν ἕτερον εὐρέθη πλὴν τῶν ἐν Πί ν. 133 δ δύο ἀγγείων (LXV Η 38 ἐν Πί ν. 149 α καὶ LXV Η 39 ἐν Πί ν. 149 δ).

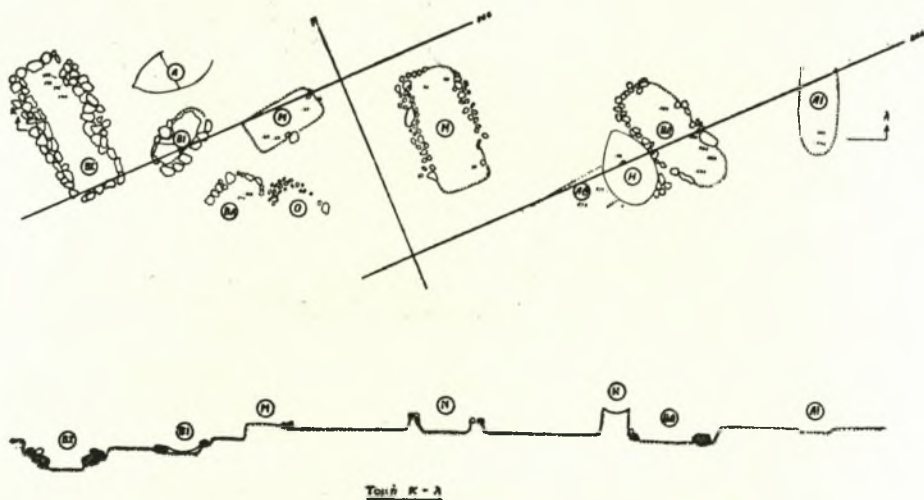
Ταφή Θ. Ἡ κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου ἐντὸς πίθου ταφὴ Θ εὐρέθη συλημένη, ὁ πίθος εἰς τεμάχια καὶ κατὰ μέρος μόνον διατηρούμενος (Πί ν. 134 α ὀπίσω καὶ Σχέδιον 48). Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ πίθου Θ καὶ τοῦ ἐπομένου I παρατηρήθη, ὅτι διὰ τὸν ἐνταφιασμόν τῶν ἐσκάφη τὸ φυσικὸν ἔδαφος εἰς βάθος περὶ τὰ 0,50 μ., ἐνῶ ὑπὲρ τὸ φυσικὸν τοῦτο ἔδαφος ὑψοῦτο ὁ τύμβος ἐκ τῶν συνήθων ἐρυθρωπῶν χωμάτων ἐν μέσῳ τῶν λίθων. Ἐκ τοῦ ἀρχικοῦ περιεχομένου τοῦ πίθου εὐρέθησαν ἐλάχιστα ὄστρακα (LXV Θ 40) καὶ λείψανα ὄστων.

Ταφή Ι. Ἡ παρά τὴν ταφὴν Θ ταφὴ Ι, ἐντὸς πίθου ἐπίσης, εὐρέθη ὁμοίως συλημένη (Πί ν. 134 α καὶ Σχέδιον 48). Ὁ πίθος σαθρὸς, εἰς τεμάχια, κατὰ μέρος διατηρούμενος. Διεσώθη τὸ ἐκ πλακὸς ἰώδους σχιστολίθου κάλυμμα (Πί ν. 134 α δεξιὰ, πρβλ. κάλυμμα

πίθου Κ ἐν Πί ν. 133 ε). Ἐντὸς τῶν χωμάτων εὐρέθησαν τεμάχια τριῶν τοῦλάχιστον προϊστορικῶν ἀγγείων, ἐν οἷς καὶ τεμάχια πρόχου, ἐτέρου ἀγγείου μετὰ κομβιοσχῆμων λαβῶν καὶ κυάθου (LXV I 41).

Ταφή Κ. Ἡ ἐντὸς πίθου ταφή Κ, κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου, εὐρέθη ἀσύλητος καὶ ὄλως ἀδιατάρακτος (ιδεὶ Πί ν. 133 ε καὶ 134 γ καὶ πρβλ. Σχέδιον 50). Ὁ πίθος εὐρέθη κατὰ χώραν πλήρης καίτοι τεμαχισμένος. Ἀντέσχευ ἐὶς τὰς ὑπερθευ πιέσεις τοῦ λιθοσωροῦ (πρβ. Πί ν. 130 β), τὸ στόμιον ἐξ ἄλλου εὐρέθη πεφραγμένον διὰ τῆς συνήθους πλακός, ὥστε τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ πίθου ἦτο κενὸν χωμάτων. Ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθησαν κατὰ χώραν (ὑπ' ὄψιν ἢ ἐκ τῆς βαρύτητος μετακίνησις) λείψανα ἐνὸς σκελετοῦ μὲ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ στόμιον τοῦ πίθου (πρὸς νότον), τρία ἀγγεῖα (πρόχους LXV K126,

ΤΜΗΜΑ ΤΥΜΒΟΥ LXV

Σχεδ. 52. Τομή κ-λ τοῦ τύμβου LXV

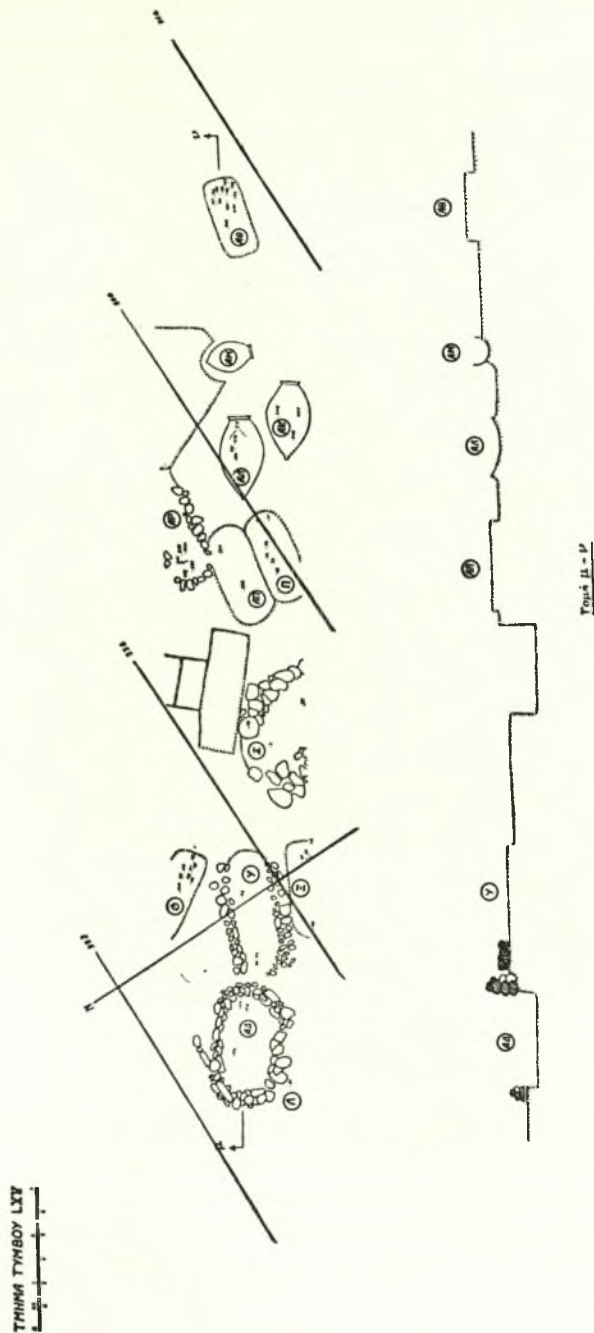
ἀγγεῖον μετὰ κομβιοσχῆμων λαβῶν LXV K 127 καὶ φιαλόσχημον LXV K 128) καὶ ἐκ τῶν κοσμημάτων τῆς νεκρᾶς δύο ὀκτώσχημοι πόρπαι μικραὶ LXV K 129 α-β).

Ταφή Α. Ὀνομάζεται «ταφή Α» συμβατικῶς, ὡς ὠνομάσθη κατ' ἀρχὴν, ἀγγεῖον εὐρεθὲν ἐκτὸς τῆς ταφῆς, εἰς τὴν ὁποῖαν, ὅταν ἀπεκαλύφθη πλήρως, ἐδόθη ἐν τέλει ἄλλος ἀριθμὸς (ΑΔ), διότι δὲν φαίνεται βέβαιον ὅτι ἢ πρόχους τῆς «ταφῆς» Α (LXV Α 21 ἐν Πί ν. 149 δ) ἀνήκει εἰς τὴν ταφὴν ΑΔ, τῆς ὁποίας τὸ ἐπίπεδον εὐρέθη εἰς βάθος μεγαλύτερον κατὰ 0,50 μ. περίπου. Οὐχ ἤττον δὲν ἀποκλείεται, ὅτι ἢ πρόχους Α 21 ἀνήκει εἰς τὴν ταφὴν ΑΔ, διότι εὐρέθη πλησίον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ αὐτὸ περίπου ὕψος πρὸς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τοῦ περιβόλου τῆς ταφῆς ΑΔ (ιδεὶ καὶ κατωτέρω, ταφὴν ΑΔ).

Ταφή Μ. Ἡ κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου ταφή Μ, (ιδεὶ Πί ν. 131 β κατὰ τὸ κέντρον ἐντεῦθεν τῶν πίθων Α καὶ Β καὶ πρβλ. Σχέδιον 52) χαρακτηρίζε-

ται κυρίως από τα εύρεθέντα εις τὸ αὐτὸ ἐπίπεδον τρία ἀγγεία (LXV M 22 ἐν Πί ν. 150 ε, LXV M 23 ἐν Πί ν. 149 ε καὶ LXV M 24 ἐν Πί ν. 149 ε), ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον εἰς

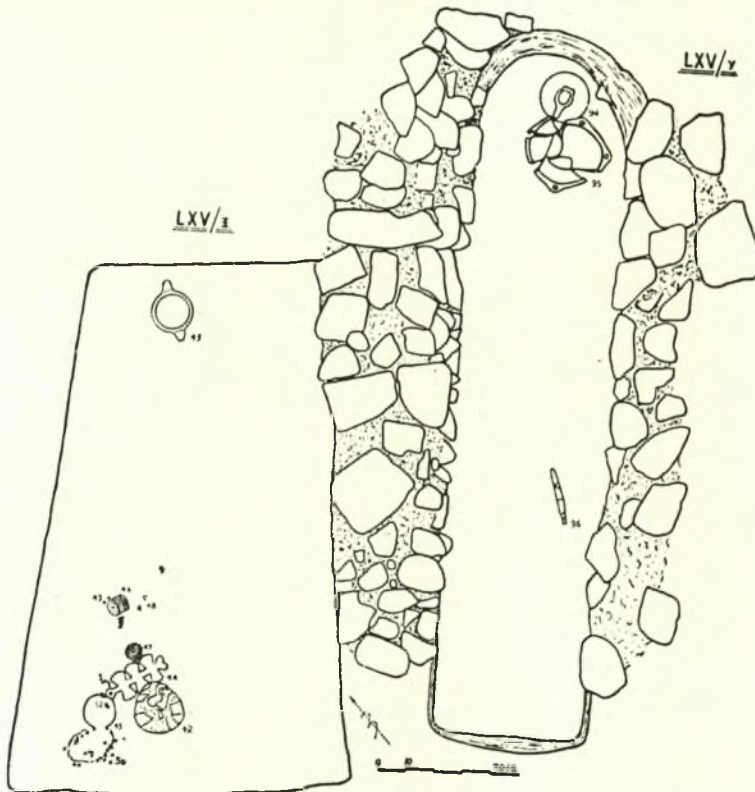

Σχεδ. 53. Τομή μ - ν τοῦ τύμβου LXV

συνήθη ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν ἄλλων (1,20 μ). Βέβαιος περίβολος ἢ ἄλλως διαμορφωμένος

τάφος δὲν εὐρέθη. Εὐρέθησαν μόνον, κατὰ τὸ μέσον τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ τῶν ἀγγείων, τρία κομβία χαλκᾶ (LXV M 25 α-γ).

Ταφή Ν. Ἡ κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τεταρτημόριον ταφή Ν περιβάλλετο διὰ περιβόλου ἐξ ἀργῶν λίθων εἰς ἐπαλλήλους σειράς, εὐρεθέντος μόνον κατὰ τὰς τρεῖς πλευρὰς πλὴν τῆς δυτικῆς (ιδεὲ Πί ν. 134 β καὶ πρβλ. Πί ν. 131 β δεξιὰ καὶ Σχέδια 50 καὶ 52). Κατὰ τὰ δύο ἄκρα τοῦ περιβόλου εὐρέθησαν ἀνὰ ἓν ἀγγεῖον, ἡ πρόχους LXV Ν 26 ἐν Πί ν. 149 ε καὶ ὁ ἀμφορεὺς LXV Ν 27 ἐν Πί ν. 150 β. Παρὰ τὴν πρόχου ἐυρέθη σιδηροῦν μαχαίριον (LXV Ν 28).

Σχεδ. 54. Τομαὶ Ξ καὶ Υ τοῦ τύμβου LXV

Ταφή Ξ. Ἡ κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου ταφή Ξ ἀποτελεῖ μετὰ τῆς ταφῆς Γ τὸ ζεύγος τῶν πλουσιωτέρων ταφῶν τοῦ τύμβου LXV, ἴσως δὲ καὶ τῶν παλαιωτέρων. Ἡ ταφή Ξ δὲν περιβάλλετο ὑπὸ περιβόλου (ιδεὲ Σχέδιον 54). Ἐκ τοῦ σκελετοῦ διατηρεῖτο μόνον μέρος τοῦ κρανίου (ιδεὲ Πί ν. 134 δ ἄνω δεξιὰ). Παρὰ τὸ κρανίον εὐρέθη πρόχους μετὰ συνεστραμμένης λαβῆς τύπου Lausitz (ἀριθ. LXV Ξ 42) καὶ εἰς ἀπόστασιν 1,20 μ. περίπου, κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ τάφου, ὡς συνήθως, τὸ ἀνοικτὸν, δίωτον καὶ γραπτῶς διακεκοσμημένον ἀγγεῖον LXV Ξ 43 (Πί ν. 150 α).

Περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ γενικῶς τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος εὐρέθησαν τὰ κοσμήματα τῆς νεκρᾶς. Μοναδικὸν εὑρημα καθ' ὅλον τὸν τύμβον LXV, ἀλλὰ καὶ γενικώτερον καθ'

όλην τὴν σωστικὴν ἀνασκαφὴν τῶν ἐτῶν 1960 καὶ 1961, ἀποτελεῖ τὸ κατὰ τὸ κέντρον τῆς φωτογραφίας ἐν Π ἰ ν. 134 δ ἀντικείμενον (LXV Ξ 44), πέμπτον ἤδη, ἐὰν προστεθῆ εἰς τὰ τέσσαρα ὅμοια ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ κ. Ἀνδρονίκου εὐρήματα τοῦ νεκροταφείου τῆς Βεργίνης¹⁵. Ἐκ τῶν συνηθεστέρων κοσμημάτων εὐρέθησαν περιλαίμιον ἐκ χαλκοῦ συνεστραμμένου σύρματος (LXV Ξ 45), χαλκοῦν ψέλιον σπειροειδές (LXV Ξ 46), χαλκῆ ὀκτώσχημος πόρπη (μόνον μία, πρὸ τοῦ στήθους μᾶλλον ἢ κατὰ τὸν ὦμον, LXV Ξ 47), ἔξ ὀκτώσχημοι δακτύλιοι (LXV Ξ 48α-ζ^{15α}, ἔξ ὧν ὁ εἰς εἰκονίζεται ἐν τῷ Σ χ ε δ ἰ φ 10) περὶ τὰ τεσσαράκοντα καρφιδια (tutuli¹⁶, καταγραφέντα ὑπ' ἀριθ. LXV Ξ 50), δύο κοσμήματα ὀκτώσχημα (LXV Ξ 51 α-β), τέσσαρες ψῆφοι ἠλέκτρινοι (LXV Ξ 53 α-δ), δύο χαλκᾶ κομβία (LXV Ξ 49) καὶ τμήματα χαλκῶν περιειλιγμένων συρμάτων τῆς κόμης (LXV Ξ 52).

Ταφή Ο. Ἡ ταφή Ο, κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου, περιεβάλλετο διὰ περιβόλου ἐξ ἀργῶν λίθων εἰς πλείονας ἐπαλλήλους σειράς, τοῦλάχιστον κατὰ τὸ εὐρεθὲν διατηρημένον ἀνατολικὸν μέρος του, μόλις διακρινόμενον ἐν Π ἰ ν. 130 γ, ἀριστερά. Ἐντὸς τοῦ περιβόλου εὐρέθησαν μόνον ἡ πρόχους LXV Ο 55 ἐν Π ἰ ν. 150 α καὶ δύο ἀμφικωνικοὶ χαλκοὶ δακτύλιοι (LXV Ο 57 α-β). Ἀξιοσημείωτον ἐκ τῶν περισυλλεγόντων ὀστράκων ἓν τεμάχιον ἀγγείου φέρον ἐπιδιόρθωσιν διὰ μολυβδίνης ταινίας¹⁷.

Ταφή Π. Ἡ κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν τεταρτημόριον, παρὰ τὸ κέντρον τοῦ τύμβου ταφή Π, εὐρέθη ἀσύλητος καὶ ὅλως ἀδιατάρακτος (ιδεῖ Π ἰ ν. 134 ε καὶ 135 α). Δὲν εἶχε περιβόλον. Αἱ ἀποστάσεις ἐν γένει μεταξὺ τῶν ἀντικειμένων καὶ αἱ μικρογραφικαὶ διαστάσεις αὐτῶν τούτων τῶν κοσμημάτων καθιστοῦν πιθανώτατον, ὅτι ἡ ταφή εἶναι παιδική. Ἐκ τοῦ σκελετοῦ διετηρήθησαν μόνον δδόντες σαφῶς διακρινόμενοι μεταξὺ τῶν συρματινῶν περιλαιμιῶν ἐν Π ἰ ν. 135 α. Ἐκτὸς τῶν τεσσάρων πηλίνων ἀγγείων (LXV Π 58-61 ιδεῖ Π ἰ ν. 150 β-γ), εὐρέθησαν τὰ ἐξῆς κοσμήματα: Δύο περιλαίμια (LXV Π 62 α-β), ὅμοια πρὸς τὸ προαναφερθὲν LXV Ξ 45, περιειλιγμένα σύρματα εἰς δύο σπείρας συναπτόμενα διὰ κομβίου (LXV Π 63), μικρὰ ὀκτώσχημος πόρπη (LXV Π 64, ιδεῖ Σ χ ε δ ἰ ο ν 10), σχετικῶς βαρὺ χαλκοῦν ψέλιον (LXV Π 65, Π ἰ ν. 135 α ἄνω δεξιὰ), ἀκέραιον καὶ ἕτερα εἰς τεμάχια ὀκτώσχημα μικρὰ κοσμήματα καὶ κομβία (LXV Π 66, ἔξ ὧν τὸ ἀκέραιον εἰκονίζεται ἐν Σ χ ε δ ἰ φ 10^{17α}) καὶ χρυσοῦς δακτύλιος (LXV Π 67).

Ταφή Ρ. Ἡ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον ταφή Ρ εὐρέθη ἐντὸς σωροῦ λίθων καὶ ἡ ἀποκάλυψις καὶ ἀπεικόνισις αὐτῆς ὑπῆρξε δυσχερής. Τὸ Σ χ ε δ ἰ ο ν 47 καὶ ἡ φω-

15. Πρβλ. τελευταίως ἐν *Balkan Studies* 2 (1961) σελ. 94 καὶ πίν. V 10 (=Τὸ Ἔργον 1960, σελ. 89, εἰκ. 102 ἀνεστραμμένη) καὶ 11 (=Τὸ Ἔργον 1959, σελ. 57, εἰκ. 55), εἰς ἃ πρόσθετος τὸ ἐν Τὸ Ἔργον 1961, σελ. 103, εἰκ. 98 καὶ 99. Τὸ ἡμέτερον εὐρημα (μῆκους 0,24 μ.) εἶναι περισσότερον ἐπιμελημένον, καμπυλόγραμμον μᾶλλον παρὰ τριγωνικόν, μάλιστα δὲ διάφορον κατὰ τὴν κορυφήν.

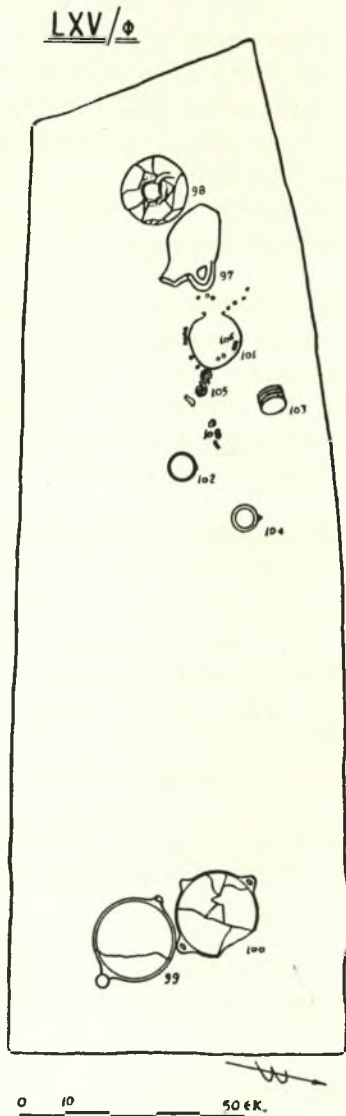
15α. Διὰ τὸ σχῆμα πρβλ. προσφάτως ὅμοια ἐκ Πολωνίας ἐν *Wiadomosci Archeol.* [= *Bull. Arch. Polonais*], XXVIII (1962) σελ. 244, εἰκ. 2 καὶ πίν. LII (περὶ τῆς χρονολογίας ιδεῖ αὐτόθι σελ. 250, ὅπου περίληψις εἰς τὴν ἀγγλικήν).

16. *Balkan Studies* ἔ. ἀ. σελ. 94 καὶ πίν. V, 10 ἀριστερὰ καὶ τὸ Ἔργον 1961 σελ. 89, ὅπου περιγράφονται τοιαῦτα «καρφάκια» εὐρεθέντα ἐπίσης παρὰ τὴν κεφαλὴν νεκρᾶς.

17. Πρβλ. W. A. Heurtley, *Prehistoric Macedonia* σελ. 102 καὶ εἰκ. 86 f καὶ g.

17α. Ὅμοια πρὸς τὸ εἰκονιζόμενον ἐν Σχεδ. 10 ὑπ' ἀριθ. LXV Π 66. Βλ. Evzen Plesl, *Luzická Kultura* κλπ. [= *Die Lansitzer Kultur in Nordwestböhmen*, εἰς τὴν *σχεσοσλοβακικὴν*, μετὰ γερμανικῆς περιλήψεως σελ. 239 κ.έ.], Πράγα 1961, πίν. LII.

τογραφία ἐν Πί ν. 135 β δεικνύουν φάσιν τῆς ἀνασκαφῆς. Σημειοῦνται τὰ γενόμενα εὐρήματα, ἦτοι ἡ πρόχους ἐν Πί ν. 150 γ (LXV P 69), σιδηροῦν μαχαίριον (LXV P 70) καὶ δύο ἀμφικωνικαὶ χαλκαὶ ψῆφοι (LXV P 71 α-β). Ἐν Πί ν. 135 β διακρίνονται καὶ τὰ εὐρεθέντα λείψανα ὀστέων.

Σχεδ. 55. Ταφή Φ τοῦ τύμβου LXV

(LXV Φ 97-99) καὶ τὸ φιαλόσχημον LXV Φ 100. Ἡ θέσις τῆς κεφαλῆς ἦτο παρὰ τὰς δύο πρόχους καὶ περὶ αὐτὴν εὐρέθησαν περιλαίμιον ἐκ χαλκοῦ συνεστραμμένου σύρματος (LXV Φ 101), τμῆμα χαλκοῦ περιελιγμένου σύρματος (LXV Φ 106 α) καὶ χαλκοῦν ὀκτώσχημον κόσμημα (LXV Φ 106 β). Περὶ τὰς πενήτηντα ὀστέϊνα ψῆφοι κυλινδρικής τομῆς (LXV Φ 107) εὐρέθησαν περὶ τὸ περιλαίμιον καί, κατωτέρω πρὸ τοῦ στήθους μᾶλλον ἢ κατὰ τοὺς ὤμους, εὐρέθη μία μικρὰ χαλκῆ πόρπη ὀκτώσχημος (LXV Φ 105), δύο δακτύλιοι χαλκοῖ (LXV Φ 108 α-β), δύο ψέλια (LXV Φ 102 καὶ

Ταφή Σ. Κατὰ τὸ κέντρον τοῦ τύμβου εἰς ὕψος 0,40 μ. περίπου ἀπὸ τοῦ ἐπιπέδου τῆς ταφῆς Γ εὐρέθη καὶ κατ' ἀνάγκην κατεστράφη διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἀνασκαφῆς ἡ ταφή Σ βεβαιωθείσα οὐ μόνον ἐκ τῆς ἐν Πί ν. 150 γ πρόχου (LXV Σ 72), φαινομένης ἐν Πί ν. 133 γ ἐμπρός, ἀλλὰ καὶ ἐκ λειψάνων σκελετοῦ, ὁ ὁποῖος ἐξετείνετο ὑπεράνω καὶ κατὰ τὸ πλάτος τῆς ταφῆς Γ (πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 50).

Ταφή Τ. Ἡ ταφή Τ, ἄνευ περιβόλου, ἀπεκαλύφθη κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς σταυροειδοῦς τομῆς εἰς τὸ νότιον σκέλος τοῦ σταυροῦ (ιδε Πί ν. 135 γ). Εὐρέθησαν ἡ πρόχους (LXV Τ 88) ἐν Πί ν. 150 ε, ζευγος χαλκῶν πορπῶν (LXV Τ 89 καὶ 90), ζευγος ψελίων (LXV Τ 91 καὶ 92) καὶ τεμάχια χαλκῆς ταινίας (πλάτους 0,014 μ., διαδήματος πιθανῶς, ὑπ' ἀριθ. LXV Τ 93), τὰ ὁποῖα σημειοῦνται ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ τύμβου, ἀλλὰ δυσκόλως διακρίνονται ἐν Πί ν. 135 γ κατὰ τὴν κάτω ἀριστερὰ γωνίαν.

Ταφή Υ. Ἡ ταφή Υ, κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου, περιεβάλλετο ὑπὸ ὕψηλοῦ περὶ τὰ 0,40 μ. περιβόλου ἔλλιπους κατὰ τὰς δύο στενάς πλευράς (ιδε Σ χ έ δ ι ο ν 54 καὶ 53). Ἐντὸς τοῦ περιβόλου εὐρέθησαν ἡ πρόχους (LXV Υ 94) καὶ τὸ φιαλόσχημον ἀγγεῖον (LXV Υ 95) ἐν Πί ν. 136 α καὶ εἰς ἀπόστασιν 1,30 μ. σιδηροῦν μαχαίριον (LXV Υ 96).

Ταφή Φ. Παραπλεύρως τῆς ταφῆς Υ εὐρέθη ἡ ἄνευ περιβόλου ταφή Φ (ιδε Πί ν. 136 β καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 55). Αὕτη περιεῖχε τὰ ἀγγεῖα ἐν Πί ν. 151 γ

103) και τὸ μοναδικὸν καθ' ὄλην τὴν σωστικὴν ἀνασκαφὴν 1960-1961 χαλκοῦν περιήπτον τοῦ Σ χ ε δ ί ο υ 10, ἀριθ. LXV Φ 104.

Ταφή Χ. Ἡ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου ἐντὸς πίθου ταφή Χ εὑρέθη ἀσύλητος (Πί ν. 136 γ και 137 α). Ὁ πίθος περιεῖχε, συγκεντρωμένα ἐκ τῆς βαρύτητος, τὰ ἀγγεῖα ἐν Πί ν. 150 ζ (LXV X 131-133), και τὰ συνήθη κοσμήματα, ἤτοι χαλκᾶ περιειλιγμένα σύρματα (LXV X 135), περὶ τὰς δεκαπέντε ψήφους ἐξ ἡλέκτρου (LXV X 137) και τρεῖς χαλκᾶς ὀκτώσχημους πόρπας (LXV X 134 α-γ).

Ταφή Ψ. Κατὰ τὸ αὐτὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον ἀπεκαλύφθη και ἡ ἐπίσης ἐντὸς πίθου ταφή Ψ (Πί ν. 137 γ). Ὁ πίθος εὑρέθη εἰς τεμάχια κατὰ χώραν, ἐλλιπὴς κατὰ τὸν πυθμένα ἐξ ἀρχῆς, ὡς φαίνεται, ὅθεν οἱ ἄκροι πόδες τοῦ σκελετοῦ ἐξεῖχον. Ἐκ τῶν ρωγμῶν και ὀπῶν χρώματα εἰσελθόντα ἐπλήρωσαν τὸν πίθον, ὅπερ ἴσως συνετέλεσεν εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ σκελετοῦ, ὁ ὁποῖος κατὰ μοναδικὴν ἐξαιρεσιν εὑρέθη σχεδὸν ἀκέραιος και ὄλως ἀδιατάρακτος (Πί ν. 137 β). Ἐκτὸς τοῦ σκελετοῦ εὑρέθησαν ἡ μικρὰ πρόχους ἐν Πί ν. 150 ε (LXV Ψ138) και τεμάχια σιδηροῦ μαχαιρίου (LXV Ψ139).

Ταφή Ω. Ἐκ τῆς παρὰ τὴν Ψ ταφῆς Ω εὑρέθη μόνον τὸ κάτω ἡμισυ περίπου πίθου κατεστραμμένου (πρβλ. Σ χ ε δ ί ο ν 48) και ἐντὸς αὐτοῦ, μεταξὺ χωμάτων, πολλὰ τεμάχια ἀγγείων (LXV Ω 140).

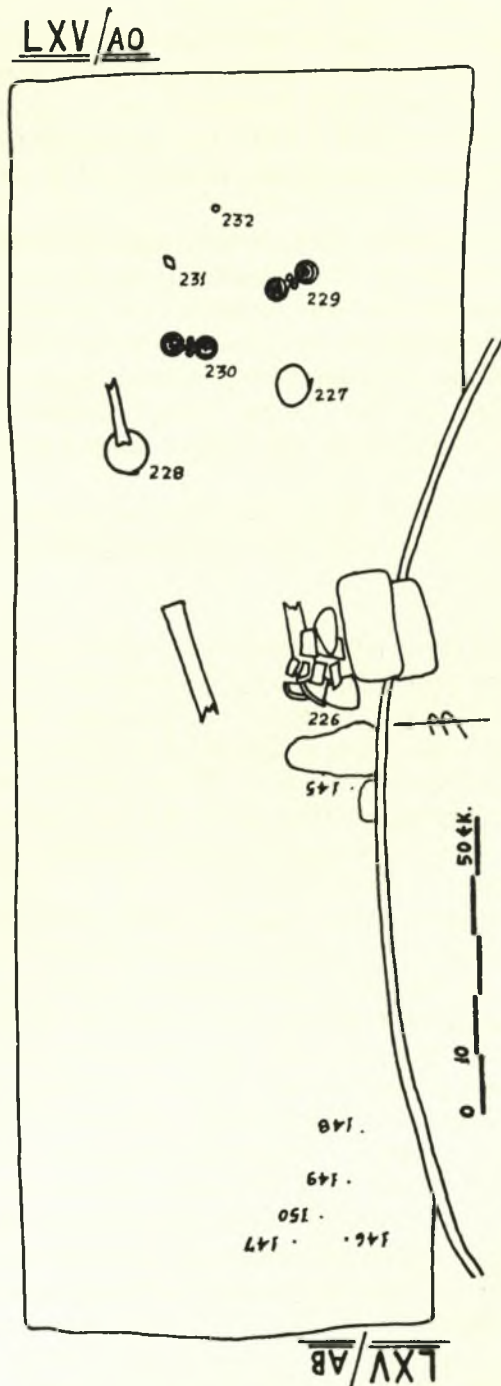
Ταφή ΑΑ. Ἡ κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ νοτιοανατολικοῦ τεταρτημορίου τοῦ τύμβου «ταφή» ΑΑ παρέχει προβλήματα. Παρατηρητέα ἐν ἀρχῇ ἢ ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην ταφήν ἔκκεντρος θέσις τῆς. Καταλαμβάνει τὴν ΝΑ γωνίαν τοῦ τετραπλεύρου, ἐνῶ αἱ τρεῖς ἄλλαι γωνίαι ἐρευνηθεῖσαι εὑρέθησαν κεναί. Σαφῆς περίβολος ἀδιατάρακτος δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἐκκαθαρισθῇ. Ἡ παρεχομένη εἰς τὸ Σ χ ε δ ί ο ν 47 εἰκὼν παρέχει ἀκριβῶς ἰδέαν τῆς ἀνωμαλίας. Ἐξ ἄλλου αἱ φωτογραφίαι ἐν Πί ν. 137 δ και 138 α ἐλήφθησαν κατόπιν τῆς ἀπομακρύνσεως ὄλων τῶν λίθων. Τοῦτο ἔγινε διότι διεπιστώθησαν εὐρήματα και ὑπὸ τοὺς λίθους τοὺς εἰκονιζομένους ἐν τῷ Σ χ ε δ ί ω 47.

Ἡ θέσις και ἡ ταξινόμησις τῶν εὐρημάτων πείθει, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀνήκουν πάντα εἰς μίαν και τὴν αὐτὴν ταφήν και μάλιστα ἀδιατάρακτον. Τὸ πιθανὸν συμπέρασμα εἶναι, ὅτι ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ἀπερριφθησαν ὑπὸ ἀδήλους συνθήκας και κατ' ἄγνωστον χρόνον τὰ γενόμενα εὐρήματα. Ταῦτα εἶναι κατ' ἀριθμητικὴν σειρὰν :

Ἡ μεγαλυτέρα πασῶν τῶν εὐρεθεισῶν κατὰ τὴν σωστικὴν ἀνασκαφὴν 1960-1961 χαλκῆ ὀκτώσχημος πόρπη μήκους 0,16 μ. (LXV ΑΑ 141). Σπειροειδῆς σφηκωτῆρ χαλκοῦς (LXV ΑΑ 142). Τὸ ἐν Πί ν. 137 δ ἄνω δεξιὰ ἰδιόμορφον χαλκοῦν ἐξάρτημα ἐκ δύο μερῶν, ἤτοι ἐκ μικκύλου ἀγγείου κάτω και ἐκ καλύμματος ἀπολήγοντος ἐκατέρωθεν εἰς πτηνόμορφον ἀπόληξιν (LXV ΑΑ 143). Ἐξ χαλκαῖ ἀμφικωνικαὶ ψῆφοι ὄρμου (LXV ΑΑ 144 α-ζ). Ὁ ἐν Πί ν. 151 ζ τροχήλατος σκύφος (LXV ΑΑ 168). Τὸ ἐν Πί ν. 138 α, ἔμπροσθεν, ἀγκυρόσχημον χαλκοῦν ἀντικείμενον εἰκονιζόμενον ἐν Σ χ ε δ ί ω 10 (LXV ΑΑ 169)¹⁸ και τὸ πλησίον ἐν τῇ αὐτῇ εἰκόνι σιδηροῦν μαχαιρίον (LXV ΑΑ 170). Δύο τεμάχια χαλκῶν περιειλιγμένων συρμάτων (LXV ΑΑ 171), ὡς τὸ προαναφερθὲν ὑπ' ἀριθ. (LXV ΑΑ 142). Τρεῖς μικραὶ χαλκαῖ ὀκτώσχημοι πόρπαι (LXV ΑΑ 172—174).

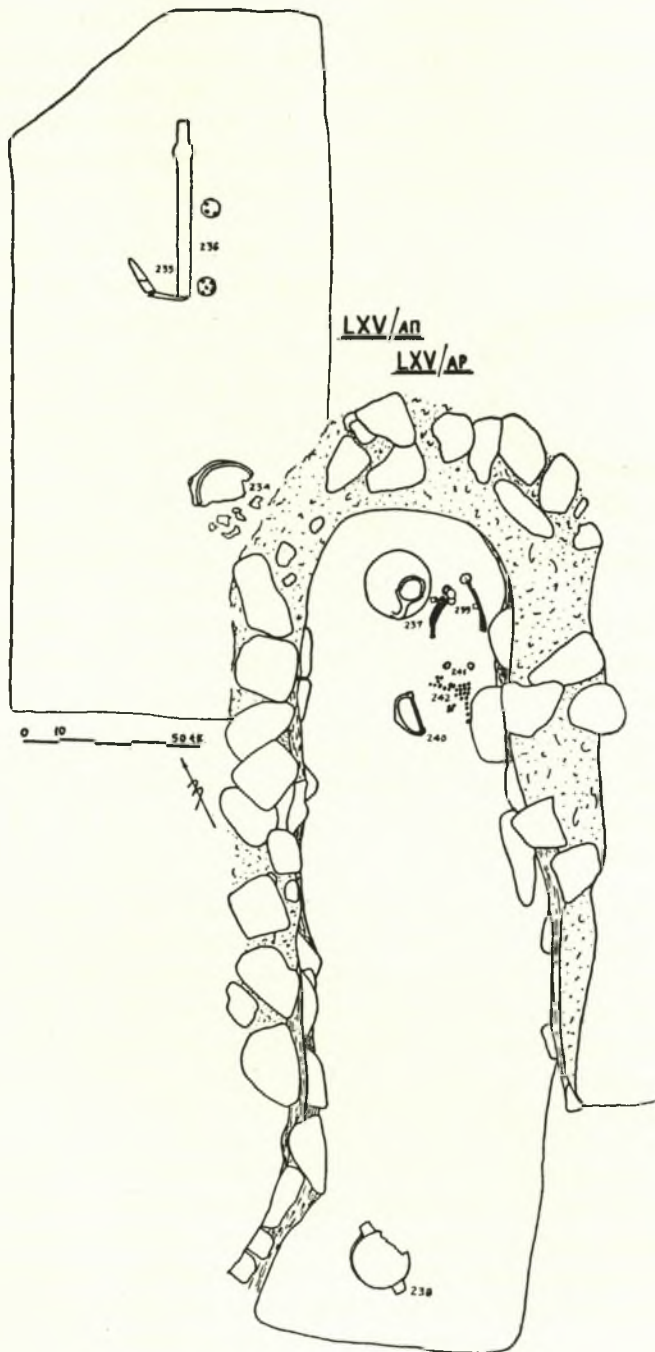
18. Ἴδὲ ὁμοιον ἀπὸ τὴν Τσαουσίτσαν ἐν BSA 26 (1923-25) σελ. 11 και πίν. II 2 h.

Δύο ακόμη χαλκαί άμφικωνικά ψήφοι (LXV ΑΑ 175 α-β) και τέλος χαλκοῦς δακτύλιος (LXV ΑΑ 176).

Σχδ. 56. Ταφai AB και ΑΟ του τύμβου LXV

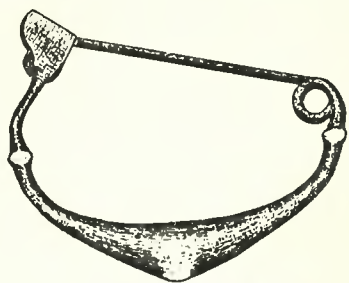
Ταφή ΑΒ. Παρά τὸν πίθον Ω, περὶ οὗ ἰδὲ ἀνωτέρω, εὗρέθησαν τὰ ἐν Π ἰν. 138 β

Σχεδ. 57. Ταφαί ΑΠ καὶ ΑΡ τοῦ τύμβου LXV

δύο ἀγγεῖα (LXV AB 145, καὶ 146, δι' ὃ πρβλ. Π ἰν. 151 ζ), καὶ παρὰ ταῦτα τεμαχι-

σμένη χαλκή ταινία διαδήματος πλάτους 0,016 μ. (LXV AB 148), δύο ψέλια τὸ ἐν ὑπεράνω τοῦ ἄλλου ἐντὸς τοῦ κύκλου τοῦ διαδήματος (LXV AB 149 α-β) καὶ μεταξὺ τῶν ψελίων καὶ τῶν ἀγγείων, δύο μικραὶ χαλκαὶ ὀκτώσχημοι πόρπαι (LXV AB 150 α-β), καὶ σιδηροὺν μαχαίριον (LXV AB 151). Εἶναι προφανὲς ὅτι ἔχομεν διάφορα ἀντικείμενα ταφῆς συγκεντρωμένα. Εἰς ἀπόστασιν 0,75 μ. πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ταφῆς ΑΟ εὐρέθη ἡ πρόχους ἐν Πί ν. 151 ς (LXV AB 145). Τὰ τρία ἀγγεῖα τῆς ταφῆς ΑΒ εἶναι τροχήλατα. Δημιουργεῖται πρόβλημα σχέσεων τῆς κατεστραμμένης ταφῆς Ω, τῆς «ταφῆς» ΑΒ καὶ τῆς ταφῆς ΑΟ, περὶ ἧς κατατέρω (ιδὲ καὶ Σχέδιον 56).

Σχεδ. 58. Ἡ χαλκὴ πόρπη LXV

λαβὶς (LXV ΑΓ 155), καὶ τὸ εἰκονιζόμενον ἐν Σχέδιῳ 10 ἀμφικωνικὸν κόσμημα (περίπτρον) φέρον καὶ ἐγχαράκτους, ἀνά τρεῖς καθ' ἕκαστον ὄμον, διπλοῦς κύκλους (LXV ΑΓ 156).

Ταφή ΑΔ. Ἡ ταφή ΑΔ, κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν τεταρτημόριον, περιεβάλλετο ὑπὸ περιβόλου ἐξ ἀργῶν λίθων εἰς ἐπαλλήλους σειρὰς (ιδὲ Σχέδιον 53). Ἐντὸς τοῦ περιβόλου εὐρέθησαν τὰ ἐν Πί ν. 151 α ἀγγεῖα LXV ΑΔ 177 καὶ 178 καὶ δύο ψῆφοι ἐξ ἠλέκτρον (LXV ΑΔ 179).

Ταφή ΑΕ. Ἡ ταφή ΑΕ εὐρέθη παρὰ τὴν κορυφὴν τοῦ τύμβου εἰς βάθος περὶ τὰ 2 μ. (Πί ν. 139 α καὶ Σχέδιον 48). Ἐκ τοῦ σκελετοῦ διεσφύζετο, πλὴν ἄλλων λειψάνων, τὸ κρανίον (Πί ν. 139 α ἐμπρός). Παρ' αὐτὸ εὐρέθησαν δύο χαλκαὶ ὀκτώσχημοι πόρπαι (LXV ΑΕ 182α-β). Τὰ συνήθη δύο ἀγγεῖα (Πί ν. 151 β, ΑΕ 180-181) εὐρέθησαν παρὰ τὸν κανόνα, τὸ μὲν ἀνοικτὸν (μετὰ κομβιοσχημῶν λαβῶν, LXV ΑΕ 181) κατὰ τὴν θέσιν τῶν μηρῶν, ἡ δὲ πρόχους (LXV ΑΕ 180) εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον τοῦ τάφου. Ἰδὲ καὶ κατατέρω περιγραφὴν ταφῆς ΒΘ.

Ταφή ΑΖ. Ἐν τῇ ταφῇ ΑΖ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου (Πί ν. 139 β καὶ Σχέδιον 49) εὐρέθησαν ἀρκετὰ καλῶς διατηρημένοι δύο σκελετοί. Εἰς, μὲ τὴν κεφαλὴν κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν ἄκρον, εὐρέθη κείμενος ἐκτάδην κατὰ χῶραν, ἐνῶ τὰ λειψάνα ἑτέρου σκελετοῦ εὐρέθησαν μᾶλλον συγκεντρωμένα κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον τοῦ τάφου (Πί ν. 139 β ἐμπρός). Πλησίον εὐρέθησαν τὰ ἐν Πί ν. 151 ε δύο ἀγγεῖα (LXV ΑΖ 183 καὶ 184), κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἄκρον, παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐκτάδην νεκροῦ, τὸ ἐν τῇ αὐτῇ εἰκόνι ἀνοικτὸν ἀγγεῖον μετὰ κομβιοσχημῶν λαβῶν ὑπ' ἀριθ. LXV ΑΖ 185. Πλησίον εὐρέθη καὶ ἡ χαλκὴ ὀκτώσχημος πόρπη LXV ΑΖ 186.

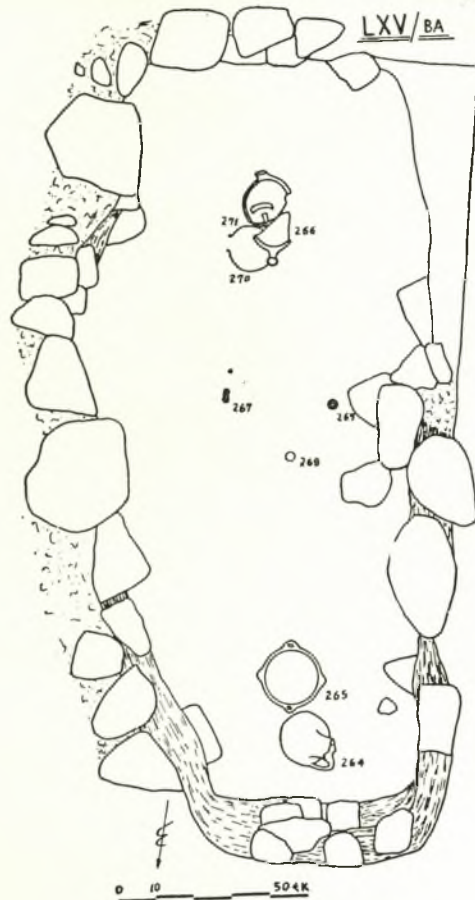

Ταφή ΑΗ. Ἡ ταφή ΑΗ ἀπεκαλύφθη κατὰ τὸ νότιον σκέλος τῆς σταυροειδοῦς τομῆς. Περιεβάλλετο ὑπὸ περιβόλου ἐκ λίθων ἑλλιποῦς κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τμήμα (ἰδὲ Σχέδιον 47 καὶ 48). Ἐντὸς τοῦ περιβόλου εὑρέθησαν, ἐκτὸς λειψάνων ὀστέων, χαλκοῦν ψέλιον (LXV ΑΗ 187), σιδηροῦν μαχαίριον εἰς τεμάχια (LXV ΑΗ 188), ἕτερον δρεπανοειδὲς (LXV ΑΗ 189), κατὰ δὲ τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον τεμάχιον χαλκοῦ περιειλιγμένου σύρματος (LXV ΑΗ 190). Ὑπὸ λίθου τοῦ περιβόλου εὑρέθη ἡ ἐν Πί ν. 151 β πρόχους LXV ΑΗ 315.

Ταφή ΑΘ. Διὰ τὴν «ταφήν» ΑΘ ἰσχύουν μὲ τὰς ἀναγκαίας τροποποιήσεις ὅσα ἐλέχθησαν ἀνωτέρω διὰ τὴν ταφήν ΑΑ. Πρβλ. καὶ κατωτέρω «ταφήν» ΑΙ. Εἰς τὸ ἄκραιον τοῦτο σημεῖον τοῦ τύμβου (πρβλ. καὶ Σχέδιον 53 διὰ τὸ βάθος) εὑρέθησαν συγκεντρωμένα (Πί ν. 139 γ): τρεῖς χαλκαῖ ὀκτώσχημοι πόρπαι (LXV ΑΘ 191 - 193), τρία χαλκᾶ ψέλια ρομβοειδοῦς τομῆς μετ' ἐγχαράκτου γεωμετρικῆς διακοσμῆσεως (LXV ΑΘ 194 α-β καὶ 195), δύο σιδηρᾶ μαχαίρια (LXV ΑΘ 196 καὶ 197), τὸ εἰκονιζόμενον ἐν Σχέδιῳ 10 χαλκοῦν ὀκτώσχημον κόσμημα (LXV ΑΘ 198), χαλκοῦς δακτύλιος (LXV ΑΘ 199) καὶ τεμάχια χαλκῆς ταινίας (LXV ΑΘ 200 καὶ 201). Τέλος εἰς μικρὰν ἀπόστασιν (0,46 μ.) πρὸς βορρᾶν εὑρέθη ἡ ἐν Πί ν. 152 ε πρόχους LXV ΑΘ 202.

Ταφή ΑΙ. Κατ' ἀρχὴν ἰσχύουν καὶ διὰ τὴν «ταφήν» ταύτην ὅσα ἐλέχθησαν ἀνωτέρω διὰ τὴν πλησίον αὐτῆς «ταφήν» ΑΘ. Εὑρέθησαν (Πί ν. 140 α, πρβλ. καὶ Σχέδιον 52) μεμονωμένα πρόχους καὶ φιαλόσχημον ἀγγεῖον εἰς τεμάχια.

Ταφή ΑΚ. Ἡ κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν τεταρτημόριον ἐντὸς πίθου ταφή ΑΚ εὑρέθη ἀδιατάρακτος (Πί ν. 140 β ἔμπρως, 140 γ ὀπίσω καὶ 141 α, πρβλ. καὶ Σχέδιον 49). Ὁ πίθος εὑρέθη εἰς τεμάχια κατὰ χώραν μὲ τὸ στόμιον πεφραγμένον δι' ἐπὶ τούτῳ κατειργασμένης πλακὸς σχιστολίθου, ἔφερε δὲ κατὰ τὸν πυθμένα ἐπισκευὴν διὰ μολύβδου¹⁹. Ἐντὸς τοῦ πίθου εἰσέρρευσε ἐκ τῶν ρωγμῶν ἐλάχιστον χῶμα. Εὑρέθησαν λεί-

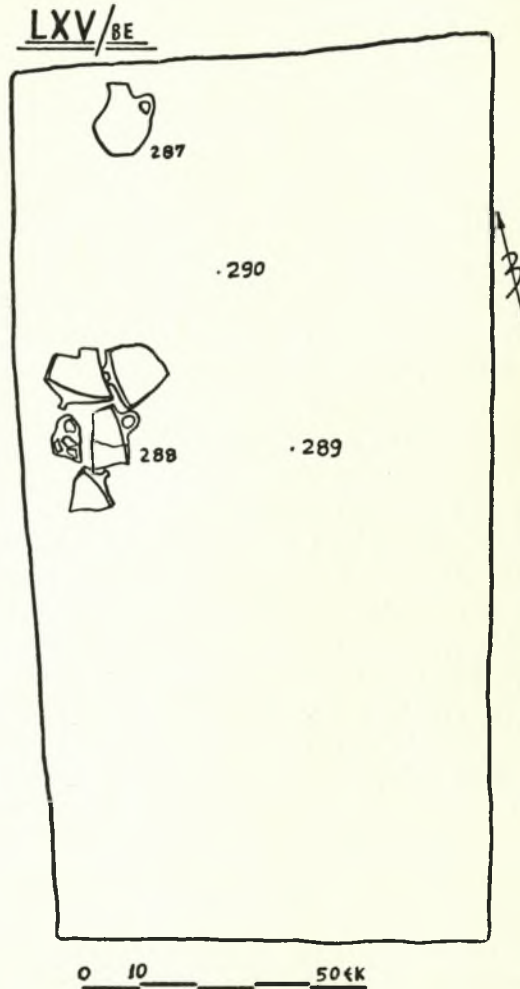

Σχεδ. 59. Ἡ ταφή ΒΑ τοῦ τύμβου LXXV

19. Ἴδὲ καὶ ἀνωτέρω ἐν περιγραφῇ ταφῆς LXV Ο.

ψανα δύο σκελετῶν τεταραγμένα ἐκ τῆς βαρύτητος μόνον ὡς καὶ κτερίσματα ἦτοι τὰ ἐν Πί ν. 151 δ ἄγγεϊα (LXV AK 206—208) καὶ ὀστεῖνη ψῆφος (LXV AK 209).

Ταφή ΑΑ. Ἡ πλησίον τῆς ταφῆς ΑΚ, ἐντὸς πίθου ἐπίσης, ταφή ΑΑ εὐρέθη ὁμοίως ἀδιατάρακτος (Πί ν. 140 β ἄριστερὰ καὶ 140 γ ἔμπρός, πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 49). Ὁ πίθος,

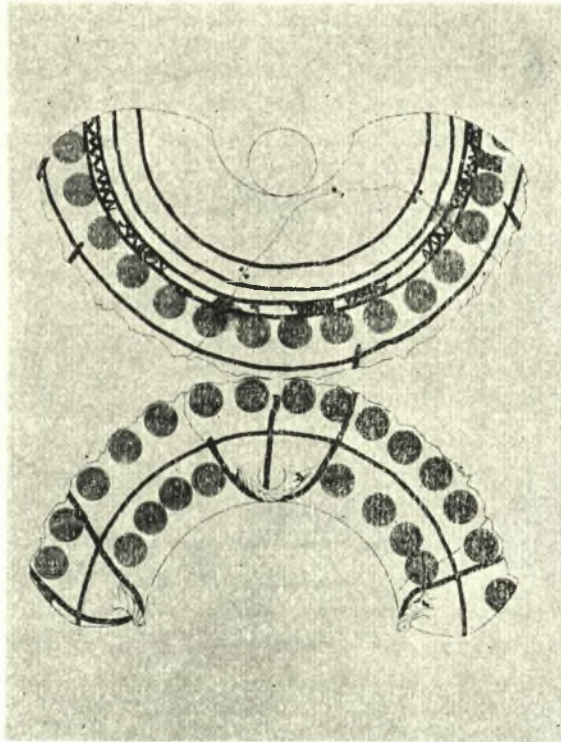

Σχεδ. 60. Ἡ ταφή ΒΕ τοῦ τύμβου LXV

εἰς τεμάχια κατὰ χώραν, ἔφερε ὁμοίαν πλάκα φράσσουσαν τὸ στόμιόν του. Κατὰ τὴν τοποθέτησιν τῆς πλακός, φαίνεται, ἐθραύσθη ἡ ἐν Πί ν. 151 ζ πρόχους (ὕπ' ἀριθ. ΑΑ 205), τῆς ὁποίας τὰ τεμάχια εὐρέθησαν ἐσφηνωμένα μεταξὺ τῆς πλακός καὶ τοῦ χεῖλους τοῦ πίθου. Ἐντὸς τοῦ πίθου, ἐκτὸς λειψάνων τοῦ σκελετοῦ, εὐρέθησαν πρόχους ἀκεραία καὶ φιαλόσχημον ἄγγεϊον (Πί ν. 151 ζ, ΑΑ 210 καὶ 211). Ἐπίσης δύο χαλκαὶ ὀκτώσχημοι πόρπαι (LXV ΑΑ 212 α-β) καὶ ψῆφος ὀστεῖνη (LXV ΑΑ 213).

Ταφή ΑΜ. Πλησίον τῶν δύο προηγουμένων πίθων ΑΚ καὶ ΑΛ εὐρέθη τρίτος μικρότερος πίθος (Πί ν. 140 β ἄνω δεξιά, 140 γ ἄνω ἀριστερά, πρβλ. Σχέδιον 53). Οὗτος εἶχε θέσιν σαφῶς διάφορον τῶν ἄλλων πίθων, καθ' ὅσον ἡ κλίσις του ἐπλησίαζε περισσότερο τῶν ἄλλων πρὸς τὴν ὀρθίαν θέσιν (ἰδὲ Πί ν. 130 γ). Ὁ πίθος, ἑλλιπῆς κατὰ μέρος τοῦ ἄνω σώματος καὶ ἀκάλυπτος, περιεῖχεν ἐντὸς χωμάτων ὀστᾶ πλειόνων τοῦ ἐνὸς σκελετῶν συγκεντρωθέντα ἐκεῖ μετὰ ὀστράκων ἀγγείων. Οὐδὲν ἄλλο εὕρημα

Ταφή ΑΝ. Ἡ κατὰ τὸ νότιον σκέλος τῆς σταυροειδοῦς τομῆς ἐντὸς πίθου ταφή ΑΝ εὐρέθη ὅλως ἀδιατάρακτος (Πί ν. 141 β καὶ 141 γ). Ὁ πίθος ΑΝ, ὁ καλύτερον δια-

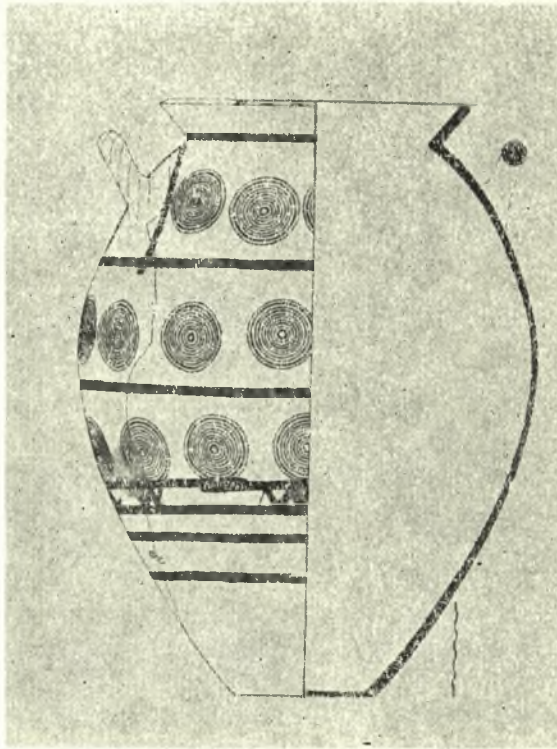

Σχεδ. 61. Ἀνάπτυξις τῆς διακοσμῆσεως τοῦ πίθου LXV ΑΞ 221

τηρούμενος ἐξ ὄλων, μετὰ πλαστικοῦ δακτυλίου κατὰ τὴν μεγίστην διάμετρον τῆς κοιλίας, ἐφράσσετο, ὡς συνήθως, διὰ πλακὸς στερεωθεισῆς διὰ λίθων. Ἐντὸς τοῦ πίθου (Πί ν. 141 γ) εὐρέθησαν, ἐκτὸς λειψάνων σκελετοῦ, πρόχους ἀκεραία (LXV ΑΝ 218), φιαλόσχημον ἀγγεῖον (LXV ΑΝ 219) καὶ σιδηρᾶ μάχαιρα μήκους 0,20 μ. (LXV ΑΝ 220).

Ἐξ ἄλλης ταφῆς, ἡ ὁποία κατὰ παραδρομὴν δὲν ἠριθμήθη κατὰ τὴν ἀνασκαφήν, ἀλλὰ συμβατικῶς ἐσημειώθη διὰ τῶν αὐτῶν στοιχείων ἐντὸς ἀγκυλῶν [ΑΝ], εὐρέθησαν μόνον ἡ πλάξ πίθου καὶ παρ' αὐτὴν τεμάχια ἀγγείων (Πί ν. 141 β ἄνω δεξιά), ἐξ ὧν συνεκολλήθησαν τὰ ἐν Πί ν. 152 β τρία ἀγγεῖα [ΑΝ] 215 α-γ. Μεταξὺ τῶν ὀστράκων τούτων εὐρέθησαν χαλκῆ ὀκτώσχημος πόρπη (ὑπ' ἀριθ. LXV [ΑΝ] 216) καὶ ψήφος ἐξ ἠλέκτρου (ὑπ' ἀριθ. LXV [ΑΝ] 217).

Ταφή ΑΞ. Πλησίον τῆς ταφῆς ΑΝ εὐρέθη τὸ ἐν Πί ν. 152 α μέγα ὠραῖον ἀγγεῖον (LXV ΑΞ 221, Σχέδια 61 καὶ 62), εἰς ἣν κατάστασιν δεικνύει ἡ φωτογραφία ἐν Πί ν. 142 α, εἰς τὴν ὁποίαν διακρίνεται ἐπίσης πλᾶξ σχιστολίθου ὁμοία πρὸς τὰς καλυπτούσας τὰ στόμια πίθων καί, ἀριστερά, ὡσεὶ ἐξηρητημένον ἀπὸ τῆς λαβῆς, ἕτερον ἀγγεῖον ὁμοιον πρὸς βαθὺν κύαθον (LXV ΑΞ 222). Ἐντὸς τῶν χωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐπλήρουν τὸ κάτω μέρος τοῦ ἀγγείου, εὐρέθησαν ὁστᾶ κονιοροτοποιημένα καὶ χαλκοῦν κομβίον (LXV ΑΞ 224). Περὶ τὸ ἀγγεῖον ἐπίσης εὐρέθησαν ὁστᾶ, χαλκῆ ὀκτώσχημος πόρπη καὶ δύο χαλκοὶ δακτύλιοι (LXV ΑΞ 223 α-γ).

Σχεδ. 62. Τύμβος LXV. Ὁ πίθος LXV ΑΞ 221

Τὸ ἐξαιρετικὸν ἀγγεῖον LXV ΑΞ 221 παρουσιάζει ἐνδιαφέροντα πράγματα. Ὡς πρὸς τὸ σχῆμα συνδυάζει χεῖλος γωνιαῶδες, συνεστραμμένες λαβὰς ὀριζοντίους καὶ ἀπλοῦν πλάτυσμα κατὰ τὴν βάσιν. Ὡς πρὸς τὴν διακόσμησιν συνδυάζει ὁμοκέντρους πρωτογεωμετρικοὺς κύκλους πρὸς γραπτὰς ζώνας δι' ἐλευθέρως χειρός. Ὡς πρὸς τὴν τεχνικὴν τῆς κατασκευῆς του εἶναι χειροποίητον καὶ παρουσιάζει σαφῆ ἴχνη τῆς ἐπαφῆς τοῦ ἀγγείου πρὸς ὑποστήριγμα κατὰ τὴν ὀπτησιν (ἐν τῶν σημείων τούτων εἶναι ἐμφανῆς εἰς τὴν εἰκόνα ἐν Πί ν. 152 α ὑπὲρ τὰς δύο ὀπὰς ἀριστερὰ πρβλ. καὶ Σχέδια). Παρουσιάζει ἐπίσης τρία ζεύγη ὀπῶν εἰς διάφορα σημεία ἐξ ἐπισκευῆς. Πρέπει νὰ εἶναι ἐντόπιον. Τὸ ἀγγεῖον περιγράφεται λεπτομερῶς εἰς ἄρθρον μου ὑπὸ ἐκτύπωσιν ἐν τόμῳ εἰς μνήμην Karl Lehmann.

Ταφή ΑΟ. Ἡ ταφή ΑΟ, κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου, ἀνεφέρθη ἤδη κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς ταφῆς ΑΒ (ιδεῖ ἀνωτέρω σ. 279 κέ.). Δὲν εἶχε περίβολον καὶ δὲν ὑπῆρχε ἄλλη οἰαδήποτε διαμόρφωσις τάφου (ιδεῖ Σ χ έ δ ι α 56 καὶ 48). Οὐχ ἦττον τὰ ἐν αὐτῇ εὐρήματα ἦσαν κατὰ χώραν διατεταγμένα οὕτως, ὥστε ἡ ταφή, κατὰ τὸν κορμὸν τοῦλάχιστον, ἐφαίνετο σαφῶς ἀδιατάρακτος, ἐφ' ὅσον εὐρέθησαν εἰς τὴν φυσικὴν τῶν θέσιν ζευγὸς ψελίων (LXV ΑΟ 227—228) καὶ ζευγὸς χαλκῶν ὀκτωσχήμων πορπῶν (LXV ΑΟ 229—230). Ἀνωτέρω, κατὰ τὴν θέσιν τῆς κεφαλῆς, εὐρέθησαν μόνον χαλκῆ ἀμφικωνικὴ ψῆφος (LXV ΑΟ 231) καὶ ἄλλη ἐξ ἠλέκτρου (LXV ΑΟ 232). Κατωτέρω, παρὰ τὰ λείψανα ὀστέων τοῦ μηροῦ, εὐρέθη ἀνοικτὸν ἀγγεῖον μετὰ μιᾶς ὀριζοντίου ταινιωτῆς λαβῆς (LXV ΑΟ 226).

Ταφή ΑΠ. Ἡ ταφή ΑΠ, κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου, δὲν ἔφερε περίβολον ἢ ἄλλην διαμόρφωσιν τάφου (ιδεῖ Σ χ έ δ ι α 57 καὶ 53). Εὐρέθησαν μόνον τὸ ἐν Π ί ν. 152 δ ἀνοικτὸν ἀγγεῖον μετὰ κομβιοσχῆμων λαβῶν (LXV ΑΠ 234) καὶ σιδηροῦν ξίφος κατιωμένον εἰς τεμάχια, μετὰ τὴν αἰχμὴν πρὸς νότον (LXV ΑΠ 235), προφανῶς ἀνήκοντα εἰς ἀνδρικὴν ταφήν.

Ταφή ΑΡ. Παρὰ τὴν ταφήν ΑΠ ἢ ΑΡ διεκρίνετο διὰ περιβόλου, ἐξ ἐπαλλήλων σειρῶν λίθων κατὰ μέρη (ιδεῖ Π ί ν. 142 β καὶ Σ χ έ δ ι α 49). Ἐντὸς τοῦ περιβόλου ἐσημείωνον τὰ πέρατα τῆς ταφῆς ἀνὰ ἐν ἀγγεῖον, ἢ ἐν Π ί ν. 152 γ πρόχους (LXV ΑΡ 237) κατὰ τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ ἐν Π ί ν. 152 δ ἀνοικτὸν γραπτὸν ἀγγεῖον μετὰ δύο ταινιοσχῆμων καθέτων λαβῶν (LXV ΑΡ 238) κατὰ τοὺς πόδας (ἢ μεταξὺ ἀπόστασις 1,90 μ.). Κατὰ τὴν θέσιν τῆς κεφαλῆς (Π ί ν. 142 β καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 57) εὐρέθησαν σιδηροὶ καὶ χαλκοὶ κρίκοι διάφοροι μετὰ χαλκῶν περιειλιγμένων συρμάτων (LXV ΑΡ 239), δύο χαλκοὶ δακτύλιοι ἐπενδεδυμένοι διὰ χρυσοῦ ἐλάσματος (LXV ΑΡ 241), περὶ τὰς τεσσαράκοντα ψῆφοι ἐξ ἠλέκτρου (LXV ΑΡ 242) καὶ δύο τοξωταὶ πόρπαι χαλκαῖ (LXV ΑΡ 240 καὶ 243). Ἐκ τῶν χαλκῶν πορπῶν ἢ ὑπ' ἀριθ. 240 εἰκονίζεται εἰς τὸ Σ χ έ δ ι ο ν 58, τὸ ὁποῖον δεικνύει τὴν ἀρχικὴν μορφήν, διότι ἡ περὸν εἶχε θραυσθῆ καὶ ἀντικατασταθῆ προχείρως διὰ σιδηρᾶς, ἢ ὁποῖα εὐρέθη κατιωμένη.

Ταφή ΑΣ. Ἡ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον ταφή ΑΣ δὲν εἶχε περίβολον (ιδεῖ Π ί ν. 143 α καὶ Σ χ έ δ ι α 48 καὶ 50). Ἐκ τοῦ σκελετοῦ διετηροῦντο κατὰ χώραν λείψανα τοῦ κρανίου καὶ ὀστέων τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν. Εὐρέθησαν κατὰ τὸ πρὸς τοὺς πόδας ἄκρον τῆς ταφῆς τὰ ἐν Π ί ν. 152 γ ἀγγεῖα, πρόχους (LXV ΑΣ 244) καὶ ἀνοικτὸν ἀγγεῖον μετὰ κομβιοσχῆμων λαβῶν (LXV ΑΣ 245), παρὰ τὸ ὄστον τοῦ δεξιοῦ μηροῦ σιδηρᾶ μάχαιρα (LXV ΑΣ 246) καὶ σιδηροῦν βέλος (LXV ΑΣ 247) καὶ ὑψηλότερον, κατὰ τὸ στῆθος, τρεῖς χαλκοὶ δακτύλιοι (LXV ΑΣ 248 α-γ).

Ταφαὶ ΑΤ καὶ ΑΥ. Αἱ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον ταφαὶ ΑΤ καὶ ΑΥ συνεξετάζονται, διότι γενικῶς παρέχουν τὴν εἰκόνα τῆς διπλῆς ταφῆς ΑΖ. Καὶ ἐδῶ δὲν ὑπῆρχε σαφῆς περίβολος (Π ί ν. 142 γ καὶ Σ χ έ δ ι α 48 καὶ 49). Ἐκατέραν τῶν ταφῶν ἐπιστοποιοῦν κυρίως λείψανα κρανίου. Περὶ τὸ κρανίον τῆς ΑΤ (Π ί ν. 142 γ, εἰς τὸ βάθος) εὐρέθησαν συσσωρευμένα μετὰ εὐλαβείας καὶ τὰ ἄλλα ὄστᾶ τοῦ σκελετοῦ εἰς σχετικῶς καλὴν κατάστασιν. Παρὰ τὸν σωρὸν τῶν ὀστέων ὑπῆρχε πρόχους ἀκεραία (LXV ΑΤ 249) ἐπὶ ἄλλων ὀστράκων (LXV ΑΤ 250).

Περὶ τὸ κρανίον τῆς ΑΥ ὑπῆρχον φιαλόσχημον ἀγγεῖον (LXV AY 252) εἰς τεμάχια κατὰ χώραν (Πί ν. 142 γ ἐμπρός), τρεῖς μικραὶ χαλκαὶ πόρπαι ὀκτώσχημοι ὁμοῦ (LXV AY 253 α-γ), τεμάχιον χαλκοῦ περιειλιγμένου σύρματος (LXV AY 254), ἑξ ψῆφοι ἀπὸ ἤλεκτρον (LXV AY 255), χαλκοῦς δακτύλιος (LXV AY 256) καὶ ἡ ἐν Πί ν. 153 α ἀκεραία πρόχους (LXV AY 251).

Ταφή ΑΦ. Κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τεταρτημόριον ἡ ταφή ΑΦ δὲν ὠρίζετο ὑπὸ περιβόλου (ιδὲ Σ χ έ δ ι ο ν 47). Δύο ἀγγεῖα εἰς τὴν συνήθη ἀπόστασιν (1,60 μ.), ὀρίζοντα κατὰ κανόνα τὰ δύο ἄκρα ταφῆς, καὶ χαλκοῦς δακτύλιος μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν τὰ μόνα εὐρήματα : κατὰ τὸ νότιον ἄκρον ἡ ἐν Πί ν. 153 α πρόχους LXV ΑΦ 257, κατὰ τὸ βόρειον ἡ ἐν τῇ αὐτῇ εἰκόνι πρόχους LXV ΑΦ 258, ἀμφότεραι ἐλλειπεῖς ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ περίπου, καὶ ὁ δακτύλιος LXV ΑΦ 259.

Ταφή ΑΧ. Ὦνομάσθη «ταφή» ΑΧ συμβατικῶς ἡ θέσις ἀγγείου μεμονωμένου κατὰ τὸ κέντρον τοῦ τύμβου (LXV ΑΧ 260), ὁμοίου πρὸς τὰ δύο ἀγγεῖα ἐν Πί ν. 149 β.

Ταφή ΑΨ. Κατὰ τὸ νότιον ἄκρον τοῦ τύμβου LXV, ἐν θέσει ΑΨ τοῦ Σ χ έ δ ι ο ν 47 εὐρέθη (Πί ν. 143 γ) ἀγγεῖον ὅμοιον πρὸς τὸ ἐν Πί ν. 147 β ἀγγεῖον LXIV Α 1 (πρβλ. καὶ ἀγγεῖον LV 9 ἐν Πί ν. 146 γ καὶ ἀγγεῖον LΔ 10). Ἐντὸς τοῦ ἀγγείου τούτου εὐρέθησαν λείψανα ὀστέων καὶ αἰχμῆ δόρατος σιδηρᾶ μήκους 0,135 μ. (LXV ΑΨ 314).

Ταφή ΑΩ. Τὴν κατὰ τὸ ἄκρον τοῦ νοτιοδυτικοῦ τεταρτημορίου ταφήν ΑΩ (Πί ν. 143 β) ἐχαρακτήριζον κυρίως λείψανα σκελετοῦ ἐκτάδην κατὰ χώραν. Μεταξὺ αὐτῶν εὐρέθησαν σιδηρᾶ μάχαιρα μήκους 0,37 μ. (LXV ΑΩ 263) καὶ διάσπαρτα ὄστρακα.

Ταφή ΒΑ. Ἡ κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τεταρτημόριον ταφή ΒΑ περιεβάλλετο ὑπὸ περιβόλου ἐκ τῶν συνήθων ἀργῶν λίθων (Πί ν. 143 δ καὶ Σ χ έ δ ι α 51 καὶ 59). Ἐντὸς τοῦ περιβόλου εὐρέθησαν κατὰ τὴν θέσιν τῆς κεφαλῆς (νότιον ἄκρον) ἀνοικτὸν ἀγγεῖον μετὰ κομβιοσχήμων λαβῶν εἰς τεμάχια (LXV ΒΑ 266), περιλαίμιον ἐκ χαλκοῦ συν-εστραμμένου σύρματος (LXV ΒΑ 270) καὶ τεμάχιον χαλκοῦ περιειλιγμένου σύρματος (LXV ΒΑ 271). Περὶ τὸ μέσον τῆς ταφῆς εὐρέθησαν μικρὰ χαλκῆ πόρπη ὀκτώσχημος (LXV ΒΑ 267), πηλίνη σφαιρικὴ ψῆφος διάτρητος (LXV ΒΑ 269) καὶ χαλκοῦς δακτύλιος (LXV ΒΑ 268). Τέλος κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τῆς ταφῆς εὐρέθησαν φιαλόσχημον ἀγγεῖον (LXV ΒΑ 265) καὶ πρόχους (LXV ΒΑ 264).

Ταφή ΒΒ. Ἡ κατὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τεταρτημόριον ταφή ΒΒ, ἄνευ περιβόλου ἐχαρακτηρίζετο κυρίως ἐκ λειψάνων σκελετοῦ ἐκτάδην κατὰ χώραν (ιδὲ Σ χ έ δ ι ο ν 47), μεταξὺ τῶν ὁποίων εὐρέθησαν ζευγὸς χαλκῶν ὀκτώσχημων πορπῶν (LXV ΒΒ 273α-β), ψῆφος ἐξ ἤλεκτρον (LXV ΒΒ 274) καί, κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον, ἡ ἐν Πί ν. 151 η πρόχους LXV ΒΒ 272.

Ταφή ΒΓ. Ἡ παρὰ τὴν ΒΑ ταφή ΒΓ ὠρίζετο διὰ περιβόλου (Πί ν. 144 α καὶ Σ χ έ δ ι ο ν 51). Ἐντὸς τοῦ περιβόλου κατὰ τὸ νότιον ἄκρον, ὅπου ἡ θέσις τῆς κεφαλῆς, εὐρέθησαν ἡ ἐν Πί ν. 151 η πρόχους (LXV ΒΓ 275), περιειλιγμένα χαλκᾶ σύρματα μετὰ τῶν κομβίων των (LXV ΒΓ 277 α), πέντε μικραὶ χαλκαὶ ὀκτώσχημοι πόρπαι

(LXV ΒΓ 277β-ζ), δύο περιλαίμια εκ χαλκοῦ συνεστραμμένου σύρματος (LXV ΒΓ 278α-β), δέκα ψήφοι ἠλέκτρου (LXV ΒΓ 281α) καὶ μικρὸς χρυσοῦς δακτύλιος (LXV ΒΓ 281β). Κατωτέρω δύο χαλκαῖ ὀκτώσχημοι πόρπαι (LXV ΒΓ 279α-β), σπειροειδῆς ψέλιον ἐκ τῶν μεγαλύτερων (ἐννέα κύκλοι, LXV ΒΓ 280) καὶ κατὰ τὸ ἕτερον ἄκρον τὸ ἐν Πί ν. 151 η ἀγγεῖον (LXV ΒΓ 276).

Ταφή ΒΔ. Ἡ κατὰ τὸ νοτιοδυτικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου ταφή ΒΔ ὠρίζετο ὑπὸ περιβόλου, τοῦ εὐρυτέρου ἐξ ὄλων (Πί ν. 144 β καὶ Σ χ ε δ ι ο ν 52). Ἐντὸς τοῦ περιβόλου, ἐκτὸς λειψάνων κρανίου μετὰ ὀδόντων, εὐρέθησαν κατὰ μὲν τὸ δυτικὸν ἄκρον τὰ συνήθη ἀγγεῖα, πρόχους (LXV ΒΔ 282) καὶ δύο ἀνοικτὰ μετὰ κομβιοσχημῶν λαβῶν (LXV ΒΔ 283 καὶ 284) ὡς καὶ τέσσαρες σιδηραῖ αἰχμαὶ βελῶν (LXV ΒΔ 286 α-δ, ἐξ ὧν μία εἰκονίζεται ἐν Σ χ ε δ ι ο ν 10), κατὰ δὲ τὸ ἕτερον ἄκρον τέσσαρες μικραὶ χαλκαῖ πόρπαι (LXV ΒΔ 285 α-δ) καὶ τεμάχιον χαλκοῦ περιειλιγμένου σύρματος (LXV ΒΔ 285 ε).

Ταφή ΒΕ. Ὁνομάσθη «ταφή» ΒΕ συμβατικῶς ἡ θέσις, ὅπου εὐρέθησαν τρία πήλινα ἀγγεῖα καὶ ἄλλα μεταλλικὰ εὐρήματα, ἀλλ' ἡ θέσις καὶ ἡ διάταξις τῶν δὲν δικαιολογεῖ ταφήν καὶ μάλιστα ἀδιατάρακτον. Εὐρέθησαν ἡ πρόχους ἐν Πί ν. 153 γ (LXV ΒΕ 287) καὶ τὸ ἐν τῇ αὐτῇ εἰκόνι φιαλόσχημον εἰς τεμάχια (LXV ΒΕ 288), εἰς βάθος δὲ μεγαλύτερον κατὰ 0,15 μ. τὸ ἐν Πί ν. 153 γ θήλαστρον (LXV ΒΕ 289), τεμάχια μικρᾶς ὀκτώσχημου χαλκῆς πόρπης καὶ περιειλιγμένου σύρματος (LXV ΒΕ 290) καὶ μικρὸς χρυσοῦς κρίκος (LXV ΒΕ 291). Τὴν καθ' ὀριζόντιον ἐπίπεδον διάταξιν τῶν εὐρημάτων δεικνύει τὸ Σ χ ε δ ι ο ν 60 (πρβλ. Σ χ ε δ ι ο ν 47 καὶ 49).

Ταφή ΒΖ. Ἡ ταφή ΒΖ ἐσχεδιάσθη κατὰ τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ Σ χ ε δ ι ο ν 47 τοῦ τύμβου LXV, ἀλλὰ πράγματι ἡ θέσις τῆς εὐρίσκετο μετὰ τῶν τύμβων LXV καὶ LXVI, ὡς δεικνύει ἀντιπαραβολὴ τοῦ σχεδίου πρὸς τὴν φωτογραφίαν ἐν Πί ν. 131β, ὅπου ἡ ταφή ΒΖ δέον νὰ νοηθῇ ὑπὸ τὸν διάδρομον μετὰ τῶν πίθου LXV Β καὶ τοῦ νοτίου ἄκρου τῆς σταυροειδοῦς τομῆς τοῦ τύμβου LXVI. Ἡ ταφή LXV ΒΖ δηλαδὴ ἀνεσκάφη, ὅταν ἠχρηστεύθη ὁ διάδρομος, εἰς σχετικῶς μεγαλύτερον βάθος ἀπὸ τὰς πλησίον ταφάς τοῦ τύμβου LXV, ἀλλὰ καὶ τοῦ LXVI (πρβλ. Σ χ ε δ ι ο ν 52). Περίβολος πλήρης καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον δι' ἐπαλλήλων σειρῶν λίθων καθίστα ἀναμφισβήτητον τὴν ταφήν (Πί ν. 144 γ), ἀλλὰ οὔτε ἴχνη σκελετοῦ οὔτε ἡ συνήθης σύνθεσις καὶ διάταξις τῶν εὐρημάτων παρατηρήθη. Εὐρέθησαν μόνον παρὰ τὸ νοτιοανατολικὸν τμήμα τοῦ περιβόλου τοποθετημένα τέσσαρα ἀγγεῖα, ἀνοικτὸν φιαλόσχημον (LXV ΒΖ 292), ἐντὸς αὐτοῦ μικρὰ πρόχους, (LXV ΒΖ 293), παραπλεύρως ἕτερα πρόχους εἰς τεμάχια κατὰ χώραν (LXV ΒΖ 295) καὶ ἀνοικτὸν ἀγγεῖον μετὰ κομβιοσχημῶν λαβῶν (LXV ΒΖ 294). Τὰ τρία ἐξ αὐτῶν εἰκονίζονται ἐν Πί ν. 153 δ.

Ταφή ΒΗ. Ἡ κατὰ τὸ βορειοανατολικὸν τεταρτημόριον τοῦ τύμβου ταφή ΒΗ μόνον κατὰ τὴν βορειοανατολικὴν πλευράν τῆς εἶχε σειρὰν λίθων καὶ οὐχὶ πλήρη περίβολον (ιδε Σ χ ε δ ι ο ν 47). Τὰ εὐρήματα ἦσαν τὰ ἐν Πί ν. 153 δ δύο συνήθη ἀγγεῖα, ἡ πρόχους LXV ΒΗ 296, καὶ τὸ φιαλόσχημον LXV ΒΗ 297. Εἰς ἀπόστασιν 0,75 μ. περίπου εὐρέθη τεμάχιον χαλκοῦ περιειλιγμένου σύρματος (LXV ΒΗ 298).

Ταφή ΒΘ. Ὑπὸ τὴν ταφήν ΑΕ (ιδε ἀνωτέρω), εἰς βάθος μεγαλύτερον κατὰ 0,15 μ.

περίπου (ιδε Σ χ έ δ ι ο ν 48 και πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 47 δεξιά) εϋρέθη ή ταφή ΒΘ άναμφιβόλως διακρινόμενη υπό τήν ύπερκειμένην, οϋ μόνον διά τήν διαφοράν ύψους, άλλα και διά τόν περίβολον (Π ί ν. 144 δ), τήν σύνθεσιν και τήν διάταξιν τών δύο ομάδων εϋρημάτων. Τά εϋρήματα τής ταφής ΒΘ ήσαν αντίστοιχα, άλλ' εις θέσιν αντίθετον : έδω ή πρόχους (LXV ΒΘ 299) εϋρέθη κατά τó δυτικόν άκρον, όπου και τά κοσμήματα τής κεφαλής και οδόντες, ένψ τó ανοικτόν άγγείον (φιαλόσχημον LXV ΒΘ 300) κατά τó ανατολικόν άκρον. Άμφότεροι οί σκελετοί ειχον τόν αυτόν προσανατολισμόν, άλλα τά άγγεία τής ταφής ΑΕ, ως έσημειώθη ήδη έν οικείω τόπω άνωτέρω, ειχον θέσιν αντικανονικήν. Τά δύο άγγεία τής ταφής ΒΘ εικονίζονται έν Π ί ν. 153 β και διακρίνονται διά τó μέγεθος και τήν ποιότητα. Έκτός τών άγγείων ή ταφή LXV ΒΘ περιείχε (ιδε Σ χ έ δ ι ο ν 47) χαλκᾶ περιειλιγμένα σύρματα, άνά τρεις σπείρας έκατέρωθεν (LXV ΒΘ 301) και δύο μικράς χαλκᾶς όκτωσχήμους πόρπας (LXV ΒΘ 302 α-β).

Ταφή ΒΙ. Έ έντός πίθου ταφή ΒΙ κατά τó βορειοδυτικόν τεταρτημόριον τού τύμβου εϋρέθη κατεστραμμένη (ιδε Σ χ έ δ ι ο ν 47 και Σ χ έ δ ι α 51 και 52). Τó κατά χώραν κάτω μέρος τού πίθου και άλλα τεμάχια συγκεντρωμένα εϋρέθησαν έντός περιβόλου εκ λίθων. Δέν ύπήρξαν άλλα σχετικά εϋρήματα.

Ταφή ΒΚ. Παρά τούς πίθους Α και Β εϋρέθη ή άνευ περιβόλου ταφή ΒΚ (Π ί ν. 144 ε, πρβλ. Σ χ έ δ ι ο ν 47). Έκ τών κοσμημάτων τής κεφαλής εϋρέθη τεμάχιον χαλκού περιειλιγμένου σύρματος μετά κομβίου (LXV ΒΚ 307), κατά τó μέσον τής ταφής ψέλιον σπειροειδές έξαιρετικῶς μικράς διαμέτρου (0,04 μ., LXV ΒΚ 305) και πηλίνη άμφικωνική ψήφος (LXV ΒΚ 306), κατά δέ τó βορειοανατολικόν άκρον τής ταφής πρόχους (LXV ΒΚ 303) και άγγείον δίωτον (LXV ΒΚ 304), όμοιον κατά τó σχήμα και τήν αυλακωτήν διακόσμησιν πρὸς παλαιότερον εϋρημα τού κ. Άνδρονίκου²⁰.

Ταφή ΒΛ. Έ τελευταία έν τῷ παρόντι καταλόγῳ ταφή ΒΛ τού τύμβου LXV άπεκαλύφθη κατά τó άκρον τού νοτιοδυτικού τεταρτημορίου τού τύμβου τούτου, ώστε νά δημιουργηται ύπόνοια, ότι και αυτη, ως έλέχθη διά τήν ΒΖ, δέν ανήκει εις τόν τύμβον LXV, άλλ' ένδεχομένως εις τόν γειτονικόν πρὸς τήν κατεύθυνσιν ταύτην τύμβον, ό όποίος δέν άνεσκάφη. Έν τῇ θέσει τής ταφής ΒΛ εϋρέθησαν, περι τó όξυϋθμενον κάτω μέρος άγγείου, δύο μικράι χαλκαί όκτώσχημοι πόρπαι (LXV ΒΛ 308 α-β), τρεις χαλκοί κρίκοι (LXV ΒΛ 308 γ-ε), φυλλόσχημον κόσμημα χαλκούν και όστεινη ψήφος (LXV ΒΛ 308 ζ και η).

Τέλος μεμονωμένη όλως εϋρέθη ή έν Π ί ν. 153 ε τροχήλατος πρόχους [LXV 109] κατά τó νότιον άκρον τού τύμβου LXV και μάλλον μεταξύ αυτου και τού πρὸς νότον μη άνασκαφέντος τύμβου.

Έκ τών προεκτεθέντων προκύπτει σαφῶς ή σπουδαιότης τού περιγραφέντος τύμβου. Άλλ' είναι πρόωρον νά προχωρήσωμεν εις γενικωτέρας παρατηρήσεις και συμπεράσματα. Ίσως καταστή δυνατόν μέ τόν καθαρισμόν και τήν μελέτην τού ύλικού όλων τών τύμβων άπό I—LXXIII (ως και τών C και CI), τά όποια γίνονται νυν, νά παρουσιάσωμεν κατά τήν εκθεσιν πεπραγμένων τού έτους 1962 αξιολόγησιν τού ύλικού, όμου μετά τής περιγραφής τών ύπολοίπων τύμβων άπό LXVI—LXXIII.

ΦΩΤΙΟΣ Μ. ΠΕΤΣΑΣ

20. *Balkan Studies* 2 (1961) σελ. 96 και πίν. VIII, 19.

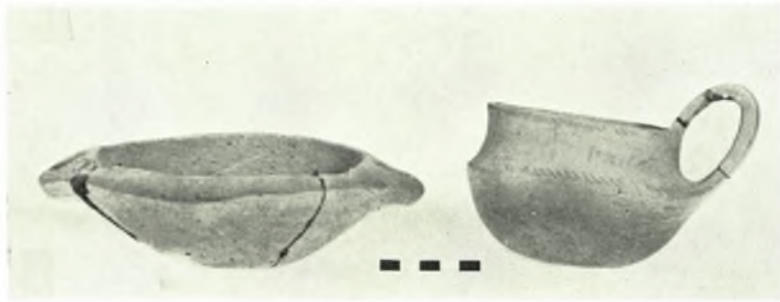
α. Ἀρχαῖον νεκροταφεῖον Βεργίνης ἀπὸ Β : Α = ἀνάκτορον, Τ = Μακεδονικὸς τύφος, β. Μερικὴ ἀπο-
 ψις τοῦ νεκροταφείου πρὸς ΝΑ. Εἰς τὸ βάθος ἡ κοινότης Βεργίνης, γ. Ὁ τύμβος Ι ἀπὸ Δ καὶ μέρος
 τοῦ περιβόλου τοῦ τύμβου ΙV

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

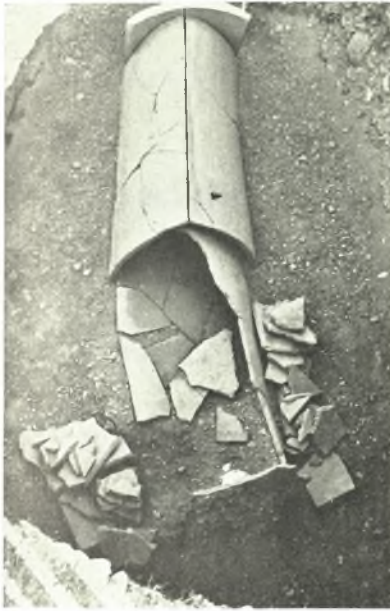
α. Ἡ ἀνασκαφεῖσα ζώνη τοῦ νεκροταφείου ἀπὸ Α. Οἱ τύμβοι XV (κάτω ἀριστερά) καί, εἰς τὸ κέντρον, XVI (ἀριστερά) καὶ II (δεξιὰ), β. Ταφή Ι Β (κατὰ τοὺς πόδας) ἀπὸ ΒΑ, γ. Ταφή Ι Β (κατὰ τὴν κεφαλὴν) ἀπὸ Ν

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

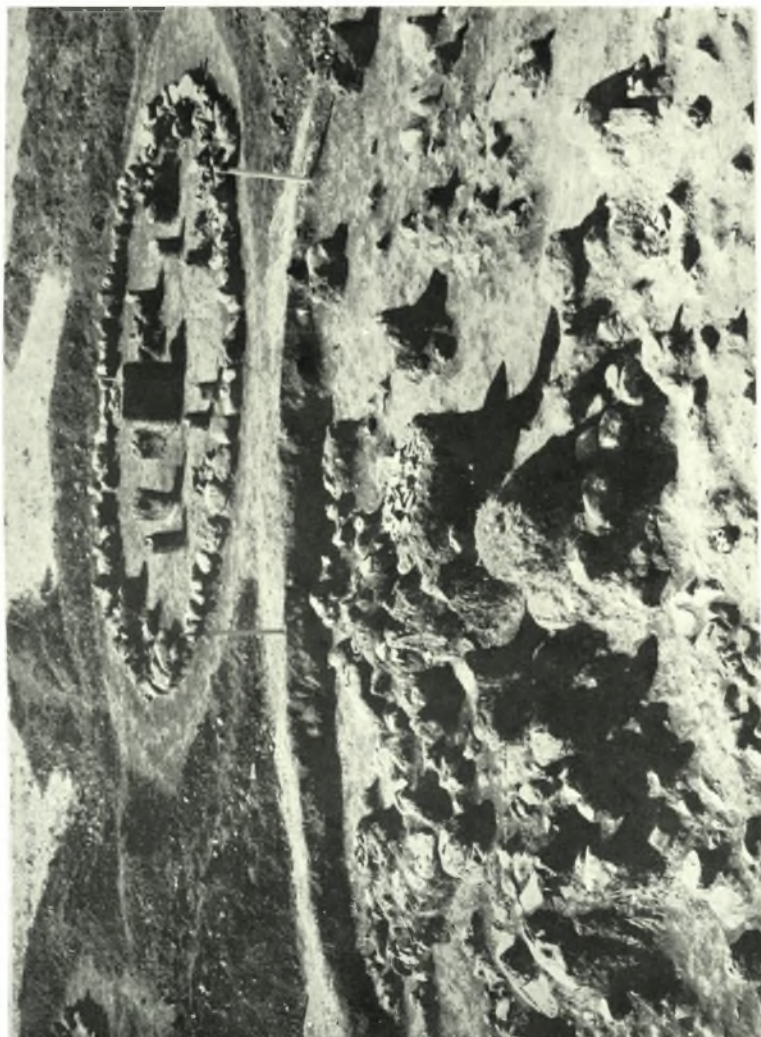
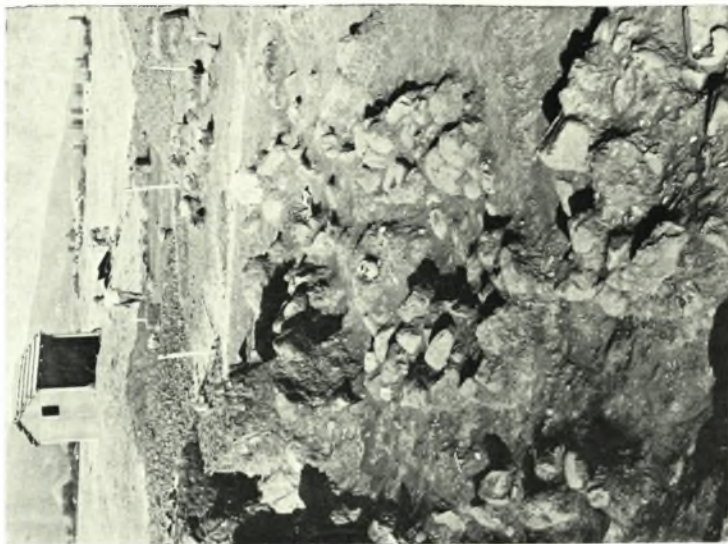
α. Λείψανα ταφής Ι Α από ΒΔ, β. Ἀγγεῖα τῆς ταφής Ι Α ὑπ' ἀριθ. 15 καὶ 14, γ. Ἀγγεῖα τῆς ταφής Ι Β ὑπ' ἀριθ. 20 καὶ 17

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ὁ κεραμοσκεπὴς τάφος Π Α ἀπὸ Δ, β. Περιεχόμενον τοῦ τάφου Π Α ἀπὸ Α, γ. Νόμισμα Κασσάνδρου εὑρεθὲν ἐντὸς κυαθίου τῆς ταφῆς Π Α, δ. Ἐπὶ Β ἀποψις τῶν τύμβων ΙΙΙ (ἐμπρὸς), ΧΙΙ (κέντρον) καὶ (ἀριστερὰ) ΧVI καὶ Π. Α = Ἄνακτορον, Τ = Μακεδονικὸς τάφος Βεργίνης

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Μερική άποψη του τύμβου III και ο τύμβος XII από Β. β. Μερική άποψη του τύμβου III από ΒΑ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

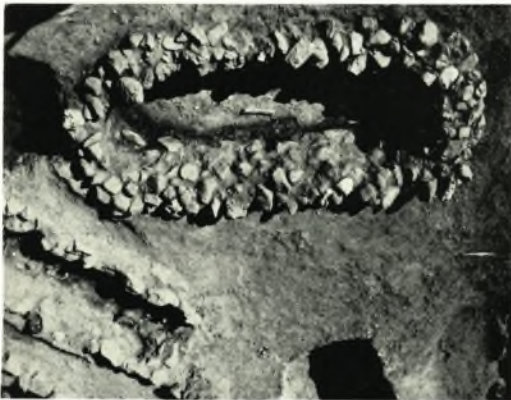
α. Αί προϊστορικοί ταφαι τοῦ τύμβου ΙΙΙ καὶ περαιτέρω οἱ τύμβοι ΧΙΙ καὶ ΧVI (ἀριστερά) ἀπὸ Β,
β. Ὁ προϊστορικὸς τύμβος ΙΙΙ. Μερικὴ ἄποψις ἀπὸ Α. Αἱ ταφαι Ε, Ζ, Η, Θ, Ι καὶ Κ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή III Β, τὸ κατὰ τὴν κεφαλὴν μέρος, ἀπὸ Β, β. Ταφή III Β, τὸ κατὰ τοὺς πόδας μέρος, καὶ ὑψηλὰ θήλαστρον (ταφῆς Ρ:), ἀπὸ Ν, γ. Ταφή III Δ, τὸ κατὰ τὴν κεφαλὴν μέρος, ἀπὸ Β, δ. Ταφή III Δ ἀπὸ Ν

Φ. ΠΙΕΤΣΑΣ

α. Ταφή III Z από ΝΔ, β. Ταφή III Ε από Β, γ. Ταφή III Ε από ΒΔ, δ. Ταφή III Θ, κατά τούς
 ὤμους, από Δ, ε. Τύμβος III. Ταφαι Η, Κ και Θ από Α
 Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Τύμβος ΙΙΙ, ταφή Ι από Δ (μέρος), β. Τύμβος ΙΙΙ, ταφή Ν (μέρος) από ΒΔ, γ. Τύμβος ΙΙ, ταφή Λ (μέρος) από ΒΔ, δ. Ταφαι ΙΙΙ Μ και ΙΙΙ Π από ΝΔ
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή III Ε από ΝΑ, β. Ταφή III Ο από ΝΑ, γ. Μέρος του τύμβου IV και III (εις τὸ βάθος) ἀπὸ Β

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Τὰ ἀγγεῖα ΙΙΙ Α 3, ΙΙΙ Ε 43 καὶ ΙΙΙ Γ 9, β. Τὰ ἀγγεῖα ΙΙΙ Δ 74 καὶ ΙΙΙ Δ 73, γ. Τὰ ἀγγεῖα ΙΙΙ Η 18 καὶ ΙΙΙ Ζ 62, δ. Τὰ ἀγγεῖα ΙΙΙ Κ 27 καὶ ΙΙΙ Κ 45.

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Τὰ ἀγγεῖα III Λ 83 καὶ III Λ 84, β. Τὰ ἀγγεῖα III Μ 92, III Μ 91 καὶ III Μ 90, γ. Τὰ ἀγγεῖα III Ν 99 καὶ III Ν 98, δ. Τὰ ἀγγεῖα III Ο 100 καὶ III Ο 101, ε. Τὰ ἀγγεῖα III Π 103 καὶ III Π 104

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Οί τύμβοι V, VI, XIII και XIV (ἀπό ἔμπρός πρὸς ὀπίσω) ἀπὸ Β, β. Οί τύμβοι VII και VIII ἀπὸ ΒΑ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ὁ τύμβος VIII ἀπὸ Α, β. Τεταραγμένος τάφος πρὸς Δ τοῦ τύμβου VII, γ. Τάφος τοῦ τύμβου VII,
δ. Οἱ τύμβοι IX, X καὶ XI ἀπὸ Α
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ὁ ἀμφορεύς X 1, β. Τὰ ἀγγεῖα XII 6 καὶ XIV 2, γ. Ταφὴ VIII A ἀπὸ ΒΑ. δ. Ἡ ταφὴ X B ἀπὸ Δ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

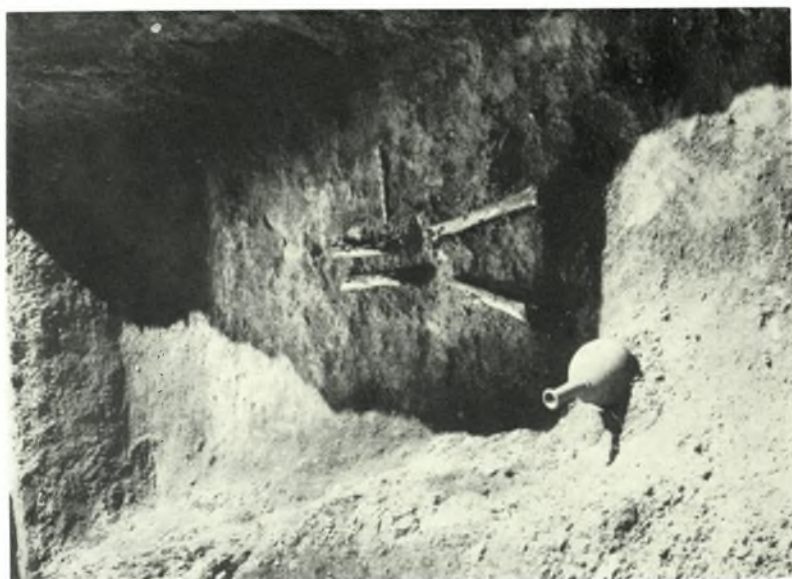

α. Οί τύμβοι X, VII, XIII και XIV από Β, β. Οί τύμβοι XII, II (έν μέρει), XVI και XV (ήμιανε-
σκαμμένος) από Δ
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Λείψανα ταφής τοῦ τύμβου XIV ἀπὸ Δ. β. Ὁ τύμβος XVI ἀπὸ Β

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Οί ἐπάλληλοι τύμβοι ΧVΒ καὶ ΧVΝ ἀπὸ ΒΔ, β. Τύμβος ΧVΒ, λεπτομέρεια τῆς προηγουμένης εἰκόνας
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ο τύμβος XVII και περιτέρω XIV, XIII και VIII από ΝΔ, β. Κτερίσματα της ταφής XVII Β από Β,
γ. Ο τύμβος XVIII από ΝΔ, δ. Λείψανα της ταφής XVIII Α

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

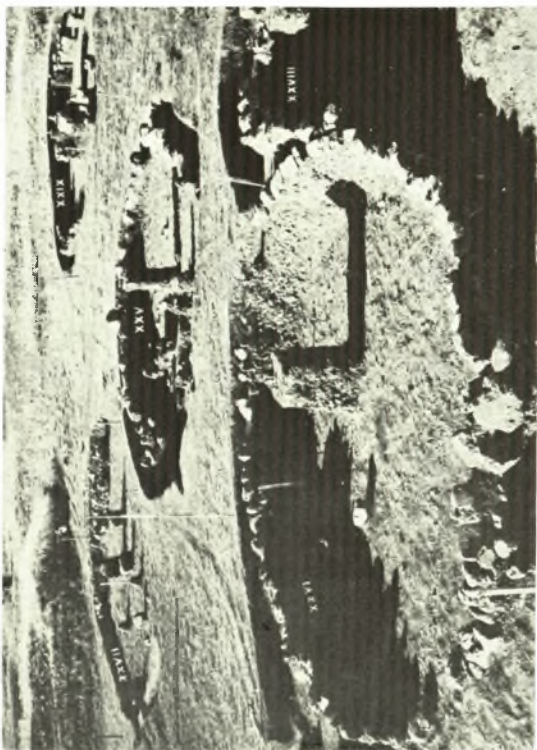

α - γ. Τρεις διαδοχικοί φάσεις της ανασκαφής του τάφου XVII A

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

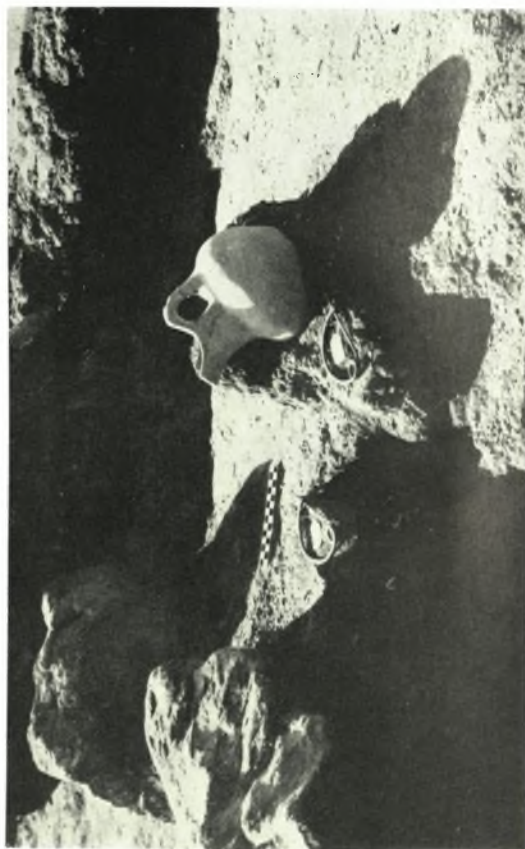

α. Ὁ τύμβος XIX ἀπὸ Ν, β. Ἴδιόμορφος παρόλιθος (σημα;) τοῦ τύμβου XIX, γ. Λειψανα τῆς ταφῆς
XX Α ἀπὸ ΒΑ
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

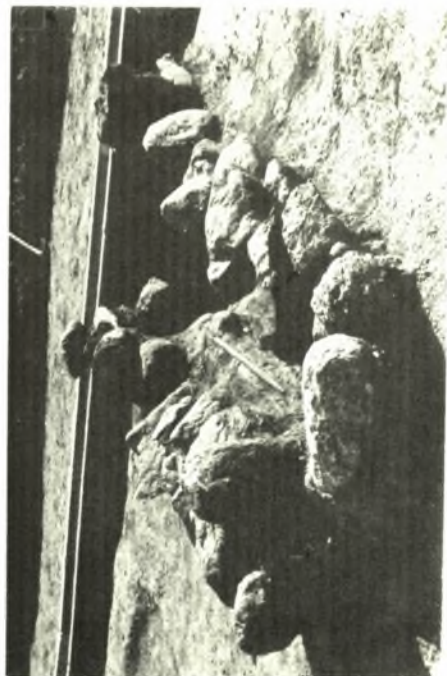
α και γ. Δύο διαδοχικά φάσεις της ανασκαφής του τάφου XX B, β. Ο τύμβος XXII από ΒΑ,
 δ. Οι τύμβοι XXVI, XXVIII (μέρος), XXV, XXVII και XXIX από Β

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Τύμβος C από ΒΔ. Είς τὸ βάθος, ἀριστερὰ τὰ Παλαίτιτσια, δεξιὰ ἡ Βεργίνα, β. Ἡ ταφὴ C B ἀπὸ ΒΔ, γ. Λείψανα τῆς ταφῆς C A, δ. Λειψομέμειρα κατὰ τὸ κέντρον τῆς ταφῆς C B

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Τὰ ἀγγεῖα C A 1 καὶ C B 4, β. Τύμβος C ἀπὸ ΒΔ. Αἱ ταφαὶ Η, Ε, Ι, Β καὶ Δ, γ. Τύμβος C ἀπὸ Β, κατὰ σειρὰν αἱ ταφαὶ Α, Γ, Β καὶ Δ, δ. Ἡ ταφή C Δ καὶ ἡ θέσις τοῦ ξίφους, ε. Ἀγγεῖον τῆς ταφῆς C Δ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ἐκ τῆς ΝΔ ταφῆς C Z (ἔμπρός) καὶ C H (δεξιὰ). Εἰς τὸ βάθος C A καὶ C Γ, β. Ἐκ τῆς Ν ταφῆς C Z,
 γ. Ἡ ταφή C Θ ἀπὸ ΒΔ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή C Γ από Α, β. Ταφή C Η από Ν, γ. Ταφή C Ε από Β

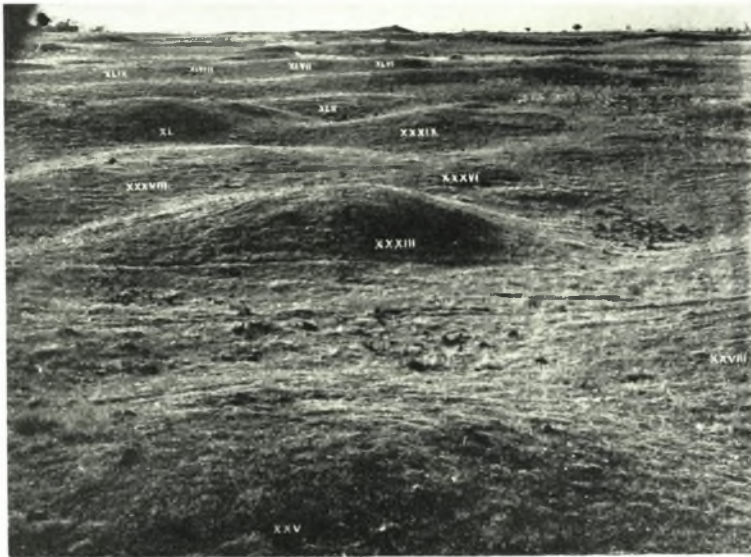

α. Τύμβος CI από ΒΔ, β. Αί ταφαι CI Δ και CI Α από ΒΑ, γ. Ἡ ταφή CI Α από Β
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

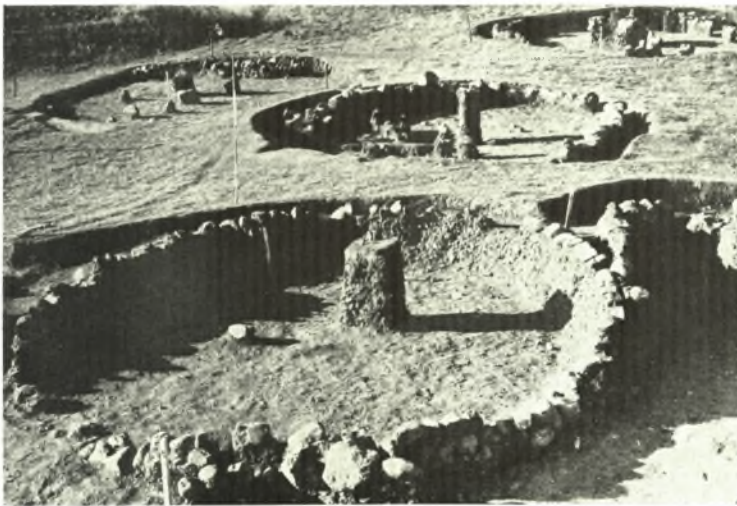
α. Ὁ τύμβος CI, μερική άπομεις άπό ΒΑ. Κατά τὸ κέντρον ἢ ταφή CI Γ, β. Ἡ ταφή CI Γ άπό ΒΑ, γ. Τά άγγεϊα C Θ 18 καὶ CI Δ 15, δ. Τά άγγεϊα CZ 13, CZ 14 καὶ CZ 15, ε. Τά άγγεϊα CI Δ 12, CI Β 3 καὶ C Θ 17

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Οί ἐν τῇ ζώνῃ τῆς ὑπὸ κατασκευὴν ὁδοῦ τύμβοι ἀπὸ τοῦ XXV (ἐμπρός) καὶ ἐξῆς ὁρόμενοι ἐξ Α, β. Ὁ τύμβος XXII ἀπὸ ΒΑ, γ. ὁ τύμβος XXIII ἀπὸ Δ. Δεξιὰ οἱ τύμβοι XXIV καὶ XXII

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ὁ τύμβος XXIV ἀπὸ ΒΔ. Εἰς δεύτερον ἐπίπεδον ὁ ἀνασκαφεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Ἀνδρονικοῦ τὸ 1953
 τύμβος Z, β. Οἱ τύμβοι XXV ἕως XXIX ἀπὸ Β, γ. Οἱ τύμβοι XXV, XXVI, XXVIII, XXIX, XXXIII
 καὶ XXXIV ἀπὸ Β

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Μέρος τοῦ τύμβου XXIX ἀπὸ ΝΔ, β. Ὁ τύμβος XXXV καὶ εἰς δεῦτερον ἐπίπεδον ἐξ ἄριστερῶν οἱ τύμβοι XXXII καὶ XXXI ἀπὸ ΝΔ, γ. Μερικὴ ἀποψὶς τοῦ νεκροταφείου ἀπὸ ΝΔ. Ἐμπρὸς οἱ τύμβοι XL καὶ XLI

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Οί δύο περιβολοί τοῦ τύμβου XXXVII ἀπὸ ΝΔ, β. Μερικὴ ἀποψὶς τοῦ νεκροταφείου ἀπὸ Δ, ἔμπρὸς ὁ τύμβος XLII, γ. Ὁ τύμβος XXXVIII ἀπὸ Β

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

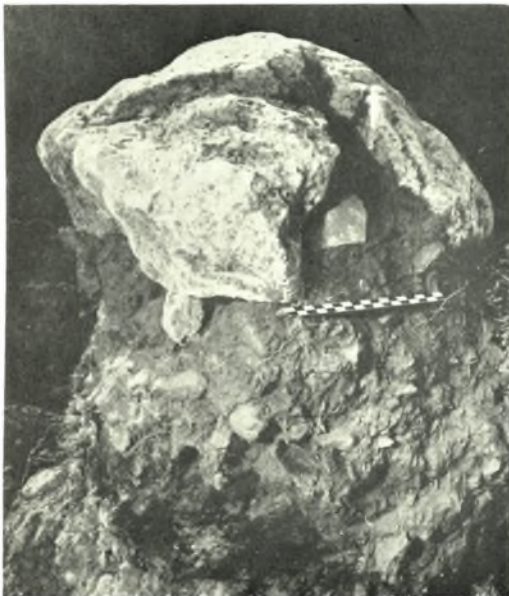
α. Μερική άποψις τοῦ νεκροταφείου ἀπὸ ΝΔ. Ἐμπρὸς ὁ τύμβος ΧΙ, β. Ὁ τύμβος ΧΛΙ ἀπὸ Δ,
γ. Μέρὸς τοῦ τύμβου ΧΧΧΙΧ ἀπὸ ΒΑ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

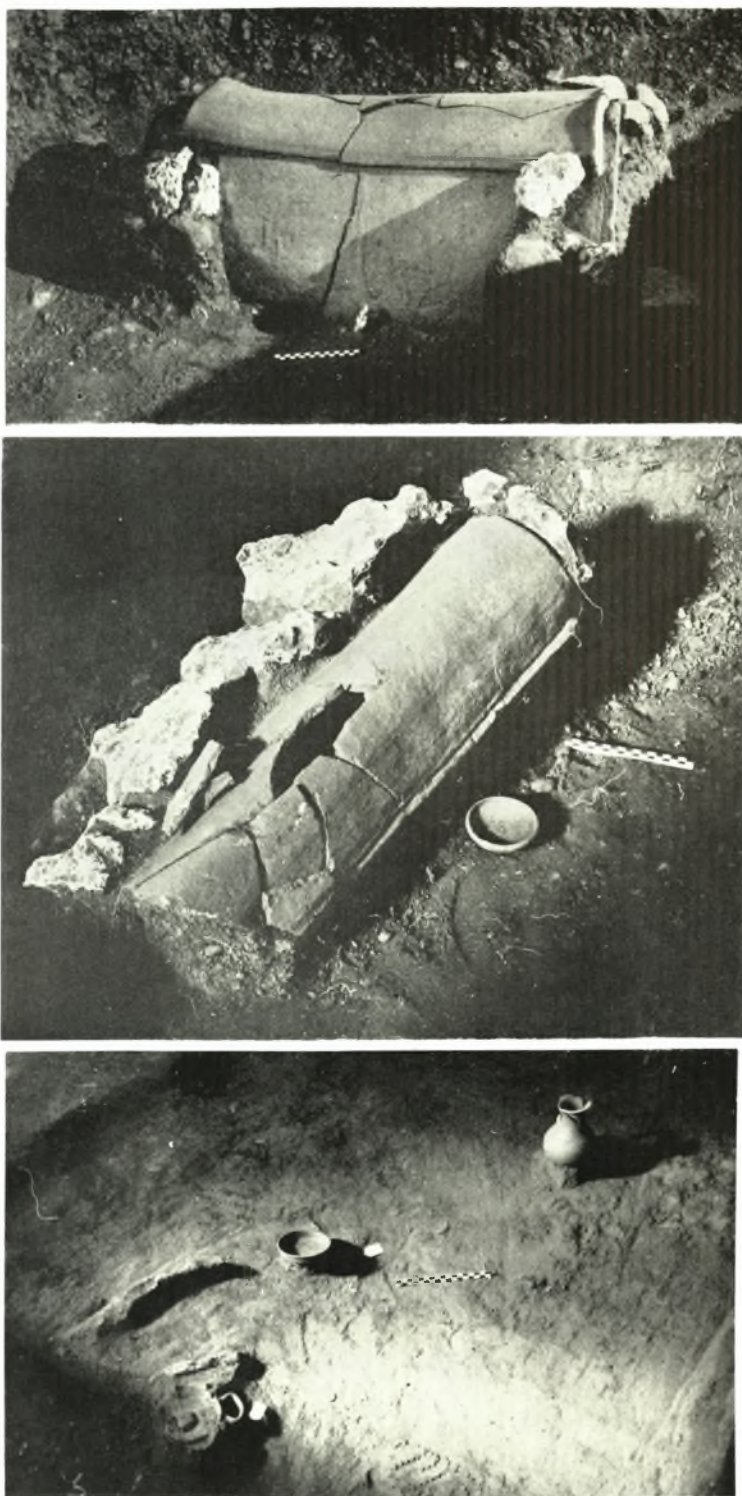
α. Οἱ τύμβοι XLIV καὶ XLV ἀπὸ ΒΑ, β. Μέρους τῶν τύμβων XLIII καὶ XLVII (πρὸβλ. εἰκ. γ.)
 γ. Βάσις στήλης τοῦ τύμβου XLVII, δ. Βάσις στήλης τοῦ τύμβου XLVIII

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

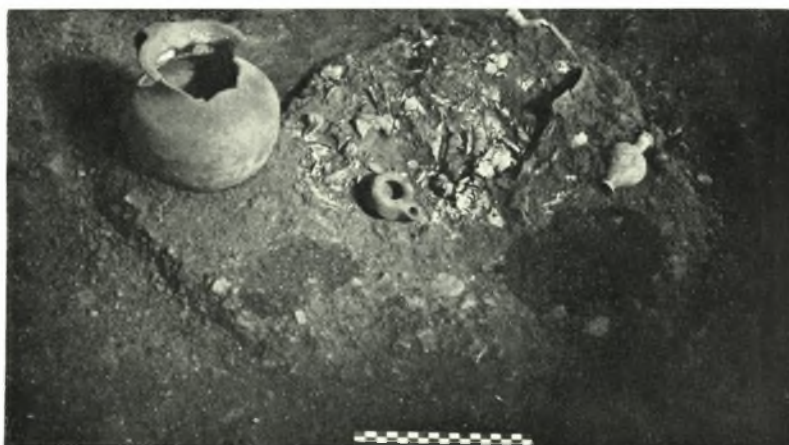
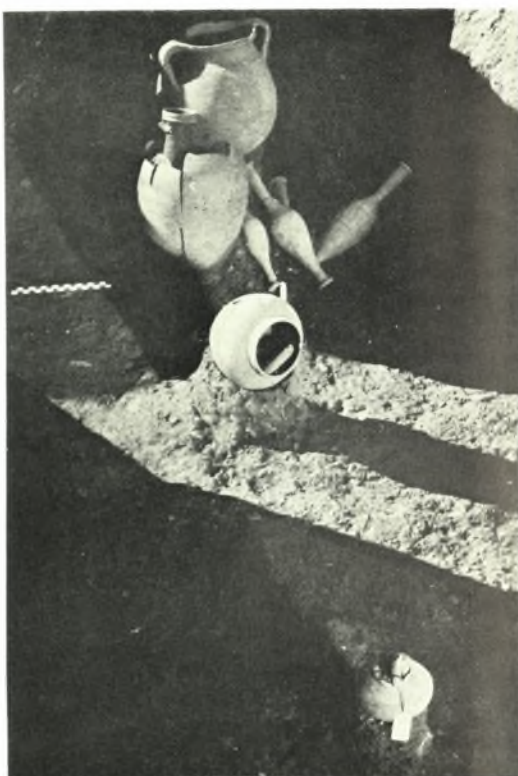
α. Βάσις στήλης μεταξύ τῶν τύμβων XLVIII καὶ XLIX, β. Τύμβος XLIII. Ἀγγεῖα XLIII A 3-5,
 γ. Δύο διαδοχικαὶ φάσεις τῆς ἀνασκαφῆς τῆς ταφῆς A τοῦ τύμβου XL (βόρειος περίβολος)

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ἡ ταφή κατὰ τὴν συντεταγμένην 284, β. ἡ ταφή XLV A ἐκ ΒΑ, γ. Ἡ ταφή XXXIII Γ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α - β. Δύο φάσεις της ταφής XXXIII B, γ. Ἡ ταφή XLII B, δ. Μέρος τῶν περιβόλων τοῦ τύμβου LXI ἀπὸ B

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

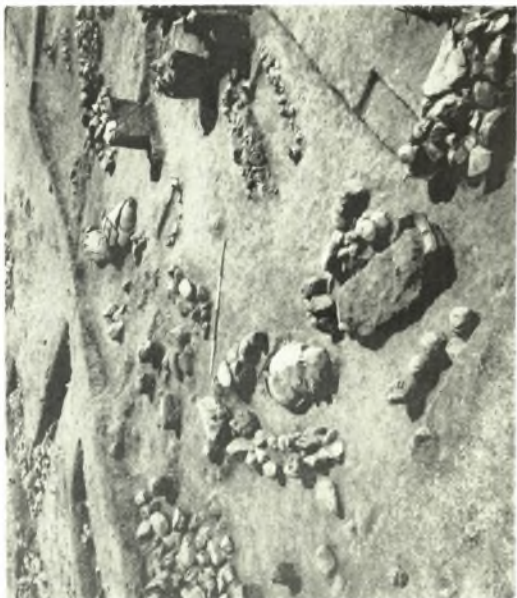

α. Ἡ ταφή ΧLII A, β. Ἡ ταφή LXIV Z ἀπὸ BA, γ. Ἀγγεῖα ταφῆς XXXVII A, δ. Ἡ ταφή LV A,
ε. Ἡ ταφή LXIV Γ ἀπὸ B
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ἡ ταφή LXIV Γ ἀπὸ ΒΔ, β. Ἐποψὶς τοῦ νοτίου ἡμίσεος τοῦ τύμβου LXV ἀπὸ Α, γ. Γενικὴ ἀποψὶς τοῦ τύμβου LXV ἀπὸ Δ.

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

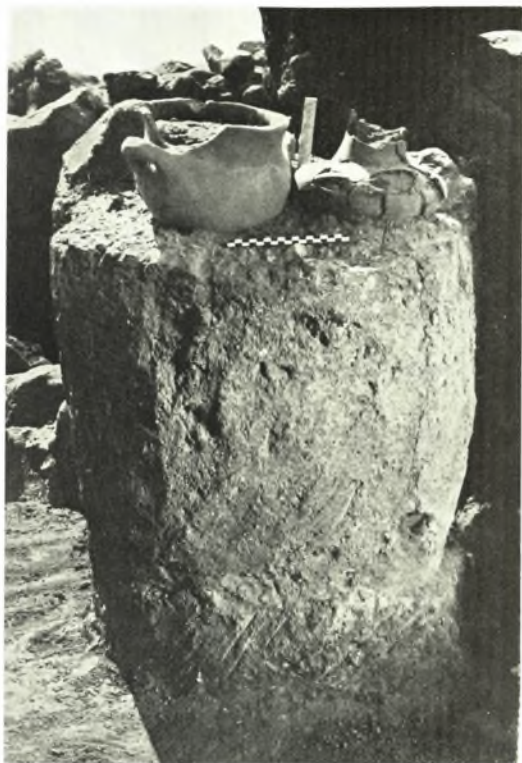
α. Τμήμα του τύμβου LXV από Δ, β. Μερική άποψις του τύμβου LXV από ΝΔ, ή σταυροειδής τομή του τύμβου LXVI άνω άριστερά, γ. Ταφάι LXV A (άριστερά) και LXV B από ΝΑ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή LXV Α και (εις τὸ βάθος ἀριστερά) LXV Β ἀπὸ ΝΔ, β. Ταφή LXV Β ἀπὸ ΒΔ, γ. Ταφή LXV Γ ἀπὸ ΝΔ, δ. Λεπτομέρεια ταφῆς LXV Γ
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

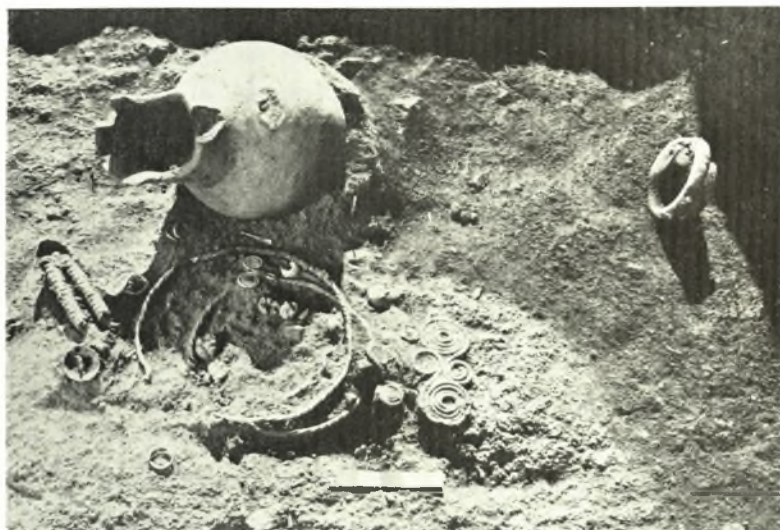
α. Ταφή Δ από βορρά, β. Ταφή Ε από ΒΑ, γ. Ταφαι LXV Γ, Δ και Σ από νότου, δ. Ταφή Η από Β,
ε. Ό πίθος της ταφής Κ από ανατολών (πρβλ. Πίν. 134 γ)

Φ.ΠΕΤΣΑΣ

α. Αί ταφαι Ι (έμπρός) και Θ από ΝΔ, β. Ταφή Ν έκ Δ, γ. Ή ταφή Κ μετά τὸ ἄνοιγμα τοῦ πίθου
δ. Μέρους τῆς ταφῆς Ξ από ΒΔ, ε. Ταφή LΧV Π από ΒΔ

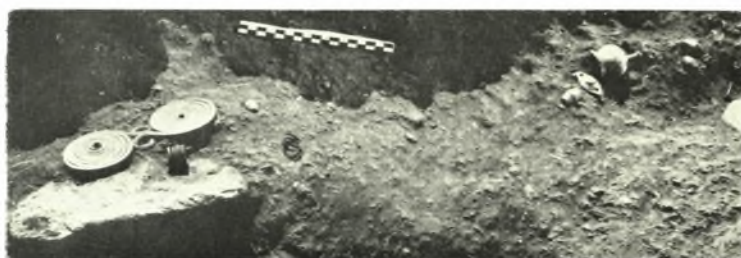
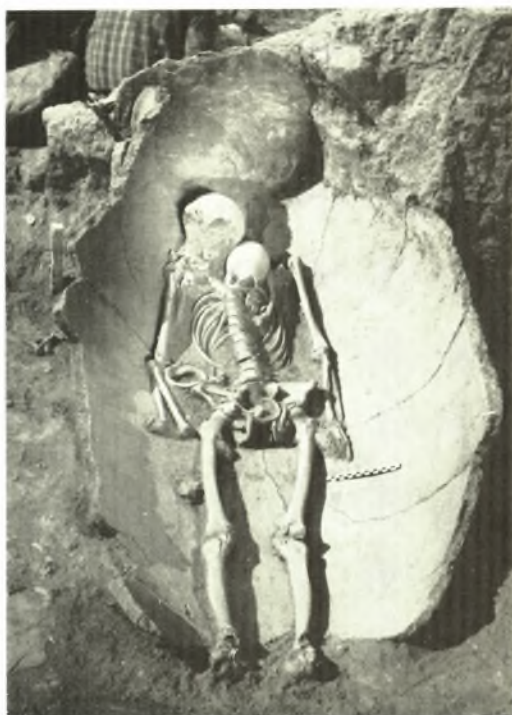
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Μέρος της ταφής LXV Π, β. Ταφή LXV Ρ από Δ, γ. Ταφή LXV Τ από Β
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Μέρος τῆς ταφῆς LXV Υ ἀπὸ ΒΔ, β. Μέρος τῆς ταφῆς LXV Φ ἀπὸ Β, γ. Ταφή LXV Χ ἀπὸ Ν
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Λεπτομέρεια τῆς ταφῆς LXV X, β. Ταφή LXV Ψ μετὰ τὸν καθαρισμὸν, γ. Ταφή LXV Ψ ἀπὸ ΝΑ,
 δ. Μέρος τῆς ταφῆς LXV ΑΑ ἀπὸ ΒΔ (πρβλ. Πίν. 138 α)
 Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Μέρος της ταφής LXV ΑΑ από ΒΑ (πρβλ. Πίν. 137 δ), β. Μέρος της ταφής LXV ΑΒ, γ. Μέρος της ταφής LXV ΑΓ από ΒΔ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή LXV ΑΕ από Δ, β. Ταφή LXV ΑΖ από ΒΑ, γ. Μέρος της ταφής LXV ΑΘ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Μέρος τῆς ταφῆς ΑΙ. β. Αἱ ταφαὶ ΑΚ καὶ ΑΛ ὑπὸ Β. (εἰς τὸ βάθος δεξιὰ ὁ πίθος ΑΜ),
 γ. Αἱ ταφαὶ ΑΛ καὶ ΑΚ (καὶ εἰς τὸ βάθος ἀριστερὰ ΑΜ, δεξιὰ ΒΔ)

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή LXV AK από Β, β. Ταφή LXV AN από Δ, γ. Ἡ εὐρή ταφή LXV AN μετὰ τὸ ἀνοίγμα τοῦ πίθου

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή LXV ΑΞ από ΝΔ (πρβλ. Πίν. 152α), β. Ταφή LXV ΑΡ από Ν, γ. Από κάτω δεξιά προς άνω άριστερά : αί ταφαι LXV ΑΥ, ΑΤ, ό πίθος Χ και δεξιά αυτού ή πρόχους 287 της ταφής ΒΕ

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

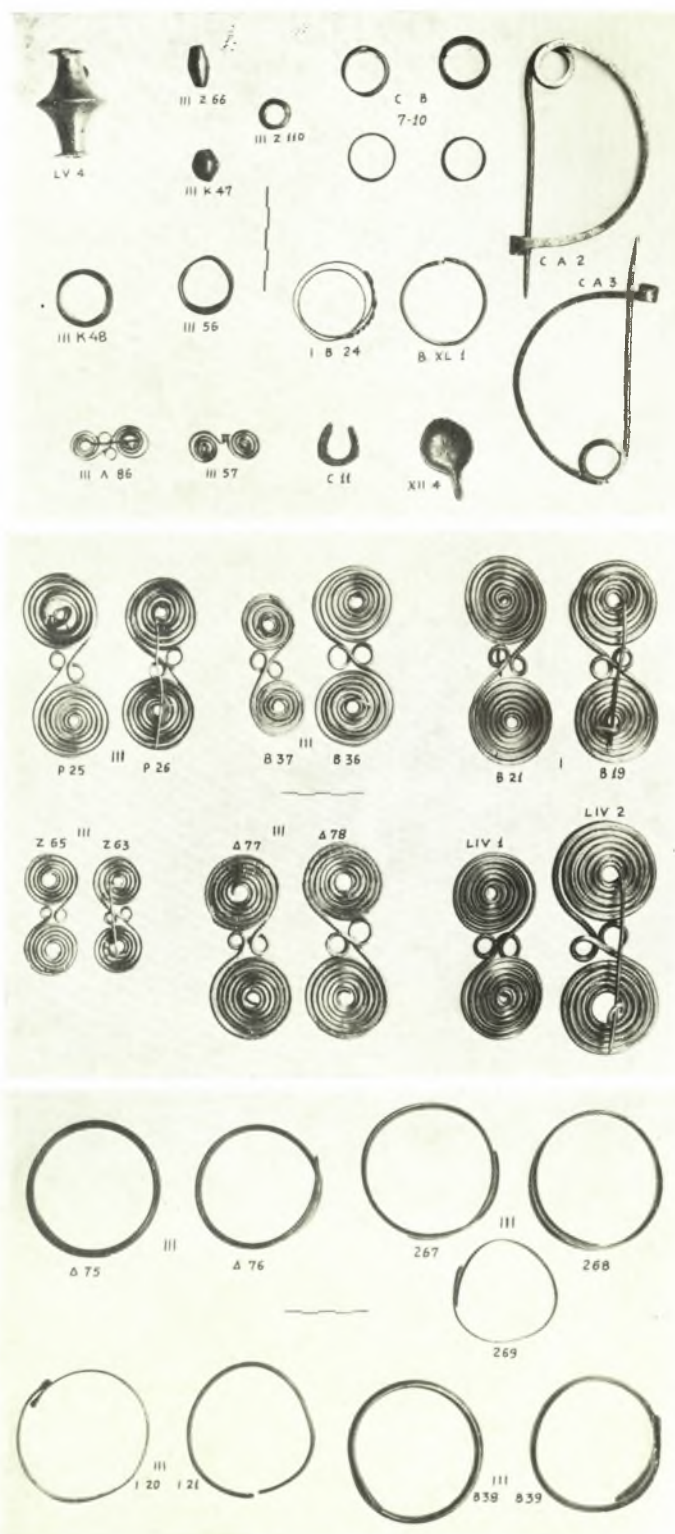

α. Ταφή LXV ΑΣ από ΒΔ, β. Μέρος τῆς ταφῆς LXV ΑΩ από ΒΔ, γ. Ταφή LXV ΑΨ από Β,
δ. Ταφή LXV ΒΑ από ΒΔ

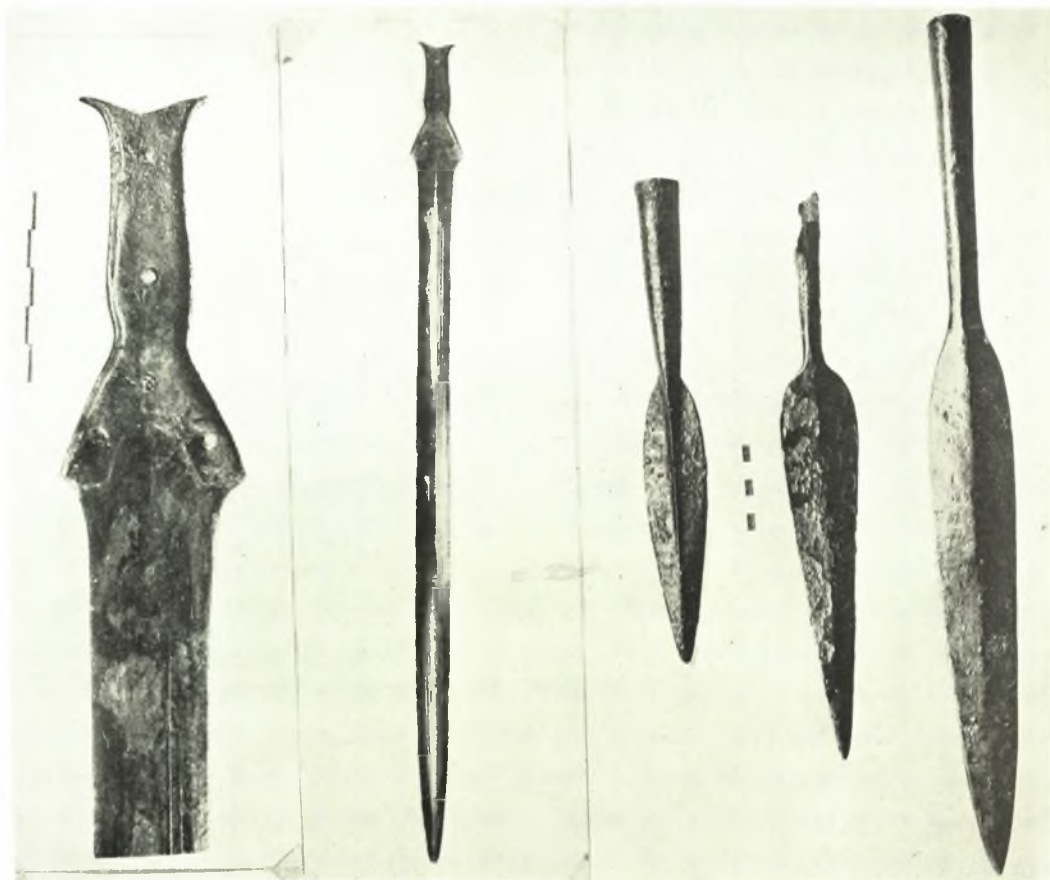
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Ταφή LXXV ΒΓ από Ν, β. Ταφή LXXV ΒΔ από ΒΑ, γ. Ταφή LXXV ΒΖ από Δ, δ. Ταφή LXXV ΒΘ από Α, ε. Μέρος της ταφής LXXV ΒΚ από ΝΑ
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Χαλκᾶ εὐρήματα διάφορα, β. Ζεύγη χαλκῶν πορπῶν, γ. Τύμβος III. Χαλκᾶ ψέλια
Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Τὸ χαλκοῦν ξίφος CΔ 20, αἱ σιδηραὶ αἰχμαὶ L A 3, LV B 11 καὶ VII A 1, β. Τὸ ἀγγεῖον Γ 7 τοῦ τύμβου L,
γ. Τὸ ἀγγεῖον LV 9

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Τὸ ἀγγεῖον LV Δ 19. β. Τὸ ἀγγεῖον LXIV A 1, γ. Λύχνος XXV A 19 καὶ τὰ ἀγγεῖα XXV A 13, XXV A 7 καὶ XXV A 5, δ. Λύχνος XLII B 9 καὶ διακρυδόχος XLII B 5, ε. Πυξίς XXV A 6, ζ. Τὰ ἀγγεῖα XXXIII B 4, X LII B 2 καὶ XXXIII B 8

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α. Τὰ ἀγγεῖα XXXIX A 1 καὶ XXXIX 4, β. Τὰ ἀγγεῖα XXXIII Γ16 (ἀριστερά) καὶ XXXVIII 2 (δεξιά),
γ. Τὰ ἀγγεῖα B LIX A 1, LA 1 καὶ L15

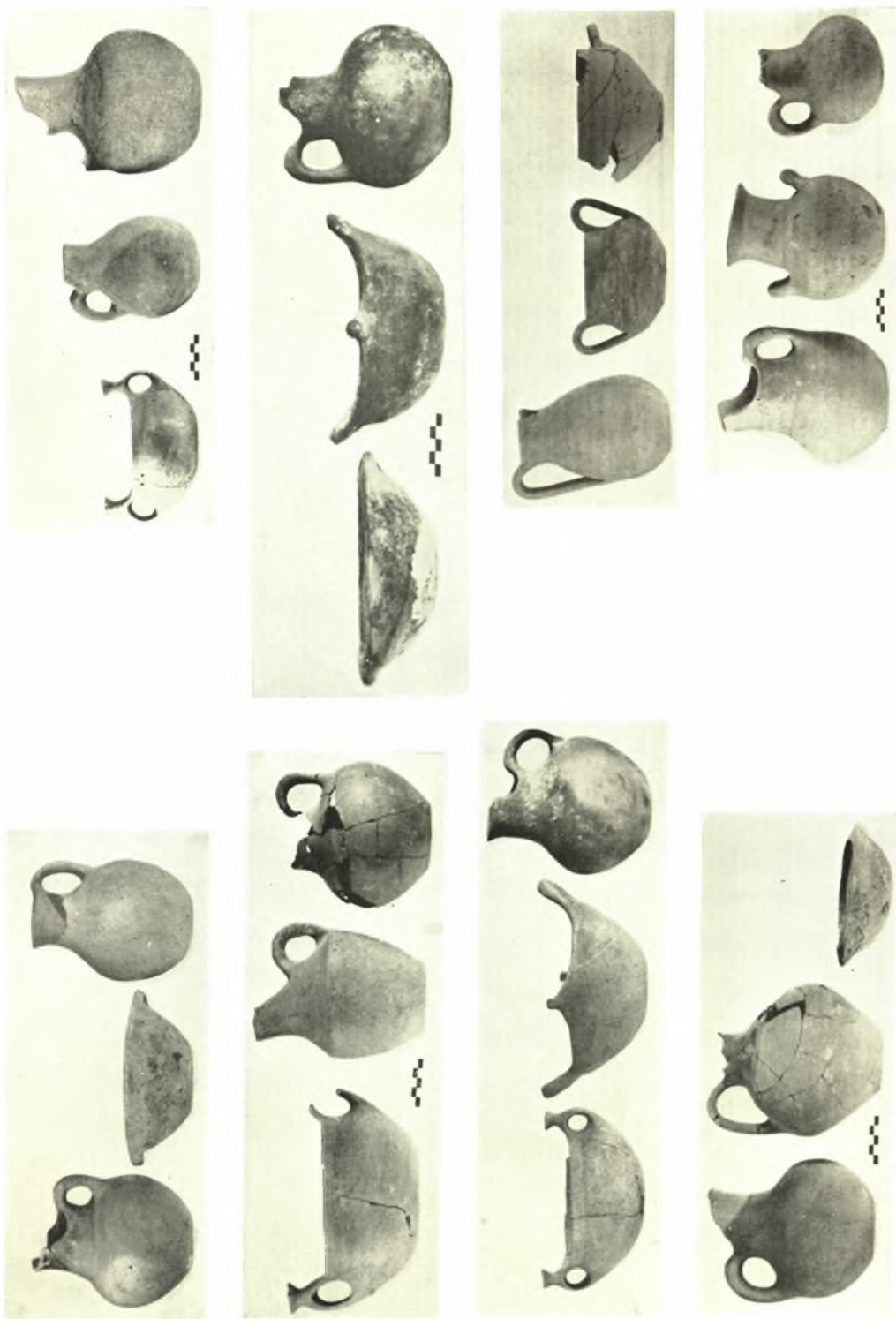

Τύμβος LXV: α. Τὰ ἀγγεῖα Γ 74, Η 38 καὶ Γ 73, β. Τὰ ἀγγεῖα Γ 7 καὶ Δ 8, γ. Τὸ καλύπτον τὸν πίθον τῆς ταφῆς Ε ἀγγεῖον LXV 32, δ. Τὰ ἀγγεῖα Η 39, Λ 21 καὶ Κ 225, ε. Τὰ ἀγγεῖα Μ 23, Ν 26 καὶ Μ 24

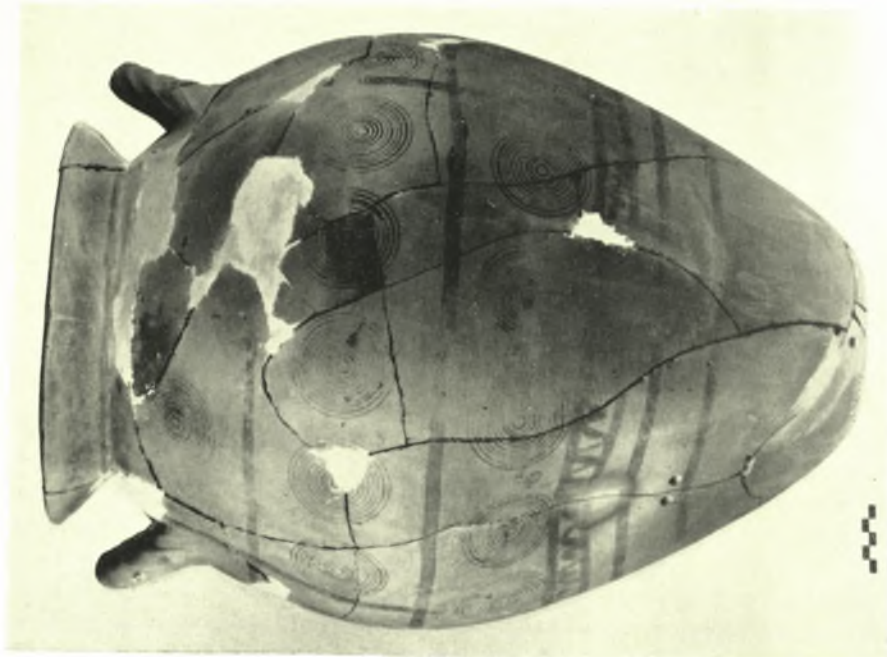
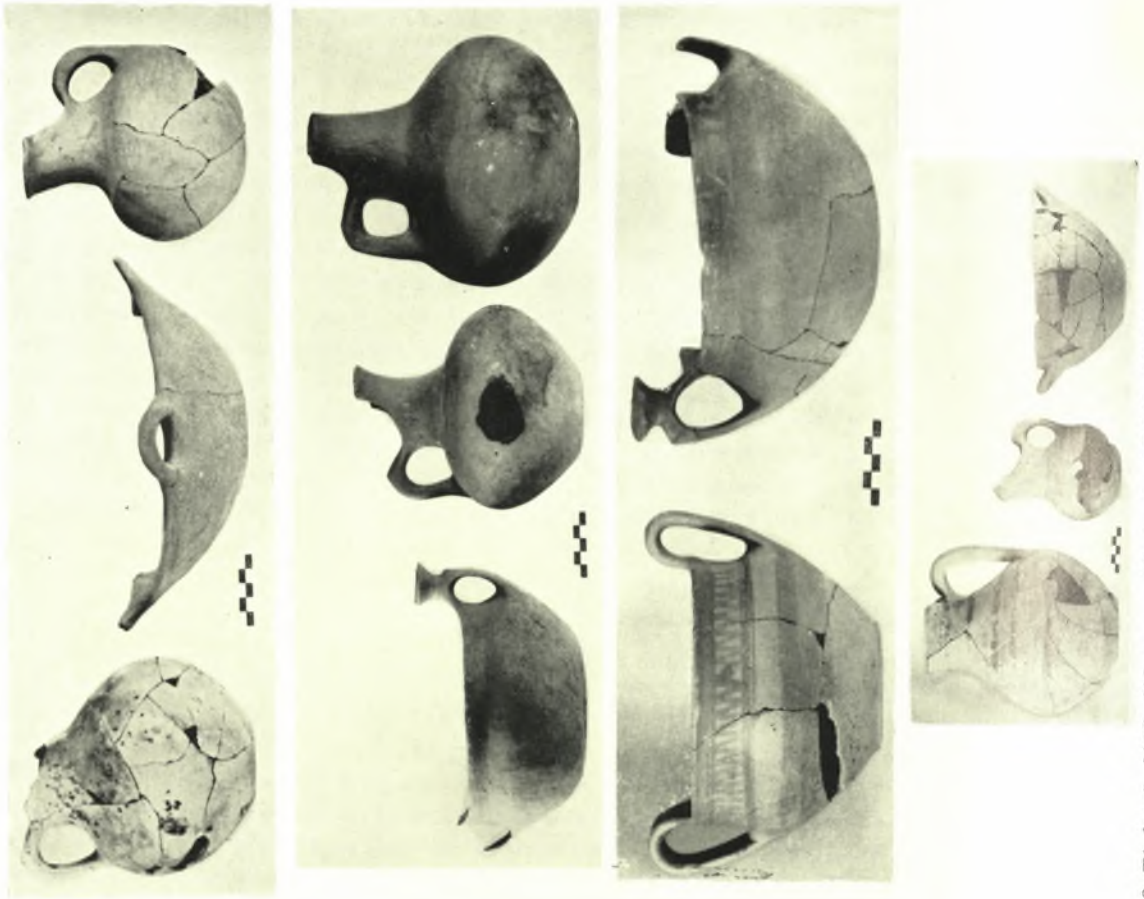
Τύμβος LXV: α. Τὰ ἀγγεῖα Ο 55 καὶ Ξ 43, β. Ἀμφορεύς Ν 27 καὶ πρόχους Π 60, γ. Τὰ ἀγγεῖα Π 61, Π 59 καὶ Π 58, δ. Αἱ πρόχοι Σ 72 καὶ Ρ 69, ε. Αἱ πρόχοι Μ 22, Ψ 138 καὶ Τ 88, δ. Τὰ ἀγγεῖα Χ 133, Χ 131 καὶ Χ 132

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

Τύπος LXV: α. Τὰ ἀγγεῖα ΑΔ 177, ΑΔ 178 καὶ ΑΓ 152, β. Τὰ ἀγγεῖα ΑΕ 181, ΑΗ 315 καὶ ΑΕ 180, γ. Τὰ ἀγγεῖα Φ 99, Φ 97 καὶ Φ 98, δ. Τὰ ἀγγεῖα ΑΚ 208, ΑΚ 207 καὶ ΑΚ 206, ε. Τὰ ἀγγεῖα ΑΖ 185, ΑΖ 184 καὶ ΑΖ 183, ς. Τὰ ἀγγεῖα ΑΒ 145, ΑΒ 146 καὶ ΑΑ 168, ζ. Τὰ ἀγγεῖα ΑΛ 210, ΑΛ 205 καὶ ΑΛ 211, η. Τὰ ἀγγεῖα ΒΓ 275, ΒΓ 276 καὶ ΒΒ 272

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

α - δ. Τύμβος LXV. α. Ὁ πίθος ΑΞ 221, β. Τὰ ἀγγεῖα [AN] 215 α - γ. γ. Τὰ ἀγγεῖα ΑΣ 245, ΑΣ 244 καὶ ΑΡ 237, δ. Τὰ ἀγγεῖα ΑΡ 238 καὶ ΑΠ 234. ε. Τὰ ἀγγεῖα LXVI Η, LXV ΑΘ 202 καὶ LXVIII Β

Φ. ΠΕΤΣΑΣ

Τύμβος LXV: α. Τὰ ἀγγεῖα ΑΦ 257, ΑΥ 251 καὶ ΑΦ 258, β. Τὰ ἀγγεῖα ΒΘ 300 καὶ ΒΘ 299, γ. Τὰ ἀγγεῖα ΒΕ 288, ΒΕ 289 καὶ ΒΕ 287, δ. Τὰ ἀγγεῖα ΒΖ 292, ΒΖ 294 καὶ ΒΖ 293, ε. Τὰ ἀγγεῖα LXV 109, ΒΗ 296 καὶ ΒΗ 297

Φ. ΠΕΤΣΑΣ